

Instytut Statystyki i Demografii
1978-2018

SGH

Kolegium Analiz Ekonomicznych
Szkoła Główna Handlowa w
Warszawie

Instytut Statystyki i Demografii

1978-2018

Kolegium Analiz Ekonomicznych

Szkoła Główna Handlowa

w Warszawie

Warszawa 2019

Autorzy:

Agnieszka Chłoń-Domińczak, Irena Kasperowicz-Ruka,
Irena E. Kotowska, Franciszek Stokowski

Redakcja merytoryczna:

Irena E. Kotowska

Redakcja językowa:

Barbara Minkiewicz

Okładka i opracowanie edytorskie:

Anita Abramowska-Kmon

© Copyright by Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Druk: REMI-B

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział 1 Szkic historyczny – statystyka i demografia w zmieniających się strukturach uczelni	9
Rozdział 2 Powstanie Instytutu Statystyki i Demografii i jego rozwój do 1991 roku	19
Rozdział 3 Rozwój Instytutu po 1991 roku	28
Rozdział 4 Instytut Statystyki i Demografii – co dalej?	51
Aneks	
Bibliografia publikacji z demograficznych problemów węzłowych	58
Wykaz wybranych podręczników autorstwa pracowników ISiD	64
Wykaz ważniejszych projektów badawczych	70
Życiorysy dyrektorów Instytutu Statystyki i Demografii	77
Życiorysy zmarłych pracowników - statystyków i demografów związanych Zakładem i Katedrą Statystyki, Katedrą i Instytutem Statystyki i Demografii	105

W 2018 roku Instytut Statystyki i Demografii obchodził swe 40-lecie. Instytut powstał w 1978 roku z przekształcenia Katedry Statystyki i Demografii. Została ona utworzona w 1965 roku z istniejącej od 1949 roku Katedry Statystyki, którą do roku 1956 kierował prof. Oskar Lange. Później funkcję tę przejął prof. Kazimierz Romaniuk. Pierwszym dyrektorem Instytutu był prof. Jerzy Z. Holzer, który kierował nim do 1999 roku. Jego następczyni prof. Janina Józwiak pozostawała na tym stanowisku do swojej przedwczesnej śmierci w lipcu 2016 roku. Po jej odejściu dyrektorem Instytutu została prof. Irena E. Kotowska. Od września 2018 roku Instytutem kieruje dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH.

Poszukując źródeł powstania Katedry Statystyki i Demografii, przekształconej potem w Instytut Statystyki i Demografii, sięgamy do początku lat trzydziestych poprzedniego stulecia, a także wcześniejszej działalności statystyków, ekonomistów i demografów w państwie, które odzyskało swą niepodległość. Byli to głównie profesorowie współpracujący z powstałym w 1918 roku Głównym Urzędem Statystycznym oraz działającym w latach 1931-1939 Polskim Instytutem Badania Zagadnień Ludnościowych, między innymi, Ludwik Krzywicki, Marcin Kasprzak, Stefan Szulc, Jerzy Splawa-Neyman, Marian Falski, Samuel Fogelson, Edward Rosset, Edward Szturm de Sztrem, Oskar Lange. W szkicu historycznym przedstawionym w rozdziale 1 dostarczamy informacji o tym okresie, ale nie jest naszym celem pełne udokumentowanie źródłowego opisu zarówno lat przedwojennych jak i lat powojennych aż do roku powstania Instytutu. Chcemy pokazać, jakie Instytut ma korzenie, skąd wywodzi się idea łączenia statystyki z badaniami procesów ludnościowych.

Struktura opracowania odpowiada kolejnym etapom rozwoju Instytutu – pierwszy etap to okres od powstania jednostki do 1991 roku, kiedy po rozpoczęciu transformacji w kraju powrócono do oryginalnej nazwy uczelni – Szkoła Główna Handlowa w Warszawie i zainicjowano prace zmierzające do jej zreformowania, co ostatecznie miało miejsce w 1993 roku. Etap drugi określają lata 1991 – 2018. Rok 2018 zdaje się być kolejną cezurą – jest to rok wprowadzenia nowej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, która zmienia szkolnictwo wyższe i warunki uprawiania nauki znacznie silniej

niż poprzednie nowelizacje regulacji prawnych w tym obszarze dokonywane po 1989 roku. Jest to także rok zmiany pokoleniowej w kierowaniu Instytutem.

Przygotowując opracowanie, przyjęto pewne założenia. Omawia ono syntetycznie działalność dydaktyczną i naukową Instytutu, a także działalność ekspercką i wkład w różnych formach w rozwój środowiska naukowego na uczelni, w kraju i poza krajem. Nie jest to zatem pełna dokumentacja źródłowa wielorakich aktywności Instytutu. Niektóre z tych aktywności zilustrowano dodatkowym zestawem informacji. Podano wykaz publikacji powstałych w ramach trzech kolejnych programów węzłowych badań z lat 1976-1980, 1981-1985 i 1986-1990, które Instytut koordynował, uznając, że dorobek ten powinien być udokumentowany dla kolejnych pokoleń pracowników Instytutu i innych zainteresowanych. Wkład zespołu Instytutu w rozwój dydaktyki zilustrowano wykazem podręczników napisanych przez pracowników. Zmiany warunków realizacji badań naukowych po 1989 roku sprawiły, że inaczej kontraktowano projekty badawcze, w które zaangażowany był Instytut. Coraz większe znaczenie miały projekty pozyskiwane w drodze konkursu. W celu ukazania zarówno tematyki podejmowanych badań jak i zróżnicowania partnerów tych badań, podano wykaz projektów badawczych realizowanych na podstawie formalnej umowy zawartej z Instytutem. Wyjątek stanowi projekt „Diagnoza Społeczna”, realizowany przez niezależną grupę ekspertów tworzących Społeczną Radę Monitoringu, kierowaną przez prof. Janusza Czapińskiego i prof. Tomasza Panka.

Instytut Statystyki i Demografii był w 1978 roku jedynym instytutem w SGPiS łączącym dydaktykę z uprawnieniami do samodzielnego prowadzenia projektów badawczych o ogólnopolskim zasięgu. Było to także rozwiązanie wyjątkowe w skali kraju, bowiem wówczas do prowadzenia badań naukowych wyodrębniano w ramach uczelni specjalne instytuty badawcze, które nie zajmowały się dydaktyką. Przed Dyrektorem ISiD stało więc zadanie stworzenia zespołu, który prowadzi dydaktykę i jest zaangażowany w badania. Niniejsze opracowanie dowodzi, że się to udało. Profesor Jerzy Z. Holzer zaoferował możliwości badań w ramach problemów węzłowych, realizowanych do 1990 roku, zarówno pracownikom tworzącym pierwszy zespół Instytutu jak i osobom, które były zainteresowane badaniami, a także pracą w Instytucie. Jego podejście najlepiej oddaje wypowiedź prof. Fransa Willekensa, doktora honoris causa SGH z 2018 roku: *„Przyciągnął on zdolnych, młodych ludzi, udzielał rad oraz pozwolił im odkrywać i uruchamiać własny potencjał w osiąganiu najwyższych standardów w nauczaniu i badaniach naukowych. Jest to*

*podejście do kształtowania zdolności avant la lettre. (...) Profesor Holzer wykorzystywał swoje kontakty do stwarzania młodym polskim naukowcom możliwości udziału w projektach naukowych i pokazywania swoich umiejętności zagranicznym kolegom*¹. Prof. Janina Józwiak, która przejęła kierowanie Instytutem w 1999 roku, kontynuowała zasady Profesora w tworzeniu szans, łącząc zaufanie z wymaganiami zaangażowania w pracę i dając swobodę wyboru własnej ścieżki rozwoju. Takie zasady współpracy tworzą podstawy niemałych dokonań Instytutu w ciągu 40 lat funkcjonowania i jego znaczący wkład w rozwój uczelni. Perspektywy dalszego funkcjonowania ISiD, nakreślone w rozdziale 4, odwołują się do tego dorobku i wskazują kierunki działań, które w zmieniających się warunkach pozwolą zachować Instytut jak miejsce sprzyjające rozwojowi naukowemu jego pracowników, tworzących zespół o wyróżniającej się pozycji w kraju i uznany na forum międzynarodowym.

Niniejsze opracowanie historii Instytutu przygotował zespół w składzie: dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH (rozdział 4), dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Franciszek Stokowski (rozdziały 1-3), pracujący pod kierunkiem prof. Ireny E. Kotowskiej. Korzystaliśmy z informacji i uwag przekazywanych przez obecnych i emerytowanych pracowników Instytutu: prof. Tomasza Panka, dr hab. Jolanty Perek-Białas, dr hab. Wiktorii Wróblewskiej, prof. SGH, dr Jarosława Podgórskiego, dr Stanisława Kluzy, dr Marii Wieczorek, dr Mai Rynko, a także pomocy pań z sekretariatu Instytutu – Marii Sobieszek i Mileny Marks. Bez dociekliwego zbierania informacji z okresu poprzedzającego powstanie Instytutu i pierwszych lat jego funkcjonowania przez dr Irenę Kasperowicz-Rukę i dr Franciszka Stokowskiego nie byłoby możliwe omówienie historii ISiD, nawiązując do lat poprzedzających jego powstanie. Im też zawdzięczamy opracowanie życiorysów zmarłych statystyków i demografów związanych z jednostkami poprzedzającymi powstanie ISiD oraz pracowników Instytutu.

¹ Frans Willekens, Wystąpienie z okazji uzyskania tytułu doktora *honoris causa* Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, s.43. Tekst został opublikowany w książce pt. *Profesor Frans Willekens* pod redakcją prof. Ireny E. Kotowskiej oraz dr hab. Agnieszki Chłoń-Domińczak, wydanej w ramach serii „Doktorzy Honoris Causa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie” w 2018 roku w Warszawie. Tłumaczenie na język polski przygotowała dr Anita Abramowska-Kmon.

Zespół przygotowujący opracowanie jest świadomy tego, iż mimo podjętych starań niektóre aktywności pracowników Instytutu mogły zostać pominięte. Jest to pierwsza próba pokazania, co osiągnęliśmy jako Instytut Statystyki i Demografii w zmieniającym się dynamicznie składzie osobowym i zmianach warunków funkcjonowania jednostki. W kolejnych podsumowaniach działalności Instytutu możliwe będzie zatem uzupełnienie ewentualnych braków informacyjnych, zwłaszcza dla okresu po 1991 roku.

Na pozycję Instytutu Statystyki i Demografii w Kolegium Analiz Ekonomicznych, w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, w naukowym środowisku w kraju i poza krajem złożyła się wieloletnia pełna twórczej pasji praca całego zespołu Instytutu, wspieranego konsekwentnie przez pracowników techniczno-administracyjnych. Kluczowe znaczenie miała determinacja dyrektorów jednostki w tworzeniu warunków sprzyjających zarówno rozwojowi indywidualnemu pracowników jak i uzyskaniu wysokiej pozycji naukowej Instytutu. Dotychczasowy dorobek, omówiony w tej publikacji, stanowi rzetelną podstawę dla dalszych osiągnięć w działaniach na rzecz rozwoju nauki i wzmocnienia pozycji naukowej jednostki oraz jej wkładu w realizację idei kształcenia przez całe życie, utrwalając wysoką rangę Kolegium Analiz Ekonomicznych i Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie w środowisku naukowym w Polsce i w skali międzynarodowej.

Szkic historyczny – statystyka i demografia w zmieniających się strukturach uczelni

1.1 *Struktury organizacyjne*

Prywatne Kursy Handlowe Męskie, założone w Warszawie w 1906 r. przez Augusta Zielińskiego dały początek działalności edukacyjnej, którą dzisiaj kontynuuje i rozwija Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Prywatne Kursy Handlowe zostały w 1908 r., po śmierci założyciela, przemianowane na Wyższe Kursy Handlowe im. Augusta Zielińskiego, a w październiku 1915 roku Wydział Oświecenia Komitetu Obywatelskiego uznał je za szkołę wyższą i nadał nazwę: Wyższa Szkoła Handlowa w Warszawie (WSH).

W wolnej Polsce ustawą z dnia 13 lutego 1924 roku przyznano WSH w Warszawie prawa szkół akademickich. Najwyższą władzę uczelni stanowił Senat, w którego skład wchodziłi wszyscy profesorowie. Uczelnia otrzymała prawo nadawania stopni zawodowych i akademickich. Ustawa o szkołach akademickich z 15 marca 1933 roku potwierdziła uprzednio nadane uprawnienia akademickie Wyższej Szkole Handlowej (WSH) i zmieniła jej nazwę na Szkołę Główną Handlową w Warszawie (SGH).

Okupacyjne władze niemieckie zezwoliły 12 października 1939 roku na uruchomienie nowego roku akademickiego w SGH, jednak 14 września 1940 roku decyzją władz niemieckich uczelnia została zamknięta. Już we wrześniu tego roku nastąpiło uruchomienie Kursów Gospodarczych (tajnej SGH), a od 1 września 1941 roku otwarcie Miejskiej Szkoły Handlowej (tajnej SGH). Po powstaniu warszawskim, 15 listopada 1944 roku, uruchomiono na parę miesięcy w Częstochowie Kursy Akademickie. Pierwsze zajęcia w ocalałym gmachu biblioteki SGH odbyły się już 24 kwietnia 1945 roku.

Wyższa Szkoła Handlowa/Szkoła Główna Handlowa (WSH/SGH) była w okresie przedwojennym i w pierwszych latach okresu powojennego (do 1950 roku) uczelnią bezwydziałową. Na pierwszych dwóch latach studiów wszystkich studentów obowiązywał ten sam program wykładów i ćwiczeń. Na ostatnim trzecim roku studenci wybierali kierunek studiów (jeden lub dwa) z siedmiu oferowanych: ogólno-ekonomiczny, handlowo-bankowy, skarbowy, służby zagranicznej, ubezpieczeniowy, samorządowy i spółdzielczy. Po sześciu semestrach nauki i obronie pracy absolwent otrzymywał dyplom zawodowy. Po następnych dwóch semestrach seminarium i obronie pracy mógł otrzymać tytuł magistra. Dostępne były także dwusemestralne seminaria doktorskie, które ukierunkowywały indywidualną pracę nad rozprawami doktorskimi.

W sierpniu 1949 roku wydany został dekret o upaństwowieniu i przekształceniu Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (SGH) w Szkołę Główną Planowania i Statystyki w Warszawie (SGPiS). Na mocy rozporządzenia Ministra Oświaty z 5 stycznia 1950 roku utworzono w roku akademickim 1950/1951 wydziały: przemysłu, handlu, finansów oraz wydział statystyczny. Liczba wydziałów SGPiS zmieniała się: od 4 do 6, po czym ostatecznie od 1968 roku wyniosła 5. Były to: Wydział Handlu Zagranicznego, Wydział Handlu Wewnętrznego, Wydział Ekonomiki Produkcji, Wydział Finansów i Statystyki, Wydział Ekonomiczno-Społeczny.

Co ciekawe, w pierwszych latach funkcjonowania wydziałów obowiązywały, tak jak w WSH/SGH do roku 1949, studia trzystopniowe: trzyletnie studia zawodowe, jednoroczne studia magisterskie oraz jednoroczne doktoranckie (dwa semestry seminarium doktoranckiego). Z czasem studia zawodowe zniknęły i stały się studiami magisterskimi, które trwały cztery, cztery i pół lub pięć lat.

W 1991 roku nastąpiła, zatwierdzona odpowiednią ustawą z dnia 5 kwietnia, zmiana nazwy Szkoły Głównej Planowania i Statystyki (SGPiS) na Szkołę Główną Handlową w Warszawie (SGH). W 1993 r. dokonano fundamentalnej reformy uczelni – zamiast struktury, w której wydziały odpowiadały za dydaktykę, badania i rozwój kadry naukowej, powstała struktura z wydzielonymi jednostkami organizacyjnymi, związanymi z obsługą procesu dydaktycznego, oraz kolegiami odpowiedzialnymi za badania i rozwój kadry naukowej.

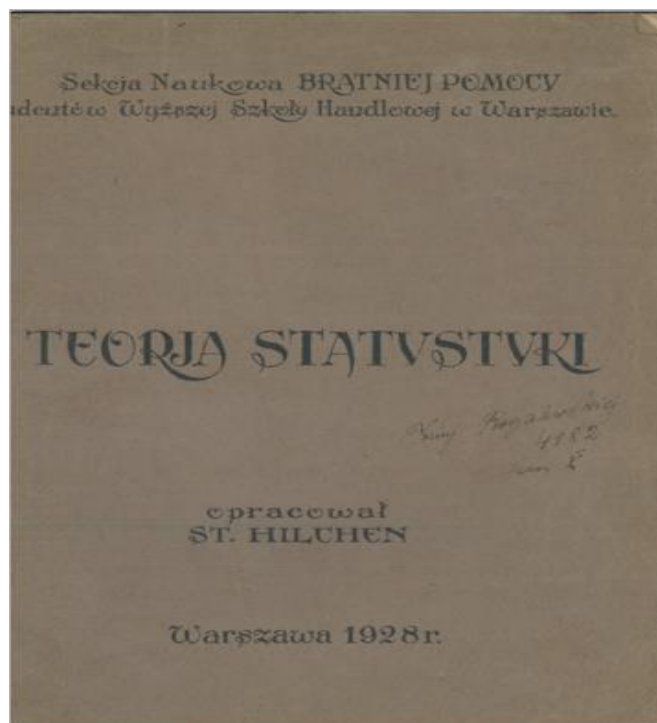
Można zatem spojrzeć na reformę SGH z lat 1990-1993 jako na powrót do korzeni, czyli do uczelni bezwydziałowej, w której pierwsze semestry są wspólne, a studenci na wyższych semestrach wybierają kierunki odpowiadające ich zainteresowaniom.

1.2 Dydaktyka

Od początku istnienia uczelni w dwuletnim wspólnym programie edukacyjnym duże znaczenie miało nauczanie teorii ekonomii, organizacji przedsiębiorstw, rachunkowości, geografii ekonomicznej, historii gospodarczej, matematyki i statystyki oraz dwóch języków obcych. W przedwojennej WSH/SGH działała Katedra Teorii Statystyki, a jednym z pierwszych sześciu zakładów naukowych, tworzonych na podstawie statutu SGH od 1934 roku, był Zakład Statystyki. Do grona wybitnych statystyków tego okresu należeli prof. Zygmunt Limanowski² – kierownik Katedry Teorii Statystyki i Zakładu Statystyki do 1940 roku, doc. dr hab. Jan Wiśniewski oraz mgr Egon Vielrose. Z wpisów do zachowanego w Archiwum SGH indeksu można odczytać, że w latach 1932-1935 prof. Limanowski prowadził na drugim roku studiów przez dwa semestry wykład *Teoria statystyki*, a na trzecim roku, na kierunku ubezpieczeniowym, dwa wykłady: Statystyka ubezpieczeń oraz Statystyka matematyczna. Na tym kierunku przez jeden semestr wykład Statystyka gospodarcza prowadził wypromowany przez niego doktor Jan Wiśniewski, który w 1934 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego. Egon Vielrose obronił doktorat przygotowany pod opieką naukową prof. Limanowskiego w 1940 roku, w ostatnich miesiącach działania SGH.

O realizowanym programie ze statystyki w okresie międzywojennym możemy wnioskować na podstawie zawartości skryptu wydanego dla studentów naszej uczelni w 1928 roku. Autorem jego był St. Hilchen, który najprawdopodobniej był wykładowcą Uniwersytetu Warszawskiego, gdyż nie figuruje w zbiorach archiwalnych naszej uczelni. Skrypt pt. „Teoria statystyki” wydany został przez Sekcję Naukową Bratniej Pomocy studentów Wyższej Szkoły Handlowej i liczy 123 strony. Posługując się ówczesnym językiem staropolskim, autor omawia na początku podstawowe pojęcia statystyki, wyróżniając np. cechy jakościowe i ilościowe (skokowe i ciągłe), przedstawia zasady budowy tablic i sporządzania wykresów. Podstawowa część wykładu poświęcona jest opisowym metodom analizy struktury. Autor omawia średnie i ich własności: arytmetyczną, harmoniczną i geometryczną, a także medianę i dominantę. Dalej scharakteryzowane zostały podstawowe miary dyspersji. Nie ma natomiast w skrypcie ani metod korelacji i regresji ani też metod analizy dynamiki.

² Życiorysy wybitnych wykładowców podane są w odrębnym rozdziale.

Źródło: zasoby własne F. Stokowskiego.

Chociaż w przedstawionym wykładzie autor ogranicza się do metod statystyki opisowej, to jednakże definiuje i omawia pojęcia prawdopodobieństwa i próby. Omawia również wykorzystanie krzywej normalnej do szacowania prawdopodobieństw i liczebności teoretycznych. Ostatni rozdział skryptu poświęcony jest zastosowaniu metod statystycznych do analizy zjawisk demograficznych. Autor ogranicza się przy tym głównie do statystycznej oceny ruchu naturalnego, omawiając w szczególności „tablice śmiertelności” i ich wykorzystanie w dziedzinie ubezpieczeń.

Statystykę i matematykę ubezpieczeniową oraz zastosowania rachunku prawdopodobieństwa rozwinął i spopularyzował w swych wykładach w latach trzydziestych wspomniany już prof. Zygmunt Limanowski.

Po wojnie odtworzono Zakład Statystyki (1945), a później Katedrę Statystyki, zwaną Zespołową (1950). Zajęcia ze statystyki i demografii podjęli prof. Stefan Szulc, dr Egon Vielrose i dr Kazimierz Romaniuk. W latach 1949-1956 katedrą kierował prof. Oskar Lange.³ Później kierownikiem katedry został prof. Kazimierz Romaniuk, który sprawował tę funkcję do 1978 roku. Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych

³ Prof. Stefan Szulc prowadził zajęcia, zarówno będąc prezesem GUS do 1949 roku jak i później po przejściu na emeryturę.

przez krótki okres funkcjonowała odrębna Katedra Demografii, którą kierował profesor Edward Szturm de Sztrem. Po likwidacji Katedry Demografii Katedra Statystyki Ekonomicznej przyjęła nazwę Katedry Statystyki i Demografii.

W latach powojennych początkowo ograniczono zajęcia ze statystyki do metod analizy opisowej. W latach pięćdziesiątych podjęto dyskusję na temat rozszerzenia wykładanej teorii statystyki o metody wnioskowania statystycznego (estymacja i weryfikacja hipotez). Tę stosunkowo mało znaną wówczas problematykę prezentował dr Wiesław Sadowski⁴, autor *Statystyki matematycznej* – pierwszego podręcznika dla studentów studiów ekonomicznych wydanego w 1965 roku. Dyskusje doprowadziły do stworzenia w 1955 roku w Katedrze Statystyki Zakładu Statystyki Matematycznej. W składzie osobowym z roku akademickiego 1958/1959 nie ma już Katedry Statystyki, a jest Katedra Statystyki Ekonomicznej, kierowana przez prof. nadzw. dr Kazimierza Romaniuka, oraz Katedra Statystyki Matematycznej, kierowana przez dr Wiesława Sadowskiego. Właśnie z tej ostatniej jednostki powstały w 1968 roku dwie odrębne katedry: Katedra Ekonometrii oraz Katedra Matematyki. Finalnie z trzech wymienionych wyżej katedr utworzono funkcjonujące do dzisiaj Instytut Statystyki i Demografii oraz Instytut Ekonometrii.

Statystyka matematyczna wprowadzona została w pierwszej kolejności do programów studiów na kierunku statystyka Wydziału Ogólnoekonomicznego, a później na utworzonym w jego miejsce Wydziale Finansów i Statystyki⁵. Jeszcze na początku lat sześćdziesiątych studenci wszystkich innych kierunków poza statystycznym nie mieli w programie wykładów zagadnień związanych z estymacją czy też weryfikacją hipotez ani elementów rachunku prawdopodobieństwa. Zostały one wprowadzone do programu zajęć dla wszystkich studentów w połowie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku.

W wydziałowej strukturze uczelni Katedra Statystyki zwana Zespołową (lata 1950-1958), Katedra Statystyki Ekonomicznej (lata 1958-1965), Katedra Statystyki i Demografii (lata 1965-1978) oraz Instytut Statystyki i Demografii (od 1978 roku) należały kolejno do Wydziałów: Statystycznego (lata 1950-1952), Statystyki (lata 1952-1954), Ogólnoekonomicznego (lata 1954-1959) oraz do Wydziału Finansów i Statystyki (lata 1959-1993). Na wszystkich wydziałach statystyka była wykładana w

⁴ Katedra Statystyki (zwana Zespołową) obejmowała wówczas nauczycieli akademickich zajmujących się metodami ilościowymi tj. matematyków, statystyków i przyszłych ekonometryków.

⁵ Na początku lat sześćdziesiątych na tym wydziale były trzy kierunki: finanse, rachunkowość i statystyka.

pierwszych latach studiów przez dwa lub trzy semestry. Nazwy przedmiotu wykładanego w pierwszych semestrach studiów zmieniały się: od nazwy *Ogólna teoria statystyki* przez *Statystyka teoretyczna* do nazwy najkrótszej *Statystyka*, a liczba godzin zmniejszała się w kolejnych latach od 120 do 90. Na drugim roku wykładano *Statystykę ekonomiczną*, ale godziny zajęć malały w czasie od 120 godzin do 30 godzin.

Natomiast w programie studiów na kierunku statystycznym realizowanym na Wydziale Statystycznym (jak wspomniano nazywanym kolejno Wydziałem Statystyki, Wydziałem Ogólnoekonomicznym oraz ostatecznie Wydziałem Finansów i Statystyki) statystyka i demografia zajmowały szczególnie ważne miejsce. W latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku poza przedmiotami z zakresu statystyki opisowej, matematycznej, ekonomicznej i społecznej wykładana była na tym kierunku metoda reprezentacyjna, statystyka eksperymentalna, statystyczna kontrola jakości. Nowy kierunek, nazywany cybernetyką ekonomiczną, a następnie ekonometrią (od 1963 roku) powstał na Wydziale Finansów i Statystyki. Zajęcia na tym kierunku z analizy matematycznej, algebry, rachunku prawdopodobieństwa, statystyki matematycznej, analizy szeregów czasowych, ekonometrii, przepływów międzygałęziowych oraz programowania liniowego prowadzili pracownicy dwóch odrębnych katedr: Matematyki oraz Ekonometrii. Obie powstały z utworzonej w 1958 roku Katedry Statystyki Matematycznej, a ta – jak wspomniano – z Katedry Statystyki nazywanej Zespołową.

1.3 *Badania naukowe*

O badaniach statystycznych i ludnościowych realizowanych w okresie międzywojennym stosunkowo niewiele można powiedzieć. Odwołując się do tematyki publikacji wybitnych pracowników Katedry Teorii Statystyki oraz powstałego w 1934 roku Zakładu Statystyki i ich życiorysów, można ustalić, że prof. Zygmunt Limanowski uczestniczył w pracach badawczych Instytutu Gospodarstwa Społecznego (IGS)⁶. Prowadził badania w zakresie ubezpieczeń społecznych i gospodarczych oraz zajmował się szacowaniem strat wojennych. Jego młodszy współpracownik Jan Wiśniewski zajmował się analizą cen oraz dochodów i kosztów utrzymania, a także metodami badania sezonowości, szczególnie istotnej w budownictwie oraz w rolnictwie. Jego doktorat dotyczył „Wahań sezonowych w budownictwie”, a tematem pracy habilitacyjnej był „Rozkład dochodów według ich wysokości”. Swoje zainteresowania

⁶ Funkcjonował on wówczas samodzielnie poza strukturą SGH.

rachunkiem prawdopodobieństwa wykorzystał w nieukończonyj próbie konstrukcji tablic wymieralności na przykładzie wybranej parafii. Z kolei Egon Vielrose w okresie przed wybuchem II wojny światowej zajmował się ubezpieczeniami społecznymi (praca dyplomowa pt. „System finansowy ubezpieczenia społecznego”) oraz prognozowaniem na podstawie szeregów czasowych (praca doktorska „Prognoza szeregów rozwojowych”). Jan Wiśniewski oraz Egon Vielrose wspólnie opublikowali pracę na temat „Wyniki ankiety o stanie materialnym słuchaczy Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie”⁷.

Do grona przedwojennych badaczy należy zaliczyć również Kazimierza Romaniuka, którego pierwsze prace związane były z analizą funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych. W latach trzydziestych oraz w czasie działań wojennych zainteresował się on badaniami ludnościowymi.

W czasie II wojny światowej prace badawcze w zakresie statystyki prowadzili przedwojenni pracownicy SGH (między innymi Zygmunt Limanowski, Stanisław Rychliński), Instytutu Gospodarstwa Społecznego (między innymi Ludwik Krzywicki, Tadeusz Szturm de Sztrem, Edward Strzelecki), GUS (między innymi Stefan Szulc, Kazimierz Romaniuk, Ludwik Landau), Szkoły Nauk Politycznych (między innymi Jan Piekalkiewicz) czy Instytutu Badań Koniunktur Gospodarczych i Cen (między innymi Waclaw Skrzywan). Pod szyldem różnych akceptowanych przez okupanta instytucji z narażeniem życia prowadzono badania własne i przekazywano wiele cennych informacji statystycznych Rządowi RP na uchodźstwie oraz Komendzie Głównej AK. Legalnie istniejące instytucje polskie wykorzystywały gromadzone dane statystyczne do pertraktacji z niemieckimi władzami na temat konieczności podniesienia norm przydziałów żywności na kartki oraz poprawy bytu ludności.

Profesor Zygmunt Limanowski w okresie II wojny światowej (aż do śmierci w 1943 roku) był dyrektorem Wydziału Statystycznego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy, a Kazimierz Romaniuk, przedwojenny pracownik GUS, był od 1943 roku wicedyrektorem tego Wydziału (funkcje dyrektora pełnił wówczas Edward Strzelecki). Od 1941 roku został tam także zatrudniony Stefan Szulc. W ramach oficjalnych prac Wydziału prowadzono także badania własne, między innymi, w zakresie strat

⁷ Na podstawie *Pamiętnik trzydziestolecia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie 1906-1936*, Warszawa 1937.

poniesionych przez ludność i gospodarke podczas wojny, w zakresie warunków życia ludności, ruchu naturalnego ludności, zmian cen i siły nabywczej pieniądza czy wskaźników kosztów utrzymania. Za nielegalne wówczas badania statystyczne oraz za przekazywanie ich wyników polskiemu podziemiu życie stracili z rąk niemieckiego okupanta, między innymi, Stanisław Rychliński, Ludwik Landau, Jan Piekalkiewicz.

W pierwszych latach powojennych prace badawcze wiązać należy przede wszystkim z osobą prof. Stefana Szulca. Jego zainteresowania i praca w Głównym Urzędzie Statystycznym rzutowały na tematykę badań naukowych zarówno jego jak i współpracowników. W wydrukowanym składzie osobowym i spisie wykładów pierwszego powojennego roku akademickiego z lat 1945/1946 w SGH w Warszawie widnieje lista siedmiu uruchomionych po wojnie zakładów badawczych. Do Zakładu Statystyki zaliczono prof. Stefana Szulca, mgr Kazimierza Romaniuka oraz dr Egona Vielrose.

Podobnie ściśle z GUS związane były prace badawcze Kazimierza Romaniuka, a później Bohdana Szulca, Romana Kulczyckiego, Bogusława Szybisza i innych pracowników katedry. Tematyka ich badań naukowych dotyczyła głównie zagadnień demograficznych, bilansów gospodarki narodowej, indeksów cen i produkcji. Badania dotyczące bilansu gospodarki narodowej oraz modelu przepływów międzygałęziowych, prowadzone pod kierunkiem Bogusława Szybisza, zaowocowały jedną pracą doktorską i kilkoma publikacjami⁸.

Niektóre prace badawcze związane były z innymi instytucjami. I tak np. statystyczna analiza spożycia prowadzona przez Romana Kulczyckiego związana była ściśle z jego współpracą z Instytutem Handlu Wewnętrznego. Innym przykładem jest badanie odpływu migracyjnego ze wsi prowadzone przez Michała Pohoskiego na podstawie ankiety Instytutu Ekonomiki Rolnej. Z kolei Andrzej Luszniewicz badał warunki bytu

⁸ I. Kasperowicz-Ruka, Budownictwo w systemie powiązań międzygałęziowych, 1978 – praca doktorska; I. Kasperowicz-Ruka, Agregacja doskonała modelu nakładów-wyników W. Leontiefa, Przegląd Statystyczny, nr 3/4, 1982; I. Kasperowicz-Ruka, Dwublokowy model przepływów międzygałęziowych W. Leontiefa w zastosowaniu do prognozowania, Wiadomości Statystyczne, nr 10, 1983; I. Kasperowicz-Ruka, Agregacja zmiennych i agregacja obserwacji w liniowym modelu regresji, Przegląd Statystyczny, nr 3/4, 1984.

kolejarzy we współpracy z ich związkiem zawodowym. Mikołaj Latuch badał natomiast powojenne ruchy repatriacyjne związane ze zmianami granic.

Nowy etap badań o charakterze zespołowym, w które zaangażowana była grupa pracowników katedry, wiązać należy z tzw. „badaniami plockimi”. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych zespół kilku pracowników pod kierunkiem prof. Kazimierza Romaniuka włączył się w organizację badań ankietowych i analizę warunków bytu mieszkańców Płocka. Miasto to wkroczyło wówczas na drogę szybkiego rozwoju w związku z budową i uruchomieniem Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych. Zadaniem tym zespół pracowników (między innymi Helena Kassyk-Rokicka, Kazimierz Żebrowski, Irena Adamczyk i Franciszek Stokowski) włączył się do badania rejonów uprzemysłowionych koordynowanego przez Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju funkcjonujący przy Polskiej Akademii Nauk. Wyniki tych prac publikowane były w „Zeszytach Badań Rejonów Uprzemysłowionych” PAN⁹.

Zasadnicze zmiany w zakresie organizacji i prowadzenia badań naukowych w Katedrze Statystyki i Demografii nastąpiły w połowie lat siedemdziesiątych w związku ze współpracą w wielu tematach badawczych z Instytutem Rozwoju Gospodarczego SGPiS oraz uruchomieniem pierwszej edycji demograficznego problemu węzłowego. W 1976 roku w większości dziedzin nauki uruchomiono centralne kierowanie badaniami, połączone z ich specjalnym finansowaniem. W katedrze kierowanej przez prof. Kazimierza Romaniuka przy ścisłej współpracy z Instytutem Gospodarstwa Społecznego kierowanym wówczas przez prof. Mikołaja Latucha przygotowany został ogólnopolski program bardzo szeroko zakrojonych badań demograficznych pod nazwą „Optymalizacja struktur i procesów demograficznych w Polsce Ludowej”. Do koordynacji badań powołany został szeroki zespół liczący 25 badaczy z całego kraju. Jego przewodniczącym został prof. Kazimierz Romaniuk, wiceprzewodniczącym był prof. Mikołaj Latuch, a na sekretarza naukowego powołano dr. Franciszka Stokowskiego. Po przejściu prof. Kazimierza Romaniuka na emeryturę w 1978 roku funkcję przewodniczącego zespołu przejął doc. dr hab. Jerzy Z. Holzer. W tym samym

⁹ Por. np. „Zeszyt” nr 56 z 1972 roku. Na podstawie badań plockich powstała praca doktorska „Warunki bytu ludności w plockim rejonie intensywnej industrializacji” Ireny Krawczak (z domu Adamczyk), obroniona w 1972 roku na Wydziale Finansów i Statystyki. Praca ta została opublikowana w wydawnictwie PWN w 1974 roku.

roku utworzono także Instytut Statystyki i Demografii, zatem omówienie rozwoju tych badań zamieszczono w kolejnym rozdziale.

1.4 *Rozwój kadry naukowej*

Jak już wspomniano, uprawnienia do nadawania stopni i tytułów naukowych WSH w Warszawie uzyskała w 1924 roku. Pierwsza obrona pracy doktorskiej odbyła się 17 marca 1931 roku. Tematem rozprawy napisanej przez Stanisława Rychlińskiego była „Praca organiczna w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym”. Promotorem pracy był prof. Ludwik Krzywicki.

W latach 1931-1940 wypromowano w WSH/SGH siedmiu doktorów habilitowanych oraz 26 doktorów. Warto zaznaczyć, że cztery prace doktorskie z pierwszych 26 rozpraw dotyczyły statystyki.

Pierwszą pracę doktorską po II wojnie światowej obronił Bronisław Oyrzanowski w dniu 6 listopada 1945 roku. Nosiła tytuł „Gospodarcze skutki podatku dochodowego”, a promotorem pracy był prof. Aleksy Wakar.

W latach 1945-1949 wypromowano dziewięciu doktorów w bezwydziałowej jeszcze SGH. Po wprowadzeniu struktury wydziałowej od roku akademickiego 1950-1951 Szkoły Głównej Planowania i Statystyki jeszcze w tym roku akademickim sześć osób uzyskało stopień naukowy doktora. Obrony doktoratów na poszczególnych wydziałach rozpoczęły się dopiero w połowie 1954 roku. Od połowy 1954 roku do lutego 1993 roku w SGPiS odbyło się łącznie 1471 obron prac doktorskich oraz 411 obron rozpraw habilitacyjnych. Warto zaznaczyć, że w 1959 roku na Wydziale Finansów i Statystyki odbyła się pierwsza w historii uczelni obrona pracy doktorskiej z dziedziny demografii. Autorem rozprawy pod tytułem „Ruchy ludnościowe na Pomorzu Zachodnim w XIX i XX w.” był Zbigniew Heliński, a promotorem pracy prof. Edward Szturm de Sztrem.

Powstanie Instytutu Statystyki i Demografii i jego rozwój do 1991 roku

2.1 Powstanie Instytutu

Przekształcenie Katedry Statystyki i Demografii w Instytut Statystyki i Demografii polegało nie tylko na zmianie nazwy jednostki, ale także na poszerzeniu zakresu realizowanych przez nią zadań. Instytut Statystyki i Demografii był jedynym w tamtych czasach w Szkole instytutem łączącym dydaktykę z uprawnieniami do samodzielnego prowadzenia projektów badawczych o ogólnopolskim zasięgu (koordynacja, nadzór, rozliczenia finansowe, itp.). Był to ewenement na skalę krajową, gdyż w ówczesnym systemie organizacji badań naukowych wyodrębniano do ich realizacji specjalne instytuty, które nie zajmowały się dydaktyką. Nowy system finansowania badań uruchomiony w 1976 roku stworzył nowe szanse na prowadzenie prac badawczych. Priorytetowe dziedziny badań nazwano problemami węzłowymi, a w drugiej połowie lat osiemdziesiątych – centralnymi problemami badań podstawowych. I właśnie jeszcze w Katedrze Statystyki i Demografii kierującemu nią prof. Kazimierzowi Romaniukowi powierzono prowadzenie ogólnopolskich prac badawczych w ramach problemu węzłowego „Optymalizacja struktur i procesów demograficznych w Polsce Ludowej”. Od 1978 roku koordynację tych prac przejął profesor Jerzy Z. Holzer, dyrektor nowopowstałego Instytutu. Wcześniej prace koordynacyjno-administracyjne prowadzone być musiały przez Instytut Gospodarstwa Społecznego, bowiem Katedra Statystyki i Demografii nie miała takich uprawnień.

Według stanu na 1 kwietnia 1980 roku w Instytucie kierowanym przez prof. nadzw. Jerzego Z. Holzera byli zatrudnieni:

prof. nadzw.dr hab. Andrzej Luszniwicz, prof. nadzw. dr hab. Roman Kulczycki,

adiunkci: dr Alina Baran, dr Wanda Feldman, dr Helena Kassyk-Rokicka, dr Stefan Górecki, dr Janina Józwiak, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Jarosław Podgórski, dr Teresa Słaby, dr Franciszek Stokowski,

wykladowca Jan Barszczewski,

starsi asystenci: mgr Irena Kowalska, mgr Bożena Nadolna-Jakóbiak, mgr Lucyna Nowak, mgr Andrzej Nowak, mgr Marek Olko, mgr Elżbieta Pustoła, mgr Ewa Frątczak, mgr Zdzisław Zimny, mgr Krzysztof Link, mgr Janina Myckan,

asystenci: mgr Maria Czerwonka, mgr Tomasz Bielecki, mgr Tomasz Panek, mgr Jolanta Semeniuk-Bijak.

Pracownikami inżynierjno-technicznymi były Maria Zwierz oraz Elżbieta Głasek.

W składzie osobowym nie ma już docenta Stanisława Konferowicza, dr Haliny Wasilewskiej-Trenkner oraz mgr Kazimierza Żebrowskiego.

W chwili utworzenia Instytutu nie było wyodrębnionych zakładów, powstały one później. W 1981 roku w strukturze Instytutu wyłoniono Zakład Statystyki Społeczno-Ekonomicznej, którego kierownikiem został prof. dr hab. Roman Kulczycki oraz Zakład Demografii, którego kierowanie powierzono dr Janinie Józwiak.

Podział licznego zespołu pracowników Instytutu między zakłady przedstawiał się następująco:

Zakład Statystyki Społeczno-Ekonomicznej: prof. nadzw. dr hab. Andrzej Luszniwicz, adiunkci: dr Helena Kassyk-Rokicka, dr Stefan Górecki, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Jarosław Podgórski, dr Teresa Słaby, wykładowca mgr Jan Barszczewski, starsi asystenci: mgr Janina Myckan, mgr Elżbieta Pustoła, mgr Tomasz Panek, mgr Jolanta Semeniuk-Bijak oraz asystent stażysta Anna Pasternak;

Zakład Demografii: adiunkci: dr Alina Baran, dr Wanda Feldman, dr Franciszek Stokowski, starsi asystenci: mgr Ewa Frątczak, mgr Krzysztof Link, mgr Bożena Nadola-Jakóbiak, mgr Andrzej Nowak, mgr Maria Wieczorek, a także asystentka mgr Małgorzata Peńsko (obecnie Rószkiewicz).

W zespole do spraw Koordynacji Problemu Węzłowego 11.5 były zatrudnione trzy osoby: główny specjalista mgr Celina Groblewska, specjalista mgr Zdzisław Zimny oraz

pracownik inżynieryjno-techniczny Maria Bielecka. Pani Elżbieta Głasek była pracownikiem inżynieryjno-technicznym Instytutu.

W kolejnych latach następowały zmiany kadrowe – do Instytutu dołączały nowe osoby (mgr Jerzy Isajew, mgr Stanisław Łobejko, mgr Ewa Tabeau, mgr Wiktoria Wróblewska, dr Irena Kowalska, dr Irena E. Kotowska, mgr Katarzyna Kocot-Górecka, mgr Marek Morawski, mgr Barbara Sakson, mgr Krystyna Iglicka, mgr Ilona Błaszczak-Przybycińska), inne opuszczały zespół Instytutu, przechodząc do nowych miejsc pracy lub na emeryturę.

W 1991 roku skład osobowy Instytutu przedstawiał się następująco:

Zakład Statystyki Społeczno-Ekonomicznej: kierownik dr hab. Tomasz Panek, prof. dr hab. Roman Kulczycki, prof. dr hab. Andrzej Luszniwicz, adiunkci: dr Helena Kassyk-Rokicka, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Irena Krawczak, dr Stanisław Łobejko, dr hab. Tomasz Panek, dr Teresa Slaby, wykładowca mgr Jan Barszczewski, starszy wykładowca dr Jarosław Podgórski, mgr Ilona Błaszczak-Przybycińska;

Zakład Demografii: kierownik dr hab. Janina Józwiak, adiunkci: dr Alina Baran, dr Ewa Frątczak, dr Jerzy Isajew, dr Irena Kowalska, dr Irena E. Kotowska, dr Małgorzata Rószkiewicz, dr Franciszek Stokowski, starszy wykładowca dr Krzysztof Link, starsi asystenci: mgr Ewa Tabeau, mgr Maria Wiczorek, asystenci: mgr Magdalena Malec, mgr Marek Morawski, mgr Wiktoria Wróblewska, mgr Krystyna Iglicka, mgr Katarzyna Kocot-Górecka, mgr Barbara Sakson.

Pracownikami administracyjnymi w Instytucie były: mgr Celina Groblewska, mgr Ewa Parczewska, oraz Jolanta Smoczyńska (Nikšcin). Po mgr Jacku Kosmowskim kierowanie laboratorium komputerowym przejął mgr Marek Morawski. Przez krótki okres z Instytutem współpracowały również: dr Orieta Kurkowska, Monika Michalak i inż. Ewa Poszywak.

2.2 Badania naukowe w kraju

Do koordynacji pierwszego programu badań centralnych „Optymalizacja struktur i procesów demograficznych w Polsce Ludowej” w latach 1976-1980 powołano zespół obejmujący 25 badaczy z całego kraju. Wyróżniono w nim siedem grup tematycznych:

- ogólna teoria ludności: kierownik prof. Kazimierz Romaniuk,
- demograficzne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania reprodukcji ludności: kierownik doc. Jerzy Z. Holzer,
- starzenie się ludności Polski i jego społeczno-ekonomiczne konsekwencje: kierownik doc. Zbigniew Michałkiewicz, Uniwersytet Łódzki,
- demograficzno-społeczne i biologiczne problemy rodziny i macierzyństwa: kierownik doc. Stanisław Wierchosławski, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu,
- uwarunkowania mobilności przestrzennej i jej aspekty ekonomiczno-społeczne oraz wpływ na struktury i procesy demograficzne: kierownik prof. Mikołaj Latuch,
- modele i prognozy demograficzne: kierownik doc. dr hab. Ryszard Zasępa,
- cele i środki polityki ludnościowej: kierownik prof. Andrzej Rajkiewicz.

W każdej z grup sformułowano po kilka lub kilkanaście tematów (najwięcej w grupach czwartej i piątej, bo ponad 20), w realizację których zaangażowane zostały praktycznie wszystkie ośrodki naukowe w całym kraju. Obsługę administracyjną badań zapewniał zespół w składzie: Maria Bielecka, Celina Groblewska, do którego później dołączył mgr Zdzisław Zimny. Wyniki tych badań przedstawiono w 14 publikacjach.

W kolejnym 5-letnim okresie badań w latach 1981-1985 przygotowany został w Instytucie program badawczy „Kształtowanie procesów demograficznych a rozwój społeczno-gospodarczy Polski”. Koordynatorem badań pozostał prof. Jerzy Z. Holzer, a sekretarzem naukowym był ponownie dr Franciszek Stokowski. W tym programie wyłoniono pięć grup tematycznych:

- współczesne doktryny demograficzne: kierownik prof. Marek Okólski, Uniwersytet Warszawski,
- kształtowanie procesów reprodukcji ludności w Polsce: kierownik prof. Jerzy Z. Holzer,
- mechanizmy i następstwa migracji ludności w Polsce: kierownik prof. Mikołaj Latuch,

- wielkość i struktura rodziny oraz gospodarstwa domowego: kierownik doc. dr Stanisław Wierchosławski,
- polityka społeczna a proces reprodukcji ludności: kierownik doc. dr Adam Kurzynowski.

Podobnie jak poprzednio, w każdej z grup realizowano wiele tematów i zadań badawczych, których wyniki zaprezentowano w 19 publikacjach. Warto podkreślić, że o ile w początkowej fazie prac badawczych z poprzedniego programu badań brało udział jedynie czterech pracowników katedry¹⁰, to w drugim programie badań w latach 1981-1985 ich liczba wzrosła do 17 osób. Do poprzednich czterech pracowników dołączyła bowiem cała grupa młodych asystentów i adiunktów zatrudnionych w Instytucie¹¹, których szybki rozwój naukowy i zdobywanie przez nich kolejnych stopni naukowych był możliwy w znacznym stopniu dzięki szerokim pracom badawczym prowadzonym w problemie węzłowym.

Trzeci cykl badań demograficznych w ramach problemów węzłowych w latach 1986-1990 koordynowany także przez Instytut i prof. Jerzego Z. Holzera dotyczył „Uwarunkowań demograficznych rozwoju społeczno-gospodarczego Polski”. Podobnie jak poprzednio obejmowały one zarówno studia nad teoriami ludnościowymi, metodyką badań ludnościowych jak i badania empiryczne procesów ludnościowych. Struktura organizacyjna badań była podobna do poprzednich tzn. cała problematyka została podzielona na grupy tematyczne, a w nich wyodrębniono tematy i zadania badawcze. Bardzo podobna była również kadra badawcza, tak z naszego Instytutu jak też z innych ośrodków, głównie z Poznania, Krakowa, Wrocławia i Łodzi. Wyniki badań przedstawiono tym razem aż w 29 publikacjach.

Wyniki prac badawczych prowadzonych w ramach tych trzech programów badań zostały opublikowane w 62 tomach w trzech seriach wydawniczych *Monografie i Opracowania*, Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, a od 1991 roku - Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Wykaz wszystkich opracowań jest zamieszczony w aneksie.

¹⁰ Prof. Kazimierz Romaniuk, doc. Jerzy Z. Holzer, dr Wanda Feldman i dr Franciszek Stokowski.

¹¹ Byli to: dr Alina Baran, dr Ewa Frątczak, dr Janina Józwiak, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Irena E. Kotowska, dr Krzysztof Link, dr Tomek Panek, dr Jarosław Podgórski, mgr Elżbieta Pustola, dr Małgorzata Rószkiewicz, mgr Ewa Tabeau, mgr Maria Wiczorek i mgr Zdzisław Zimny.

Realizacja tych programów badawczych miała fundamentalne znaczenie dla rozwoju demografii w Polsce i rozpoznawalności polskich demografów poza krajem, a także wzmocniła pozycję Instytutu jako wiodącego ośrodka badań demograficznych w Polsce. Umożliwiła współpracę badaczy z różnych ośrodków w kraju, wzrost liczby osób zajmujących się badaniami ludnościowymi, a poprzez szeroki zakres podejmowanej problematyki pozwoliła na włączenie do badań demograficznych osób, które wcześniej nie zajmowały się tymi zagadnieniami. Wyniki badań przyczyniły się do znacznego wzbogacenia wiedzy o procesach demograficznych w Polsce, rozwoju metodyki analizy demograficznej i modelowania demograficznego oraz znajomości teorii, nawiązując do dorobku nauki światowej. Były one prezentowane na seminariach i konferencjach w kraju z udziałem gości zagranicznych, a także na konferencjach zagranicznych.

Innym obszarem badań prowadzonych w Instytucie były badania warunków życia ludności, poziomu i wzorców konsumpcji, budżetów czasu gospodarstw domowych. Przełom lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych to rozwój badań budżetów gospodarstw domowych w GUS oraz metod ich analiz, w którym uczestniczył aktywnie zespół pracowników kierowany przez profesora Andrzeja Luszniwicza, w skład którego wchodził: Irena Krawczak, Jarosław Podgórski, Tomasz Panek, Teresa Słaby i Irena Kasperowicz-Ruka. W latach 1987-1990 zespół ten – na zlecenie Komisji Planowania – zajmował się opracowywaniem zestawu mierników poziomu życia dla potrzeb planowania społeczno-ekonomicznego. Zmiany systemu społeczno-ekonomicznego Polski w 1989 roku dały impuls do zajęcia się badaniami nad ubóstwem. Dzięki tym badaniom zespół statystyków stał się rozpoznawalny nie tylko w kraju ale i poza nim jako specjalizujący się w badaniach poziomu i warunków życia ludności, rozkładu dochodów oraz pomiaru ubóstwa. Przyczyniła się do tego także współpraca z ośrodkami naukowymi za granicą.

2.2 Współpraca międzynarodowa

W latach osiemdziesiątych nastąpiło ożywienie naukowej współpracy międzynarodowej Instytutu. Oprócz kontynuacji kontaktów z naukowcami z krajów socjalistycznych (Instytut im. Plechanowa w Moskwie, Uniwersytet im. Karola w Pradze, Akademia Ekonomiczna w Pradze, Wyższa Szkoła Ekonomiczna im. Karola Marksa w Sofii (Karl Marx Higher Institute of Economics – obecnie University of National and World Economy), Uniwersytet Ekonomiczny w Budapeszcie, Instytut Demograficzny w Budapeszcie czy Uniwersytet w Rydze), mających na ogół formę seminariów lub

konferencji, zostały nawiązane kontakty z organizacjami międzynarodowymi: Funduszem Ludnościowym ONZ (United Nations Fund for Population Activities), Demographic Unit przy Europejskiej Komisji Ekonomicznej w Genewie (United Nations Economic Commission for Europe), International Institute for Applied Systems Analysis w Luxemburgu. W 1983 roku powstała organizacja zrzeszająca badaczy procesów ludnościowych w Europie – European Association for Population Studies (EAPS), w której utworzeniu aktywnie uczestniczył prof. Jerzy Z. Holzer. Przyczyniło się to zarówno do nawiązania bezpośrednich kontaktów z demografami z różnych ośrodków demograficznych w Europie takimi jak Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI) w Hadze, Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung (BiB) w Wiesbaden, Population and Family Study Centre (CBGS-CEPF) w Brukseli, La Sapienza University w Rzymie, krótkookresowych pobytów polskich naukowców w ośrodkach zagranicznych, jak i do systematycznego udziału badaczy z Instytutu w seminariach i konferencjach organizowanych pod auspicjami EAPS. Z końca lat osiemdziesiątych pochodzi idea regularnych, odbywających się co dwa lata w innym kraju, spotkań naukowych demografów z Instytutu Demograficznego w Budapeszcie, Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung (BiB) w Wiesbaden oraz Instytutu Statystyki i Demografii. Zaowocowała ona w następnych latach ścisłą współpracą tych jednostek badawczych. Dzięki pozycji prof. Jerzego Z. Holzera w środowisku międzynarodowym jego starania, by zwłaszcza młodzi badacze uczestniczyli w pracach zespołów międzynarodowych, doprowadziły do znacznego rozwoju kontaktów naukowych pracowników Instytutu.

Tematyka badań prowadzonych we współpracy z badaczami z innych krajów dotyczyła głównie procesu starzenia się ludności, zmian płodności i rodziny, demografii wielostanowej oraz modelowania i prognozowania demograficznego. W badaniach procesów demograficznych odwoływano się do nowych koncepcji analitycznych (np. analiza cyklu życia jednostki i rodziny, dynamiczne modele projekcyjne), wymagających odpowiednich danych. Dane pochodzące z Polskiego Badania Retrospektywnego 1988 „Droga życiowa – biografia rodzinna, zawodowa, migracyjna”, opracowanego przez dr Ewę Frątczak, pozwoliły na zastosowanie po raz pierwszy analizy historii zdarzeń do badania przebiegu życia jednostki i rodziny. Dzięki współpracy z UNPFA dotyczącej organizacji w SGPiS w latach 1987-1990 „International Training Workshop on the Use of Population Projections for Socio-Economic Planning”, programu dla uczestników z krajów rozwijających się, Instytut Statystyki i Demografii już w 1990 roku dysponował pierwszym laboratorium komputerowym. Korzystali z niego intensywnie nie tylko

pracownicy Instytutu, ale także pracownicy naukowcy uczelni. Nadzór nad laboratorium sprawował początkowo mgr Jacek Kosmowski (do 1991 roku), potem mgr Marek Morawski (do 1996 roku), a w latach następnych mgr Milena Marks, mgr Marek Pęczkowski, Łukasz Kociuba i Małgorzata Gostyńska.

Realizacja programu szkoleń „International Training Workshop on the Use of Population Projections for Socio-Economic Planning” była możliwa dzięki wsparciu organizacyjnemu Centrum Kształcenia Obcokrajowców SGPiS, którym kierował dr Bogdan Radomski. Zespół Centrum współpracował także w latach dziewięćdziesiątych przy organizacji dwóch europejskich konferencji – konferencji European Association of Labour Economists na SGH w 1994 roku (lokalnym komitetem organizacyjnym kierował dr Marek Góra z Katedry Ekonomii I Kolegium Analiz Ekonomicznych, a w jego składzie była dr Irena E. Kotowska), a także współorganizowanej z Akademią Ekonomiczną w Krakowie konferencji demograficznej w 1997 roku.

Dbalność o stosowanie nowych technik analitycznych oraz przekonanie o ich przydatności w badaniach procesów demograficznych były przesłanką zorganizowania w 1989 roku w Jadwisinie międzynarodowego seminarium „Usefulness of Demographic Modelling”, w którym uczestniczyli demografowie z całej Europy.

Prace badawcze prowadzone w ramach krajowych problemów węzłowych i ich koordynacja oraz wiedza i doświadczenie wynikłe ze współpracy międzynarodowej zwiększyły rozpoznawalność Instytutu w środowisku międzynarodowym. Prof. Jerzy Z. Holzer brał udział w pracach Komitetu Doradczego międzynarodowego programu badań pt. „Fertility and Family Surveys in Countries of the ECE Region” (w skrócie „Family and Fertility Survey” – FFS), realizowanego pod auspicjami UNFPA w różnych krajach europejskich w latach dziewięćdziesiątych. Instytut uczestniczył w tym programie, a dr Irena Kowalska odpowiadała za przygotowanie w ramach tego programu badania ankietowego pt. „Przemiany rodziny i wzorce dzietności w Polsce”, które zrealizowano w 1991 roku. Było to pierwsze badanie ankietowe z serii badań FFS prowadzonych w latach dziewięćdziesiątych w krajach europejskich.

W tym czasie nawiązano też współpracę z International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), która pozwoliła na skorzystanie z infrastruktury badawczej tej instytucji przez pracowników Instytutu.

W roku 1988 Zakład Statystyki Społeczno-Ekonomicznej rozpoczął współpracę z Uniwersytetem w Sienie oraz działającym w jego strukturze Research Center on Income

Distribution (CRIDIRE). W efekcie nawiązano także kontakty ze statystykami z uniwersytetów we Florencji, Peskarze oraz La Sapienza w Rzymie. W ramach współpracy odbyło się szereg krótkookresowych wyjazdów naukowo-badawczych polskich naukowców do uniwersytetów włoskich oraz wizyt naukowców włoskich w SGH. Jednocześnie pracownicy ISiD uczestniczyli systematycznie w seminariach i konferencjach organizowanych przez włoskie uniwersytety oraz Włoskie Towarzystwo Statystyczne. Ponadto Zakład Statystyki prowadził wspólnie z CRIDIRE w latach 1989-1991 projekt badawczy „Income and Wealth of Households”.

2.3 Dydaktyka

W strukturze Szkoły Głównej Planowania i Statystyki Instytut był usytuowany na Wydziale Finansów i Statystyki. Omawiając działalność pracowników Instytutu Statystyki i Demografii należy podkreślić ich duże zaangażowanie w bieżącą dydaktykę uczelni. Przedmiot statystyka należy do podstawowego kanonu wykształcenia ekonomisty i jest wykładany na wszystkich kierunkach. Ponadto w omawianym okresie zmienił się program nauczania, mianowicie tradycyjnie rozumianą statystykę opisową zastąpiono statystyką matematyczną.

Przez wiele lat poprzedzających powstanie Instytutu w nauczaniu statystyki korzystano głównie ze skryptów Bohdana Szulca. Jeden z nich później został wydany jako podręcznik *Statystyka teoretyczna: kurs elementarny* przez PWN w 1964 roku, a drugi jako *Statystyka dla ekonomistów*, wydany przez PWE w 1972 roku. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych pracownicy Instytutu wydali wiele podręczników wspomagających proces nauczania statystyki. Wykaz podręczników wydanych przez pracowników Instytutu po 1978 roku podręczników zamieszczony jest w aneksie.

Oprócz zajęć z podstaw statystyki, prowadzonych dla studentów wszystkich wydziałów uczelni, działalność dydaktyczna Instytutu obejmowała zajęcia z demografii, statystyki ekonomicznej i statystyki społecznej, oferowane dla studentów wybranych kierunków. Korzystano na tych zajęciach z podręczników przygotowanych wcześniej, np. z podręcznika *Podstawa analizy demograficznej* Jerzego Z. Holzera (1963), a z biegiem czasu z nowych pozycji.

Rozwój Instytutu Statystyki i Demografii po 1991 roku

3.1 Dydaktyka Instytutu w zreformowanej uczelni

W 1991 roku nastąpiła zmiana nazwy uczelni ze Szkoły Głównej Planowania i Statystyki (SGPiS) na Szkołę Główną Handlową w Warszawie (SGH). Prace nad reformą uczelni zostały sfinalizowane jej wprowadzeniem w 1993 roku. W wyniku strukturalnej i programowej reformy uczelni powstała struktura z wydzielonymi jednostkami organizacyjnymi związanymi z obsługą procesu dydaktycznego (Studium Podstawowe, Studium Dyplomowe i Studium Zaoczne) oraz kolegiami odpowiedzialnymi za badania i rozwój kadry naukowej (Kolegium Analiz Ekonomicznych, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Kolegium Gospodarki Światowej, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie i Kolegium Zarządzania i Finansów. W ich strukturze utworzono 54 katedry i instytuty. W nowej kolegiальной strukturze SGH Instytut Statystyki i Demografii znalazł się w Kolegium Analiz Ekonomicznych.

Dydaktyka i obsługa studentów została przydzielona do Studium Podstawowego, Studium Dyplomowego oraz Studium Zaocznego. Po zaliczeniu obowiązkowych przedmiotów (w tym statystyki) z pierwszych trzech semestrów Studium Podstawowego student mógł wybierać jeden z sześciu kierunków Studium Dyplomowego: ekonomia, finanse i bankowość, gospodarka publiczna, metody ilościowe i systemy informatyczne, międzynarodowe stosunki gospodarcze i polityczne oraz zarządzanie i marketing. Zasadniczej przebudowie uległ program kształcenia.

Instytut Statystyki i Demografii odpowiadał za prowadzenie zajęć ze statystyki dla wszystkich studentów w ramach Studium Podstawowego i Studium Zaocznego oraz za przedmioty oferowane w ramach Studium Dyplomowego. Opracowana w latach dziewięćdziesiątych dydaktyczna oferta programowa Instytutu ulegała później różnym

zmianom, jednak niewątpliwie stanowiła wówczas podstawę dostosowywania dydaktyki do nowych standardów określonych zarówno przez nowe warunki funkcjonowania uczelni w kraju podlegającym transformacji systemowej jak i wolę oraz potrzebę korzystania z doświadczeń uczelni zagranicznych.

Zasadniczą zmianą dotyczącą nauczania statystyki była standaryzacja zajęć oferowanych wszystkim studentom uczelni. Określono też zasady koordynowania zajęć na poziomie Instytutu. Trudną funkcję koordynatora pełnili w Instytucie następujące osoby: dr hab. Tomasz Panek, prof. Janina Józwiak, dr Helena Kassyk-Rokicka, dr Jarosław Podgórski, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr hab. Wiktora Wróblewska, prof. SGH. Obecnie za koordynację zajęć ze statystyki na studiach licencjackich odpowiadają dr hab. Adam Szulc, prof. SGH, oraz dr Maria Wieczorek¹². Żmudny proces standaryzacji doprowadził do ujednoczenia programu zajęć i polecanej literatury. Na początku zajęć studenci otrzymują informator, w którym podawany jest obowiązujący wszystkich program, zalecana literatura i źródła internetowego wspomaganie procesu nauczania oraz warunki zaliczania ćwiczeń i egzaminu. Zajęcia kończy pisemny egzamin, wspólny dla wszystkich studentów. Prace egzaminacyjne są komisyjnie sprawdzane. Wypracowane w latach dziewięćdziesiątych zasady standaryzacji zajęć ze statystyki są w skali uczelni często uznawane jako wzór działań w tym kierunku.

Ponadto starano się korzystać z rozwoju technologii informatycznych, wprowadzając zajęcia komputerowe prowadzone z pomocą określonych pakietów statystycznych (Statgraphics, Statistica, SPSS, STATA, SAS), co niejednokrotnie zapoczątkowało wieloletnią współpracę z firmami odpowiadającymi za ich tworzenie. Skorzystano także z możliwości komputerowego wspomaganie dydaktyki statystyki. Powstająca w końcu lat dziewięćdziesiątych internetowa platforma e-sgh zachęciła dr Irenę Kasperowicz-Rukę do przygotowania interaktywnych materiałów i testów, komputerowo wspomagających nauczanie statystyki na studiach zaocznych i wykorzystywanych do dnia dzisiejszego. Uruchomienie w 2004 roku konkursu na przygotowanie programów pełnych wykładów w formie e-learningowej doprowadziło do opracowania przez dr Irenę Kasperowicz-Rukę wykładu *Metody badania opinii z wykorzystaniem statystyki*, który jest uruchamiany co semestr dla studentów

¹² W Katedrze Statystyki i Demografii funkcje te pełnili kolejno: dr Wanda Feldman, dr Franciszek Stokowski oraz dr Stefan Górecki.

studiów magisterskich (niestacjonarnych i stacjonarnych). Od 2012 roku wykład prowadzi dr Maria Wieczorek. Nadal jest to jedyny e-przedmiot z metod ilościowych, a wśród około 50 wykładów e-learningowych jest wysoko oceniany i cieszy się sporą popularnością.

Reforma procesu kształcenia w SGH sprawiła, iż demografia i inne przedmioty związane z problematyką ludnościową zostały przesunięte z grupy przedmiotów podstawowych do grupy przedmiotów wybieranych przez studentów. Spowodowało to przerwę w wykładaniu demografii do roku akademickiego 1997/1998. Studenci z pierwszej grupy (i kolejnych), którzy wybrali demografię, nie tylko zajęli się statystyką i demografią, działając w studenckim kole naukowym, ale także w latach następnych zainteresowali się pracą w Instytucie.

W latach dziewięćdziesiątych dokonano zasadniczej zmiany oferty dydaktycznej Instytutu, korzystając z programu TEMPUS. Spośród trzech projektów realizowanych w ramach tego programu na SGH: „Postgraduate Training Programme”, koordynowanego przez dr hab. Tomasza Panka, „Restructuring and Adaption of Polish Economic and Business Education to Market Requirements”, w którego koordynacji także uczestniczył dr hab. Tomasz Panek, „Socio-demographic Problems of Economic Development”, koordynowanego przez prof. Janinę Józwiak i dr hab. Tomasza Panka, najważniejszy dla reformy dydaktyki Instytutu był ten ostatni. Dzięki współpracy z uniwersytetami w Sienie i w Pizie, a także Autonomicznym Uniwersytetem w Barcelonie i Katolickim Uniwersytetem w Louvain-la-Neuve opracowano szczegółowy program studiów społeczno-demograficznej ścieżki studiów dla studentów różnych kierunków w SGH. Oferowała ona znacznie szerszy zakres przedmiotów związanych z demografią, statystyką ekonomiczną i społeczną. Nawiązane wówczas kontakty były kontynuowane w badaniach naukowych w następnych latach.

Odrębny nurt poszerzania oferty dydaktycznej Instytutu i jej unowocześniania wiąże się z inicjatywą dr hab. Ewy Frątczak, prof. SGH, która w połowie lat dziewięćdziesiątych podjęła współpracę z SAS Institute, poświęcając coraz więcej uwagi rozwojowi metod analiz statystycznych i technik obliczeniowych oraz ich propagowaniem w badaniach i dydaktyce. Jej wielką zasługą jest wprowadzenie do nauczania w SGH przedmiotów niezbędnych dla ‘analitka statystycznego’, umożliwiających posługiwanie się nowoczesnymi metodami analiz statystycznych i metodami ‘data mining’. Jest ona także inicjatorką Certyfikatu Analitka Statystycznego SAS, który jest oferowany studentom

SGH od 2007 roku. Stale dostosowywanie oferty dydaktycznej do rozwoju metod analiz statystycznych i postępu technologicznego w gromadzeniu i przetwarzaniu danych, bogate doświadczenie współpracy całego zespołu prof. Ewy Frątczak z SAS Institute oraz wypracowanie własnych standardów programowych zaowocowało uruchomieniem w roku 2014/2015 nowego kierunku na studiach magisterskich „Analiza danych – Big Data”. Kierunek ten cieszy się dużym i rosnącym zainteresowaniem studentów. Oprócz tego zespół prowadzi wysoko oceniane studia podyplomowe z zakresu analityki biznesowej. Wysiłki dotyczące ciągłej aktualizacji oferty programowej tych studiów zgodnie z najnowszymi standardami analityki biznesowej na świecie oraz dbałości o wysoki poziom naukowy wykładowców znalazły uznanie w środowisku międzynarodowym. Studia podyplomowe „Analizy Statystyczne i Data Mining w Biznesie” oraz „Akademia Analityka z SAS, R & Python” zostały w 2018 roku akredytowane jako programy edukacji z zakresu analityki biznesowej o zasięgu globalnym, a absolwenci studiów będą otrzymywać odpowiednie certyfikaty SAS Institute. Są to pierwsze podyplomowe studia na SGH z globalnym certyfikatem.

Innym ważnym wzbogaceniem oferty dydaktycznej Instytutu było wprowadzenie do niej przez dr hab. Małgorzatę Rószkiewicz, prof. SGH w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych przedmiotów związanych z zastosowaniami metod statystycznych w badaniach marketingowych i analizach rynku. W 1997 roku zostały zorganizowane I Warsztaty Metodologiczne (z udziałem naukowców z Akademii Ekonomicznej w Krakowie – prof. dr hab. Stefan Mynarskiego, dr Adama Sagana i dr Jadwigi Stobieckiej), które przerodziły się w coroczne naukowe ogólnopolskie seminaria „Warsztaty Metodologiczne z Metod Ilościowych w Badaniach Marketingowych” i przyczyniły się do popularyzacji tej problematyki. Odbyło się już ponad 20 edycji, przy czym obecnie są to Warsztaty Metodologiczne im. Profesora Stefana Mynarskiego. Specjalność kierowana przez prof. dr hab. Małgorzatę Rószkiewicz „Badania marketingowe i analizy rynku” oferowana na studiach magisterskich cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem studentów. Profesor Małgorzata Rószkiewicz wraz ze swymi współpracownikami wykorzystuje pakiety statystyczne oferowane przez firmę SPSS (obecnie Predictive Solutions). Zajęcia prowadzone przez nią i dr hab. Jolantę Perek-Białas uzyskały certyfikat SPSS, a ich współpraca z Predictive Solutions w programie dla uczelni ARIADNA wspiera rozwój pracowników naukowych i doktorantów w zakresie wykorzystywania oprogramowania tej firmy w analizach i modelowaniu.

Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku spowodowało kolejną zmianę programu kształcenia w SGH. Od roku akademickiego 2006/2007 proces kształcenia jest realizowany zgodnie z systemem bolońskim na trzech poziomach: licencjackim (trzy lata), magisterskim (dwa lata) i doktoranckim (trzy, a obecnie cztery lata), na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, przy czym zajęcia są prowadzone w języku polskim oraz w języku angielskim. Można więc powiedzieć, że pod pewnym względem nastąpił tu również powrót do korzeni. Jak wspominaliśmy w przedwojennej WSH/SGH i powojennej SGH do roku akademickiego 1950/1951, po 3 latach studiowania można było uzyskać dyplom zawodowy, następnie po roku tytuł magistra. Działy też wówczas roczne studia doktoranckie. Ta zmiana organizacji kształcenia w SGH wymagała znaczącej przebudowy programów nauczania. Oprócz kierunków kształcenia studenci mogli studiować specjalności, umożliwiające wybór z listy przedmiotów związanych z kierunkiem takie, które umożliwiają rozwój ich zainteresowań w określonej dziedzinie.

Obecnie studenci na studiach I stopnia, po dwóch semestrach wspólnego studiowania, w tym także statystyki, mogą wybrać kierunek z oferty sześciu następujących kierunków: ekonomia, finanse i rachunkowość, metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, międzynarodowe stosunki gospodarcze, zarządzanie, globalny biznes, finanse i zarządzanie (*Governance*). Na czterech kierunkach studiów pierwszego stopnia prowadzone są obecnie zajęcia w języku angielskim: *Quantitative Methods in Economics and Informations Systems, International Economics, Management, Global Business, Finance and Governance*¹³.

Na studiach II stopnia oferta kierunków studiowania jest szersza: analiza danych – big data, e-biznes, ekonomia, ekonomiczna analiza prawa, finanse i rachunkowość, globalny biznes, finanse i zarządzanie (*Governance*), kierunek menedżerski, metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, międzynarodowe stosunki gospodarcze, turystyka międzynarodowa, hotelarstwo i usługi czasu wolnego, zarządzanie, zarządzanie finansami przedsiębiorstwa, zarządzanie projektami. Zajęcia w języku angielskim są prowadzone na tych samych kierunkach jak na studiach I stopnia.

Pracownicy Instytutu są zaangażowani, oprócz zajęć ze statystyki dla wszystkich studentów, w prowadzenie zajęć z przedmiotów kierunkowych i przedmiotów

¹³ Źródło: https://dziekanat.sgh.waw.pl/informatory/informator_2018_opis_sl_sm.pdf.

związanych z kierunkiem przede wszystkim na studiach I stopnia na kierunkach ekonomia oraz metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, zaś na studiach II stopnia na kierunkach: ekonomia, analiza danych–big data, metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, a także na kierunku *Quantitative Methods in Economics and Informations Systems* na obu poziomach studiów.

Warto podkreślić, iż ostatnie lata przyniosły nowe zmiany w nauczaniu przedmiotów tworzących ofertę dydaktyczną Instytutu. Wielu pracowników ISiD zakłada na platformie e-sgh ‘niezbędniki’, które służą do samodzielnego zarządzania materiałami dydaktycznymi. Wspomaganie dydaktyki przy wykorzystaniu komputerów i internetu odbywa się także w formie zajęć mieszanych (*blended learning*), czyli uzupełnianiu tradycyjnych ćwiczeń przez *e-learning*. Jest to szczególnie przydatne na studiach niestacjonarnych. Coraz większe znaczenie przywiązuje się do innowacyjnego nauczania, które nie tylko przekazuje wiedzę, ale potrafi zaciekać studenta i zachęcić go do kreatywności. Idąc z duchem czasu Instytut stara się urozmaicić przekaz wiedzy, wprowadzając do tradycyjnego kursu statystyki gry edukacyjne. Inicjatorką zajęć prowadzonych w formie *blended learning* i gier edukacyjnych jest dr Maria Wieczorek.

Nowoczesne metody dydaktyczne wdrażane w ISiD (*e-learning, blended learning, gry edukacyjne*) realizowane są dzięki wspomnianej już platformie e-learningowej, która pozwala wykładowcy na zdalne komunikowanie się ze studentami, indywidualne nadzorowanie ich pracy i korygowanie błędów. Z kolei student ma stały kontakt z prowadzącym zajęcia, może uczyć się we własnym tempie, w dowolnym czasie, korzystając z użytecznych narzędzi, np. forum dyskusyjnego, poczty lub czatu. Należy jednak podkreślić, że te nietradycyjne formy nauczania są niezwykle angażujące czasowo dla prowadzącego zajęcia.

Wysiłki doskonalenia zajęć dydaktycznych prowadzonych przez pracowników Instytutu były doceniane przez studentów np. w formie wyboru najlepszych 10 wykładowców – wyróżnienie TOP10. W tej grupie wyróżnionych nauczycieli akademickich znaleźli się, między innymi, prof. Małgorzata Rószkiewicz, dr Irena Kasperowicz-Ruka, dr Stanisław Kluza i dr Maria Wieczorek.

Ofertę dydaktyczną Instytutu Statystyki i Demografii wzbogacają również studia podyplomowe, których typ i program jest dostosowywany do zapotrzebowania potencjalnych słuchaczy. Pierwsze studia podyplomowe prowadzone były jeszcze w Katedrze Statystyki i Demografii przez prof. dr hab. Andrzeja Luszniwicza dla

pracowników GUS – było to Podyplomowe Studium Statystyki uruchomione w 1975 roku. W Instytucie Statystyki i Demografii pierwsze studia podyplomowe powstawały po 2000 roku. W 2005 roku utworzono Podyplomowe Studium Analiz Makroekonomicznych, kierowane najpierw przez dr Stanisław Kluzę (2005-2007), a później przez prof. dr hab. Janinę Józwiak (2007-2011). Organizacją studiów podyplomowych zainteresowała się również dr hab. Ewa Frątczak, prof. SGH, oraz dr Irena Kasperowicz-Ruka, które kierują kolejnymi edycjami autorskich studiów podyplomowych. W ramach współpracy z GUS w roku akademickim 2015/2016 Instytut prowadził studia podyplomowe „Metody analiz społeczno-gospodarczych”, którymi kierowała dr Małgorzata Podogrodzka. Ponadto pracownicy Instytutu byli zapraszani jako wykładowcy do prowadzenia zajęć na studiach podyplomowych realizowanych w innych kolegiach SGH.

W roku akademickim 2018/2019 Instytut realizuje następujące studia podyplomowe: Metody Ilościowe w Analizach Rynków Finansowych (kierownik dr Irena Kasperowicz-Ruka), dwa programy kierowane przez dr hab. Ewa Frątczak, prof. SGH, Analizy Statystyczne i Data Mining w Biznesie oraz Akademia Analityka z SAS, R & Python, które w 2018 roku uzyskały certyfikat globalny programu edukacji z zakresu analityki biznesowej. Ponadto pracownicy Instytutu są wykładowcami w ramach elitarnych rocznych podyplomowych studiów Inżynieria Danych – Big Data (kierownik dr hab. Beata Czarnacka-Chrobot, prof. SGH), które w 2018 roku zostały już po raz trzeci wyróżnione certyfikatem i znakiem jakości „Studia z Przyszłością”.

Opisanym wyżej zmianom programu kształcenia i oferty dydaktycznej Instytutu towarzyszyło przygotowanie przez pracowników kolejnych wydań publikowanych wcześniej podręczników oraz opracowanie nowych podręczników już w latach dziewięćdziesiątych (np. *Statystyka. Zadania testowe oraz sylabusy komputerowe* (1995), a także *Statystyka stosowana* (1996) obie autorstwa Andrzeja Luszniewicza i Teresy Słaby), a przede wszystkim w latach następnych, kiedy do wspomnianych już autorów dołączyli nowi (Ewa Frątczak, Irena Kasperowicz-Ruka, Adam Korczyński, Tomasz Panek, Małgorzata Rószkiewicz, Adam Szulc, Maria Wieczorek, Jan Zwierzchowski). Wykaz ważniejszych podręczników zamieszczony w Aneksie dokumentuje wkład zespołu Instytutu Statystyki i Demografii do rozwoju zmieniającego się programu kształcenia w SGH.

Pracownicy Instytutu angażowali się w opiekę nad studenckimi kołami naukowymi. Studenckie Koło Naukowe Statystyki i Demografii rozpoczęło swoją działalność w roku

akademickim 2001/2002, a pierwsi jego członkowie wywodzili się z seminarium śp. prof. Jerzego Z. Holzera. Opiekunem naukowym koła została dr Wiktoria Wróblewska, która zajmowała się nim do 2013 roku. Koło zrzeszało studentów zainteresowanych demografią oraz metodami ilościowymi i ich praktycznym wykorzystaniem. Dla wielu z nich praca w SKN była inspiracją do głębszego zainteresowania się tematyką badań i analiz demograficznych oraz przygotowania pracy licencjackiej lub magisterskiej z tego zakresu, a także związania się z tym obszarem nauki i podjęcia w przyszłości pracy naukowej. W latach 2001-2002 SKN Statystyki i Demografii uczestniczyło w międzynarodowym projekcie „Determinants of affective and sexual behaviors among students” koordynowanym przez Departament Demografii Uniwersytetu „La Sapienza” w Rzymie oraz Instytut Badań Demograficznych Maxa Plancka w Rostoku. Członkowie koła zrealizowali badanie wśród studentów polskich uczelni ekonomicznych z Warszawy, Wrocławia, Krakowa i Koszalina. Prezentacja wyników badania pt. „*What are we like? Life styles and sexual behaviours of students in Poland*” uzyskała I nagrodę w konkursie na najlepszy plakat Europejskiej Konferencji Demograficznej w 2003 roku w Warszawie. W 2013 roku zrealizowano drugą turę badania studentów w Polsce, dołączając także inne uczelnie. Inne działania SKN Statystyki i Demografii obejmowały projekty badawcze dotyczące, między innymi, planów życiowych studentów (2004), ilościowych aspektów systemu wyborczego i ordynacji wyborczej do sejmu (2006), a także prowadzenie corocznego kursu analizy danych z wykorzystaniem pakietu komputerowego SPSS.

W latach następnych kolejno pod nazwą SKN Statystyki opiekowali się kolejno dr Jan Zwierzchowski, dr Marta Marszałek i dr Maja Rynko (do chwili obecnej). Jest to jedno z największych i najbardziej aktywnych kół naukowych w SGH, które prowadzi jednocześnie wiele projektów o charakterze zarówno szkoleniowym, naukowym, jak i biznesowym. Warto wymienić projekt „Big Data Conference” – konferencję organizowaną od 2015 roku poświęconą tematyce analizy danych, w szczególności zastosowaniu analityki dużych zbiorów danych w biznesie. Do 2019 roku odbyły się trzy edycje tej konferencji. „Niezbędnik Wyboru Wykładowców” to projekt dotyczący ankietowego badania oceny wykładowców wśród studentów SGH. Na seminariach „Statystyka w praktyce” zaproszeni gości przedstawiają referaty z zastosowaniami statystyki, ekonometrii i wyników własnych badań zarówno o profilu naukowym jak i biznesowym. Studenci pierwszego roku SL SGH mogą skorzystać z przygotowania do egzaminu ze statystyki na spotkaniach o charakterze szkoleniowo-dydaktycznym „Wielka SGH-owa Powtórka ze Statystyki”. Każdego roku organizowane są warsztaty z

programów statystycznych (R, Python, Tableau, Visual Basic for Applications) otwarte dla osób z zewnątrz. SKN współpracuje z partnerem SKN - Bankiem Millennium.

Opiekunem SKN Badań Marketingowych, działającego przy powstałym w 2002 roku Zakładzie Metod Badań Marketingowych, była dr Jolanta Perek-Białas. Przedmiotem zainteresowania były: metody ilościowe w badaniach marketingowych i analizach rynku, segmentacja rynku, modelowanie zachowań konsumentów. Pierwszym projektem były badania dotyczące korzystania z internetu przez studentów SGH. Koło działało 10 lat. Od początku działania tego koła jego członkowie wraz ze studentami Uniwersytetu Jagiellońskiego brali udział w Warsztatach Analizy Danych organizowanych co roku przez dr Jolantę Perek-Białas. Warsztaty z udziałem zaproszonych gości i ekspertów z danej tematyki miały na celu zapoznanie studentów z najnowszymi zagadnieniami różnych technik badań i metod analiz z użyciem odpowiedniego oprogramowania. W roku 2019 odbędzie się piętnasta edycja tych spotkań.

Studenckie Koło Naukowe Polityki Pieniężnej działało przy Zakładzie Statystyki Stosowanej pod opieką naukową dr Stanisława Kluzy (2005-2007). Przedmiotem zainteresowania były: modelowanie statystyczno-ekonometryczne, makroekonomia gospodarki otwartej, rynki walutowe i system bankowy. W 2007 roku członkowie Koła zorganizowali całodniową sesję naukową otwartą dla wszystkich studentów i wykładowców uczelni poświęconą współczesnym wyzwaniom dla polityki pieniężnej.

Studenckie Koło Naukowe Business Analytics działa przy Zakładzie Analizy Historii Zdarzeń i Analiz Wielopoziomowych pod opieką dr Karola Przanowskiego. Współpracuje z SAS Institute w rozwijaniu metod *business analytics*, a drugim obszarem aktywności jest zarządzanie ryzykiem kredytowym w bankowości (tworzenie i walidacja modeli skoringowych). Prowadzi warsztaty z technik programowania w języku SAS 4GL. W regularnych spotkaniach uczestniczą zapraszani przedstawiciele także innych środowisk uczelnianych oraz różnych firm i instytucji. Koło wyróżnia się organizowaniem wspólnie z SAS Institute Polska regularnej ogólnopolskiej konferencji "Modelowanie dla Biznesu". W 2018 roku była już piąta edycja tego wydarzenia naukowego.

3.2 Aktywność badawcza Instytutu

Nacisk na badania naukowe pozostaje wyróżniającą cechą Instytutu funkcjonującego w nowych strukturach organizacyjnych uczelni, przy czym badania te charakteryzuje

wieloletnia ścisła współpraca o zróżnicowanych formach z Głównym Urzędem Statystycznym, regulowana także poprzez formalne umowy o współpracy między GUS i SGH, jak również współpraca z innymi krajowymi instytucjami badawczymi oraz urzędami administracji centralnej.

Inną cechą aktywności badawczej Instytutu są badania empiryczne prowadzone na dużych próbach losowych, na ogół we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym. To zespół pracowników Instytutu pod kierunkiem prof. Tomasza Panka przeprowadził pierwsze w Polsce panelowe badania zmian warunków życia gospodarstw domowych w latach 1995-1997, współpracując z GUS, Ministerstwem Pracy i Polityki Socjalnej oraz zespołem badaczy z Uniwersytetu w Sienie. To doświadczenie zostało spożytkowane później w przygotowaniu panelowego badania jakości życia w Polsce „Diagnoza Społeczna” – badania zainicjowanego przez zespół niezależnych ekspertów – Radę Monitoringu Społecznego, kierowaną przez prof. Tomasza Panka i prof. Janusza Czapińskiego, psychologa społecznego. To unikatowe badanie integrujące obiektywne i subiektywne podejście do warunków życia i jego jakości jest rozpoznawalne także poza Polską. Kolejne rundy były realizowane co dwa lata od roku 2000 do roku 2015, kiedy przeprowadzono ósmą, ostatnią rundę tego badania.

Pracownicy ISiD współpracują z Instytutem Rozwoju Gospodarczego (IRG) w badaniach koniunktury w sektorze bankowym. W 1998 roku mgr Stanisław Kluza oraz mgr Krzysztof Kluza opracowali metodykę tych badań. Od pierwszej edycji badania w 1999 roku do roku 2019 przeprowadzono około 80 kwartalnych badań koniunktury w sektorze bankowości.

Od lat pięćdziesiątych coraz większą rolę w aktywności naukowej pracowników Instytutu zaczęły odgrywać badania realizowane we współpracy międzynarodowej. Przyczyniły się do tego kontakty naukowe nawiązywane w poprzedniej dekadzie, a także nieustanny wysiłek zarówno prof. Jerzego Z. Holzera, dyrektora Instytutu, jak i prof. Janiny Józwiak, rektora SGH w latach 1993-1999, do poszerzania kontaktów międzynarodowych. Janina Józwiak została członkiem Rady European Association for Population Studies (EAPS), organizacji do powołania której w 1983 roku przyczynił się Jerzy Z. Holzer. Następnie członkowie EAPS wybrali ją na wiceprezydenta (1999-2003) oraz prezydenta (2003-2008). Oboje – prof. Jerzy Z. Holzer oraz prof. Janina Józwiak – przywiązywali dużą uwagę do udziału pracowników Instytutu w regularnych europejskich konferencjach EAPS, które od 1987 roku odbywały się najpierw co 4 lata, a następnie od 2003 roku co 2 lata, tworząc doskonale forum sprzyjające rozwojowi

kontaktów. Ponadto zainteresowanie zmianami warunków życia ludności generowanymi przez proces transformacji w Polsce, a zwłaszcza zagrożenie ubóstwem, przeobrażeniami procesu reprodukcji ludności i przekształceniami na rynku pracy z jednej strony, z drugiej zaś rozpoznawalność dorobku naukowego zespołu Instytutu w tych obszarach, która wzrosła także dzięki kontaktom nawiązanym podczas realizacji projektu TEMPUS, przyczyniły się do zainteresowania partnerów zagranicznych wspólnymi projektami. To z kolei tworzyło podstawy do zapraszania Instytutu Statystyki i Demografii jako partnera w aplikacjach o europejskie środki na badania jeszcze przed przystąpieniem do Unii Europejskiej, a także później.

Wykaz projektów badawczych zamieszczony w Aneksie wskazuje na szerokie spektrum zainteresowań naukowych pracowników Instytutu. Instytut jest jedyną jednostką w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, która uczestniczyła w tak wielu projektach realizowanych w kolejnych programach ramowych Komisji Europejskiej. Oprócz tego pracownicy realizowali i realizują inne projekty we współpracy z partnerami zagranicznymi. Niemala część współpracy z badaczami zagranicznymi dokonywała się bez podpisywania formalnych umów, bowiem nie było to związane z przepływami środków finansowych między instytucjami. Oznacza to, iż faktyczny zakres badań realizowanych we współpracy międzynarodowej jest większy niż na to wskazuje obszerna lista projektów. Na uwagę zasługuje także poszerzanie kontaktów naukowych z nowymi partnerami, do których należy przede wszystkim zaliczyć Max Planck Demographic Research Institute, Stockholm University Demography Unit (SUDA), Vienna Demographic Institute, European Centre for Social Welfare Policy and Research w Wiedniu, University of Florence, University of Pisa, Cathie Marsh Centre for Census and Survey Research, University of Manchester, Departamento de Estadística, Universidad Carlos III de Madrid, Centro de Investigación Operativa, Universidad Miguel Hernandez de Elche, a także Komisję Europejską, Bank Światowy, czy United Nations Development Programme.

Zespół Instytutu stał się nie tylko pożądanym partnerem naukowym w międzynarodowych projektach badawczych, ale także powierzano mu odpowiedzialne działania na rzecz europejskiego środowiska demograficznego. W 1997 roku Instytut współorganizował wraz z Akademią Ekonomiczną w Krakowie pod auspicjami EAPS tzw. Intermediate Population Conference. W 2003 roku powierzono Instytutowi organizację European Population Conference. Ta konferencja, również pod auspicjami EAPS, po raz pierwszy odbywała się w Europie Środkowo-Wschodniej. W latach

2013-2015 Instytut prowadził dwie edycje European Doctoral School of Demography, programu doktoranckiego uruchomionego w 2005 roku przy dużym udziale prof. Janiny Józwiak.

Instytut Statystyki i Demografii jest członkiem powstałej w czerwcu 2009 roku Population Europe (European Population Partnership) – europejskiej sieci instytucji zajmujących się badaniami ludnościowymi. Jest też tzw. *affiliated institution* w European Association for Population Studies. Jest członkiem ważnych międzynarodowych programów badawczych – Generations and Gender Programme (GGP), Survey on Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE), Network of National Transfer Accounts (NNTA). Można uznać, iż ukoronowaniem wieloletniej obecności Instytutu Statystyki i Demografii w europejskim środowisku naukowym jest nadanie honorowego tytułu doktora honoris causa SGH dwóm wybitnym uczonym – otrzymali je prof. Dirk J. Van de Kaa w 2003 roku oraz prof. Frans Willekens w 2018 roku.

Istotnym wyróżnikiem aktywności badawczej zespołu Instytutu jest prowadzenie badań empirycznych opartych na dużych reprezentatywnych próbach losowych. Do najważniejszych badań tego typu należy zaliczyć badania ankietowe, za realizację których Instytut był odpowiedzialny w ramach programów międzynarodowych: Family and Fertility Survey w latach dziewięćdziesiątych, Generations and Gender Survey obecnie, a także Survey on Health, Ageing and Retirement in Europe, którego polskim koordynatorem Instytut został w 2018 roku, będąc wcześniej członkiem polskiego konsorcjum odpowiedzialnego za realizację kolejnych rund tego badania w Polsce. Oprócz tego pracownicy Instytutu kierowali/współkierowali/uczestniczyli w badaniach opartych na dużych próbach losowych prowadzonych zarówno w Instytucie (np. panelowe badanie warunków życia ludności, retrospektywne badania karier rodzinnych, zawodowych, migracyjnych i edukacyjnych) jak i przez inne instytucje (np. wspomniana już „Diagnoza Społeczna” realizowana przez Radę Monitoringu Społecznego, „Uwarunkowania decyzji edukacyjnych” – projekt realizowany wspólnie z Instytutem Badań Edukacyjnych, czy badania kohortowe dotyczące zagrożeń prokreacyjnych w Polsce realizowane we współpracy z Instytutem Medycyny Pracy w Łodzi.

Ponadto w swych badaniach nad procesami ludnościowymi, warunkami życia ludności oraz jakością życia badacze ISiD nie tylko wykorzystują w szerokim zakresie dane indywidualne, integrując je z analizami makrodanych, ale także łączą dane pochodzące z badań ilościowych i jakościowych. Badania te wyróżnia także z jednej strony sięganie po zaawansowane metody analiz ilościowych, z drugiej zaś korzystanie z różnych

perspektyw teoretycznych i podejść badawczych właściwych innym dyscyplinom (polityka społeczna, psychologia, psychologia społeczna, socjologia, medycyna), także dzięki współpracy z badaczami wywodzącymi się z tych dyscyplin.

3.3 Zmiany struktury Instytutu i rozwój kadry naukowej

Od 1991 roku Instytut Statystyki i Demografii był tworzony przez dwa zakłady – Zakład Statystyki Stosowanej i Zakład Demografii. W latach następnych zmieniał swą strukturę i skład kadrowy. W 1991 roku funkcję kierownika Zakładu Statystyki Stosowanej (wcześniej Zakład Statystyki Społeczno-Ekonomicznej) objął dr hab. Tomasz Panek, prof. SGH, który pełnił ją do 2016 roku. Kierownikiem Zakładu Demografii została w 1994 roku dr hab. Małgorzata Rószkiewicz, która pełniła tę funkcję do 1995 roku. Jej następczynią została dr hab. Irena E. Kotowska, która kierowała Zakładem do 2016 roku.

Z rozwiązanej przy wprowadzaniu reformy uczelni Katedry Demografii Społeczno-Ekonomicznej na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym do Instytutu przeszli prof. Janusz Witkowski oraz dr Anna Kowalska. Prof. Janusz Witkowski początkowo łączył pracę w Instytucie z obowiązkami dyrektora Departamentu Rynku Pracy GUS, co stopniowo było coraz trudniejsze w miarę zwiększania się jego obowiązków w ścisłym kierownictwie GUS. Ponadto w latach dziewięćdziesiątych zespół Instytutu zasilili: mgr Małgorzata Podogrodzka, dr Adam Szulc, mgr Jolanta Perek-Białas, mgr Stanisław Kluza, mgr Robert Serek, zaś z Instytutu odeszła dr Krystyna Iglicka.

W 1999 roku po zakończeniu drugiej kadencji rektorskiej kierowanie Instytutem przejęła prof. Janina Józwiak, zaś wicedyrektorem Instytutu został dr hab. Tomasz Panek, prof. SGH. W sekretariacie ISiD byli zatrudnieni pracownicy administracyjni: Irena Zwolańska, Magdalena Ochelska i Marek Morawski.

Następna dekada przyniosła znaczne zmiany osobowe – zmarli prof. Jerzy Z. Holzer (2001) i dr Anna Kowalska (2002). Z Instytutu odeszli prof. Andrzej Luszniwicz oraz dr hab. Teresa Słaby, prof. SGH. Zatrudniono wiele młodych osób: mgr Anitę Abramowską, mgr Urszulę Gach-Ciepielę, mgr Andrzeja Kwiatkowskiego, mgr Adama Kota, mgr Wojciecha Kozłowskiego, mgr Roberta Kozarskiego, mgr Annę Matysiak, mgr Magdalenę Muszyńską, mgr Martę Marszałek, mgr Agnieszkę Pleśniak, mgr Anetę Ptak-Chmielewską, mgr Pawła Strzeleckiego, mgr Jakuba Sarne, mgr Iwonę Schab, mgr Kamila Sienkiewicza, mgr Ewelinę Slotwińską-Roslanowską, dr Krzysztofa

Tymickiego, mgr Dorotę Węziak, mgr Agnieszkę Ziębę. Znaczna część z nich to absolwenci zreformowanej SGH, a niektórzy już jako studenci byli związani z Instytutem (dydaktyka, badania). Współpracę z Instytutem podjął prof. Jan Kordos. W aktywności dydaktycznej i badawczej uczestniczyli także doktoranci: mgr Radosław Cholewiński, mgr Anna Baranowska, mgr Marta Styrc, mgr Monika Mynarska, mgr Katarzyna Saczuk, mgr Dorota Stala, mgr Wojciech Zych.

W 2002 roku utworzono Zakład Metod Badań Marketingowych, do którego weszli: dr Jolanta Perek-Białas, mgr Andrzej Kwiatkowski, mgr Robert Kozarski, mgr Agnieszka Pleśniak i mgr Dorota Węziak. Kierowanie zakładem powierzono dr hab. Małgorzacie Rószkiewicz, prof. SGH. Zakład rozwiązano w 2012 roku.

W 2006 roku powstał Zakład Analizy Historii Zdarzeń i Analiz Wielopoziomowych, którego kierownikiem została dr hab. Ewa Frątczak, prof. SGH. Do zespołu nowego Zakładu weszli: dr Aneta Ptak-Chmielewska, mgr Urszula Gach-Ciepiela, mgr Kamil Sienkiewicz, a w kolejnych latach tej dekady zatrudniono jeszcze dr Wiolettę Grzendę i dr Dorotę Bartosińską (obecnie Raczkiewicz).

Do zespołu Zakładu Demografii dołączyły dr Agnieszka Chłoń-Domińczak i dr Anna Baranowska.

Po 2010 roku nastąpiły dalsze zmiany kadrowe. W 2012 roku powołano Centrum Badań Demograficzno-Społecznych i Rynkowych, którym kierowała prof. Małgorzata Rószkiewicz. Centrum funkcjonowało do 2015 roku. Część z licznej grupy pracowników zmieniła miejsce pracy, przy czym niektórzy wyjechali za granicę. Inni pracownicy przeszli na emeryturę. Zatrudniono kilku nowych pracowników (np. dr Piotra Białowolskiego), w tym do projektów badawczych realizowanych w Instytucie: dr Monikę Mynarską, dr Katarzynę Saczuk, mgr Zuzannę Brzozowską, mgr Martę Styrc, mgr Wojciecha Łątkowskiego, mgr Sylwię Timoszuk, mgr Annę Rybińską. W 2010 roku zmarła dr Barbara Sakson. W 2016 roku pożegnaliśmy prof. Janinę Józwiak. Jej następczynią na stanowisku dyrektora Instytutu była prof. Irena E. Kotowska, która w sierpniu 2018 roku odeszła na emeryturę.

Obecnie strukturę Instytutu, którym kieruje dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH, tworzą trzy zakłady: Zakład Demografii, Zakład Statystyki Stosowanej oraz Zakład Analizy Historii Zdarzeń i Analiz Wielopoziomowych. Pracuje w nich łącznie 35 osób, które korzystają ze wsparcia administracyjnego dwóch pań: Marii Sobieszek

oraz Mileny Marks. Wieloletnia pracownica sekretariatu ISiD Marta Jaroń-Chruślińska przeszła do Instytutu Ekonometrii, zaś Marek Morawski odszedł z Instytutu.

Zakładem Demografii kieruje dr Anita Abramowska-Kmon, a jego zespół tworzą: dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH, dr hab. Dorota Raczkiewicz, prof. SGH, dr hab. Wiktoria Wróblewska, prof. SGH, dr Izabela Grabowska, dr Katarzyna Kocot-Górecka, mgr Wojciech Łatkowski, dr Małgorzata Podogrodzka, dr Joanna Rutecka-Góra, dr Magdalena Smyk-Szymańska, dr Paweł Strzelecki, dr Krzysztof Tymicki, dr Maria Wieczorek.

Kierownikiem Zakładu Statystyki Stosowanej jest dr hab. Adam Szulc, prof. SGH. W skład jego zespołu wchodzi: prof. Tomasz Panek, prof. Magdalena Rószkiewicz, dr hab. Ilona Błaszczak-Przybycińska, prof. SGH, dr hab. Aneta Ptak-Chmielewska, prof. SGH, dr hab. Jolanta Perek-Białas, dr Radosław Antczak, dr Stanisław Kluza, dr Marta Marszałek, dr Maja Rynko, dr Lucas Van der Velde, dr Jan Zwierzchowski, mgr Agata Adamczyk.

Zakładem Analizy Historii Zdarzeń i Analiz Wielopoziomowych kieruje dr hab. Ewa Frątczak, prof. SGH. Do zespołu należą: dr Aleksandra Iwanicka, dr Wioletta Grzenda, dr Adam Korczyński, dr Karol Przanowski, mgr Piotr Rozenbajgier, mgr Wojciech Skwirz, mgr Barbara Szewczak, mgr Adrianna Wołowicz. W latach 2013-2015 w Zakładzie pracowała dr Iga Sikorska.

Oprócz pracowników naukowo-dydaktycznych w Instytucie zatrudnieni są pracownicy badawczy w ramach realizowanych projektów. W projekcie GGP-EPI z programu Horizon 2020 zatrudnione są prof. Irena E. Kotowska i dr Monika Mynarska. W 2018 roku w związku z realizacją projektu SHARE w Instytucie zatrudnieni zostali: mgr Dorota Holzer-Żelaźewska, mgr Monika Oczkowska, dr Katarzyna Saczuk oraz doktoranci SGH: mgr Sylwia Timoszuk oraz mgr Jan Gromadzki. W projekcie tym również zatrudniona jest prof. Irena E. Kotowska. Od 2018 roku przy realizacji projektu INSTATCENY finansowanego przez NCBR zostali zatrudnieni dr hab. Jacek Bialek oraz dr Aleksandra Halka.

Łącznie w Instytucie na stanowiskach dydaktyczno-badawczych, dydaktycznych lub badawczych zatrudnione są zatem 44 osoby, a ponad 20 osób współpracuje z Instytutem, w tym doktoranci: mgr Michał Adamski, mgr Ewa Adach-Stankiewicz, mgr Krzysztof Czaderny, mgr Jerzy Karolewski, mgr Roma Keister, mgr Magdalena Poteralska, mgr Maciej Potyra, mgr Milena Milan, a także byli pracownicy, którzy

obecnie pracują w instytucjach krajowych i zagranicznych. Zespół Instytutu tworzą osoby, które wywodzą się z różnych dyscyplin/subdyscyplin naukowych (ekonomia, matematyka, statystyka, psychologia, socjologia, ekonometria, demografia), ale w swoich badaniach sięgają do podejść i metod badawczych właściwych innym dyscyplinom (polityka społeczna, psychologia społeczna, medycyna), także poprzez współpracę z badaczami reprezentującymi te dyscypliny. Ich zainteresowania naukowe obejmują przede wszystkim następujące obszary badawcze: dzietność, bezpłodność, oraz zdrowie reprodukcyjne; zmiany w rodzinie – migracje – praca i opieka; zdrowie i umieralność, nierówności społeczne w zdrowiu; zmiany demograficzne i kapitał ludzki, starzenie się populacji i jego demograficzne konsekwencje; międzypokoleniowe relacje i ekonomia pokoleniowa; społeczno-ekonomiczne skutki starzenia się; rodzina, praca i opieka w przebiegu życia; polityka dotycząca ludności, polityka rodzinna; warunki życia ludności i jakość życia, dobrobyt gospodarstwa domowego, konsumpcja gospodarstw domowych, wykorzystanie czasu, produkcja dóbr i usług (niehandlowa) gospodarstw domowych; ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności społeczne; polityka społeczna i metody jej oceny, a także zastosowanie metod ilościowych w polityce pieniężnej: polityka pieniężna a rynki finansowe, polityka pieniężna a wzrost gospodarczy, stabilność finansowa. Badania te są prowadzone ze stałą dbałością o korzystanie z zaawansowanych metod i technik analitycznych. Ważnym nurtem zainteresowań naukowych zespołu jest z jednej strony metodologia badań statystycznych: wybór próby, metody badań opinii publicznej, niestandardowe metody estymacji, jakość danych, z drugiej zaś korzystanie z zaawansowanych metody analiz statystycznych i modelowania oraz prognozowania¹⁴.

Od wprowadzenia reformy w 1993 roku do końca grudnia 2018 roku w Kolegium Analiz Ekonomicznych wypromowano ogółem 178 doktorów oraz 61 doktorów habilitowanych, przy czym w Instytucie stopień naukowy doktora zdobyły 34 osoby, a stopień doktora habilitowanego 12 osób. Były to kolejno: dr Teresa Słaby (1994), dr Irena E. Kotowska (1995), dr Ewa Frątczak (2000), dr Adam Szulc (2001), dr Ilona Błaszczak-Przybycińska (2009), dr Wiktoria Wróblewska (2011), dr Piotr Białowolski (2016), dr Jolanta Perek-Białas (2016), dr Anna Matysiak (2017), dr Aneta Ptak-Chmielewska (2017), dr Anna Baranowska-Rataj (2017), dr Agnieszka Chłoń-Domińczak (2018). Prace naukowe młodych pracowników Instytutu zyskiwały

¹⁴ Bliższą informację o obszarach specjalizacji poszczególnych zakładów można znaleźć na stronie Instytutu <http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/kae/struktura/isid/>.

nie tylko nagrody i wyróżnienia akademickie, ale także były honorowane nagrodami zewnętrznymi: nagrodą Polityki (dr Krzysztof Tymicki, dr Anna Matysiak, dr Anna Baranowska-Rataj), nagrodą Prezesa Rady Ministrów (dr Stanisław Kluza) oraz nagrodą NCN w dziedzinie nauk społecznych (dr Anna Matysiak).

Oprócz aktywności w pozyskiwaniu i realizacji projektów badawczych inną formą naukowego zaangażowania pracowników ISiD była organizacja forum dyskusyjnego dla młodych pracowników naukowych i doktorantów. W 1996 roku powstał przy Instytucie Zespół Badań nad NFI. Inicjatorem i kierownikiem tego przedsięwzięcia był mgr Stanisław Kluza, zatrudniony w Instytucie od października 1994 roku jako asystent stażysta. Zespół działający do 2001 roku był prekursorem interdyscyplinarnych kół naukowych doktorantów i młodych pracowników naukowych na uczelniach warszawskich. W jego skład mogły wchodzić również osoby spoza SGH. W 2002 roku uległ przekształceniu w Zespół Badań nad Procesami Gospodarczymi i w tej formule działał do 2006 roku. Aktywność zespołu skupiała się głównie wokół podsumowania transformacji systemowej, badań koniunktury (w szczególności w sektorze finansowym), polityki pieniężnej i fiskalnej, rynku pracy oraz demograficznych rezultatów transformacji.

Mgr Stanisław Kluza jeszcze jako student współpracował z Komitetem Narodowym AIESEC, a kończąc studia w 1994 roku, został ogólnopolskim koordynatorem badania AIESEC pt. „Najbardziej poszukiwany pracodawca” (funkcjonującego później pod nazwą „Pracodawca Roku”). W Honorowej Radzie Ekspertów AIESEC ds. Badań AIESEC, powołanej rok później, uczestniczyli z Instytutu Janina Józwiak, Małgorzata Rószkiewicz i koordynator badania mgr Stanisław Kluza, a to ogólnopolskie badanie realizowane wśród studentów IV i V roku na uczelniach i wydziałach ekonomicznych w całej Polsce doczekało się w kolejnych latach kilkunastu edycji.

Odrębnym obszarem aktywności łączącej kształcenie z badaniami naukowymi są studia doktoranckie. W latach 2013-2015 Instytut prowadził dwie edycje European Doctoral School of Demography, powstałej w 2005 roku. Kierowała nimi prof. Janina Józwiak i dr Anita Abramowska-Kmon, pełniąc funkcję dziekana, zaś koordynatorem merytorycznym programu była prof. Irena E. Kotowska. Opiekę naukową nad doktorantami sprawowali także pracownicy ISiD. European Doctoral School of Demography jest rocznym zaawansowanym programem nauczania na poziomie studiów doktoranckich, oferowanym 15-20 starannie dobranym doktorantom z różnych europejskich uniwersytetów. Wykładowcami w tym programie są naukowcy z

partnerskich instytucji, a także znani wybitni badacze z innych ośrodków. Celem tego przedsięwzięcia jest konsolidacja rozproszonego kształcenia na III. poziomie w zakresie demografii, a także staranne przygotowanie do kariery naukowej młodej generacji badaczy. Ważne jest również to, że w międzynarodowej grupie doktorantów powstają trwale sieci międzynarodowej współpracy. EDSD nie wyczerpuje pełnego programu studiów doktoranckich, jest traktowany jako jego część, a po zaliczeniu EDSD doktoranci otrzymują „European Research Certificate in Demography”. Ten program przyczynił się do ujednoczenia standardów kształcenia i podniesienia jakości kształcenia badaczy procesów ludnościowych z krajów europejskich. Rośnie też zainteresowanie tymi studiami w krajach pozaeuropejskich. EDSD ukończyło wielu młodych badaczy pracujących lub współpracujących z Instytutem i zajmujących się badaniami ludnościowymi (Anita Abramowska-Kmon, Zuzanna Brzozowska, Wojciech Łątkowski, Anna Matysiak, Anna Rybińska, Sylwia Timoszuk, Marta Styr, Maciej Potyra).

Z kolei w latach 2014 – 2018 Instytut prowadził Niestacjonarne Studia Doktoranckie we współpracy z GUS, którymi kierowała dr hab. Ilona Błaszczak-Przybycińska, prof. SGH. Słuchaczami tych studiów byli pracownicy urzędów statystycznych z całej Polski.

3.4 Wkład organizacyjny pracowników ISiD w funkcjonowanie uczelni

Pracownicy Instytutu pełnili liczne funkcje organizacyjne na rzecz SGPiS/SGH. Prof. Jerzy Z. Holzer był wybrany na prorektora SGPiS do spraw badań naukowych w latach 1981-1984. Prof. Roman Kulczycki sprawował funkcję dziekana Wydziału Finansów i Statystyki w latach 1984-1987, a następnie prorektora do spraw dydaktyki i studentów w latach 1987-1990. Na dziekana Wydziału Finansów i Statystyki w latach 1987-1990 wybrano prof. Andrzeja Luszniwicza.

Prof. Janina Józwiak była przewodniczącą Komisji Reformy SGH w latach 1991-1993, wcześniej uczestnicząc intensywnie w pracach nieformalnego zespołu ds. reformy SGPiS kierowanego przez prof. Janusza Beksiaka. Do prac w tej komisji angażowali się także inni pracownicy Instytutu. Komisja opracowała koncepcję radykalnej reformy strukturalnej i programowej SGH, a wdrożyła ją prof. Józwiak wybrana na rektora SGH w 1993 roku. Funkcję rektora pełniła przez dwie kadencje, tj. do 1999 roku.

Prof. Tomasz Panek pełnił funkcję pełnomocnika rektora SGH ds. Programu TEMPUS w latach 1991-1992. Koordynował nauczanie statystyki na Studium Podstawowym SGH

(1992/1993), był także koordynatorem kierunku Metody Ilościowe i Systemy Informacyjne (1992/1993). W trakcie wdrażania reformy SGH był najpierw prodziekanem (1994-1999), a następnie dziekanem Studium Zaocznego (1999-2006), tworząc od podstaw sprawnie funkcjonujący format organizacyjny tych studiów.

Przy tworzeniu kolegiów na SGH uchwałą Senatu powołano pełnomocników Rektora SGH i ich zastępców ds. wygasających wydziałów (na okres luty 1993 – wrzesień 1996). Ich rola polegała na kierowaniu wygasającą dydaktyką prowadzoną w ramach wydziałów. Na Wydziale Finansów i Statystyki pełnomocnikiem był dr Franciszek Stokowski, a zastępcą pełnomocnika była dr Helena Kassyk-Rokicka.

Mgr Małgorzata Podogrodzka była w latach 1998-1999 pełnomocnikiem Rektora SGH ds. studenckich kół naukowych oraz pełnomocnikiem Rektora SGH ds. promocji absolwentów, tworząc podwaliny funkcjonowania obu organizacji.

Prof. Teresa Słaby w latach 1995-1998 kierowała Zaocznymi Studiami Doktoranckimi w Kolegium Analiz Ekonomicznych. Od roku 1999 była kierownikiem Dziennych Studiów Doktoranckich KAE.

W kolejnej dekadzie pracownicy ISiD także angażowali się w działania na rzecz Kolegium Analiz Ekonomicznych oraz uczelni. Prof. Małgorzata Rószkiewicz w latach 2005-2008 była prodziekanem KAE. Dr hab. Wiktoria Wróblewska, prof. SGH, pełniła funkcję prodziekana KAE w 2012 roku. Prof. Ewie Frątczak powierzono w 2001 roku kierowanie Stacjonarnymi Studiami Doktoranckimi w KAE. Pełniła tę funkcję do 2008 roku.

Prof. Irena E. Kotowska (1999-2005) i prof. Ewa Frątczak (2008-2012) były członkiniami Senatu SGH. W latach 2003-2008 prof. Irena E. Kotowska przewodniczyła Senackiej Komisji ds. Nauki.

Bieżąca dekada przynosi nowe formy działań organizacyjnych pracowników ISiD na rzecz uczelni. Prof. Ewa Frątczak kierowała Niestacjonarnymi Studiami Doktoranckimi KAE (2009-2015). W latach 2012-2016 dr Aneta Ptak-Chmielewska pełniła funkcję pełnomocnika dziekana Studium Magisterskiego, zaś dr Małgorzata Podogrodzka - pełnomocnika dziekana Studium Licencjackiego. W latach 2012-2016 dr Anita Abramowska-Kmon była członkiem Komisji Rektorskiej ds. Współpracy z Zagranicą i

Otoczeniem, a w 2017 roku została członkiem Komisji Rektorskiej ds. Opracowania Projektu Strategii Rozwoju SGH, biorąc udział w przygotowaniu strategii SGH.

Niektórzy pracownicy ISiD byli oddelegowywani do pełnienia odpowiedzialnych funkcji w administracji państwowej. Podczas pracy poza uczelnią utrzymywali kontakt z uczelnią, służąc pomocą w organizowaniu ważnych dla niej wydarzeń. Przykładem tego jest wsparcie udzielone SGH przez dr Stanisława Kluzę, pracującego w latach 2002-2011 w sektorze bankowym i administracji rządowej¹⁵, w przygotowaniu wizyt w Polsce kilku noblistów. Byli to: Roger B. Myerson, Eric S. Maskin, Edward C. Prescott, Vernon L. Smith, Robert Mundell, Myron Scholes i Robert Lucas.

3.4 Wkład Instytutu Statystyki i Demografii w rozwój środowiska naukowego w Polsce

Dominującym i trwałym wyróżnikiem działań Instytutu na rzecz rozwoju środowiska naukowego w kraju jest wieloletnia współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym. Jest ona nie tylko określona poprzez formalną umowę między SGH i GUS, nad którą czuwa prof. Tomasz Panek, ale przede wszystkim przez bieżące stałe kontakty pracowników Instytutu z odpowiednimi departamentami GUS. Ma też formę członkostwa pracowników Instytutu w Naukowej Radzie Statystycznej i innych ciałach konsultacyjnych. Silne więzi współpracy z początków funkcjonowania Instytutu Statystyki i Demografii zostały wzmocnione w latach dziewięćdziesiątych, kiedy należało utworzyć niektóre obszary badań statystyki publicznej (np. badania rynku pracy i aktywności zawodowej ludności, a w latach późniejszych badania dochodów i warunków życia ludności). Pracę etatową w obu instytucjach łączyli dr Anna Kowalska i twórca badań rynku pracy w GUS prof. Janusz Witkowski (póki na to pozwalały obowiązki służbowe w GUS). Obecnie pracę na uczelni z pracą w GUS łączy dr Radosław Antczak. Z doświadczenia GUS w prowadzeniu badań empirycznych na próbach losowych korzystano wielokrotnie przy realizacji badań własnych Instytutu. Z kolei zespół ISiD dostarcza wiedzy eksperckiej dotyczącej problemów badawczych i metodyki badań w obszarze badań ludnościowych, w tym spisów powszechnych,

¹⁵ Dr Stanisław Kluza był w latach 2002-2006 głównym ekonomistą Banku Gospodarki Żywnościowej, od czerwca do września 2006 roku pełnił funkcję ministra i wiceministra finansów, zaś w okresie październik 2006-październik 2011 był przewodniczącym Komisji Nadzoru Finansowego.

prognozowania demograficznego, rynku pracy, badań warunków i jakości życia ludności. Wspiera także kształcenie kadr GUS w różnych formach organizacyjnych (studia podyplomowe, studia doktoranckie). Pracownicy ISiD biorą czynny udział w komitetach programowych wspólnych seminariów czy konferencji, wpływając na zakres problematyki podejmowanej w dyskusjach, a także uczestniczą w tej dyskusji poprzez swoje referaty. Przykładem tego jest współpraca w 2012 roku przy organizacji I Kongresu Statystyki Polskiej w Poznaniu z okazji 100-lecia Polskiego Towarzystwa Statystycznego czy organizacji II Kongresu Statystyki Polskiej w 2018 roku w Warszawie, a także udział w tych wydarzeniach.

Kolejny obszar działań Instytutu na rzecz rozwoju środowiska naukowego w kraju dotyczy aktywności jego pracowników w strukturach Polskiej Akademii Nauk. Pracownicy ISiD są członkami komitetów naukowych PAN (Komitet Nauk Demograficznych, Komitet Statystyki i Ekonometrii, Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej, Komitet Prognozowania Rozwoju Kraju „Polska 2000”, Komitet Naukoznawstwa, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przy Prezydium PAN), pełniąc niekiedy także odpowiedzialne funkcje przewodniczących/wiceprzewodniczących komitetów. Jerzy Z. Holzer był wiceprzewodniczącym Komitetu Prognozowania Rozwoju Kraju „Polska 2000”. W Komitecie Nauk Demograficznych PAN funkcje przewodniczących pełnili kolejno: Jerzy Z. Holzer (1981-1990), Janina Józwiak (1993-2003), Ewa Frątczak (2003-2010), Irena E. Kotowska (2011-2019), kształtując przez trzy dekady środowisko demograficzne w Polsce i dyskusję o problemach ludnościowych i nauczaniu demografii. Cenna inicjatywa przewodniczącej KND PAN Ewy Frątczak dotycząca utworzenia Latającej Szkoły Demografii i organizacji regularnych konferencji w celu integrowania młodych naukowców interesujących się zagadnieniami ludnościowymi przyczyniła się zarówno do międzypokoleniowych dyskusji na tych konferencjach, jak i wspierania młodych badaczy w ich wyborach naukowych.

Prof. Jerzy Z. Holzer został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk w 1991 roku. W kadencji 1999-2002 został wybrany na przewodniczącego Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk, a zastępcą przewodniczącego została prof. Irena E. Kotowska. Pełniła tę funkcję do 2007 roku.

Demografowie z Instytutu są członkami Rządowej Rady Ludnościowej, prof. Jerzy Z. Holzer był jej wiceprzewodniczącym od 1999 roku, a prof. Ewa Frątczak była

sekretarzem Rady w latach 2001-2007. Oprócz bieżącego udziału w działaniach Rady i przygotowywaniu raportów o sytuacji demograficznej Polski Instytut był mocno zaangażowany w organizację I Kongresu Demograficznego w 2002 roku oraz II Kongresu Demograficznego w 2012 roku.

W latach 2002-2008 Instytut współpracował ze Środkowoeuropejskim Forum Badań Migracyjnych i Ludnościowych kierowanym przez prof. Marka Kupiszewskiego. Powstało ono jako wspólny program badawczy Fundacji Ludność, Migracje, Środowisko (*Foundation for Population, Migration and Environment*), Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN oraz Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (*International Organisation for Migration*). Prof. Irena E. Kotowska kierowała Radą Naukową Forum, członkiem Rady była prof. Janina Józwiak.

Ważnym obszarem aktywności na rzecz rozwoju środowiska naukowego jest udział samodzielnych pracowników naukowych Instytutu w recenzowaniu prac na stopień (prac doktorskich, przewodów habilitacyjnych, postępowań dotyczących nadania tytułu profesora). W organizowaniu tego procesu uczestniczyły członkinie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów prof. Janina Józwiak i prof. Irena E. Kotowska.

Inne ważne działania dotyczą udziału pracowników Instytutu w zespołach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowego Centrum Nauki (NCN) dotyczących polityki naukowej. Ogromną rolę w tym obszarze odegrała prof. Janina Józwiak. Należy podkreślić też pracę innych osób z ISID powoływanych regularnie do paneli eksperckich NCN. Dla Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, która odgrywa ważną rolę w kształtowaniu standardów badań naukowych, pracowały prof. Janina Józwiak i prof. Irena E. Kotowska.

Wkład pracowników Instytutu w rozwój środowiska naukowego w Polsce ma także formę organizacji seminariów i konferencji, w tym zwłaszcza regularnych spotkań naukowych. Jedną z pierwszych inicjatyw tego typu w zreformowanej SGH były coroczne seminaria „Warsztaty Metodologiczne z Metod Ilościowych w Badaniach Marketingowych” uruchomione w 1996 roku przez dr hab. Małgorzatę Rószkiewicz, prof. SGH. Stały się one ważnym corocznym ogólnopolskim wydarzeniem z zakresu metod ilościowych z udziałem uczelni ekonomicznych w Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu, Katowicach, Gdańsku, czy uniwersytetów w Lublinie i Szczecinie. Przeobraziły się w Warsztaty Metodologiczne im. Stefana Mynarskiego, które od ponad 20 lat cieszą się zainteresowaniem i uznaniem środowiska.

Do organizowanych regularnie wydarzeń naukowych należy wspomniana konferencja „Modelowanie dla Biznesu” Studenckiego Koła Naukowego Business Analytics przy Zakładzie Analizy Historii Zdarzeń i Analiz Wielopoziomowych, a także międzynarodowa konferencja „Advanced Analytics and Data Science” organizowana wspólnie z SAS Institute Polska przez dr hab. Ewę Frątczak, prof. SGH. Te prestiżowe coroczne konferencje organizowane od 2013 roku weszły na stałe do kalendarium ważnych wydarzeń naukowych SGH, dostrzeganych zarówno w kraju jak i poza Polską.

Instytut współpracuje z firmą Timberlake, odpowiedzialną za dystrybucję pakietu statystyczno-ekonometrycznego STATA, który jest szeroko wykorzystywany przez pracowników ISiD w pracy naukowej i prowadzeniu zajęć dydaktycznych. Dzięki inicjatywie dr Jana Zwierzchowskiego w latach 2016 oraz 2017 zorganizowano wspólnie konferencje w konwencji Polish Stata Users Group Meeting w SGH (czwarte i piąte spotkanie w historii).

Ponadto po śmierci prof. Janiny Józwiak Instytut Statystyki i Demografii wspólnie z Fundacją Rektorów Polskich oraz Instytutem Gospodarstwa Społecznego z Kolegium Ekonomiczno-Społecznego organizuje cykliczną regularną ogólnopolską konferencję „Polityka publiczna a kapitał ludzki. In memoriam prof. Janiny Józwiak”. Do końca 2018 roku odbyło się już siedem takich spotkań.

Kolejnym przejawem działań na rzecz rozwoju nauki i upowszechniania jej wyników jest współpraca pracowników Instytutu w charakterze ekspertów z różnymi instytucjami na szczeblu centralnym i regionalnym w Polsce. Kontakty dotyczą Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (obecnie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Instytutu Spraw Publicznych, Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, Instytutu Pracy i Polityki Społecznej, a także kancelarii Prezydenta RP czy parlamentu. Wiedza ekspercka jest wykorzystywana do przygotowywania założeń i programów polityki społecznej dotyczącej rodziny, starzenia się ludności, rynku pracy.

Instytut Statystyki i Demografii – co dalej?

Zmiany zachodzące w systemie nauki i szkolnictwa wyższego związane zarówno ze zmianami przepisów, ale też wynikające z oczekiwań studentów oraz zasad finansowania nauki zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym oznaczają potrzebę ciągłego doskonalenia zarówno oferty dydaktycznej, jak i zakresu prac badawczych prowadzonych w Instytucie Statystyki i Demografii. Celem tych działań jest utrzymanie wysokiej pozycji Instytutu w polskim i międzynarodowym środowisku badawczym i dydaktycznym.

W zakresie prowadzonej dydaktyki kluczowym wyzwaniem jest rozwijanie i aktualizowanie oferty dydaktycznej, zarówno w ramach programów studiów licencjackich i magisterskich, jak i na studiach podyplomowych. Zmieniające się potrzeby studentów i słuchaczy studiów oznaczają konieczność tworzenia nowej, ale także modyfikowania istniejącej oferty dydaktycznej. Dotyczy to zarówno oferty podstawowej, w tym zajęć ze statystyki, ale także oferty rozszerzonej, bardzo docenianej przez studentów i słuchaczy, o czym świadczy - między innymi – duża popularność kierunku ‘Analiza danych – Big Data’.

W kolejnych latach niezbędne jest utrzymanie wysokiej aktywności badawczej w aplikowaniu i realizowaniu projektów badawczych, zarówno samodzielnie, jak i we współpracy z zespołami badawczymi z polskich i zagranicznych uczelni i instytutów badawczych. Instytut Statystyki i Demografii odgrywa szczególną rolę we wspieraniu tworzenia i rozwoju infrastruktury badawczej, która służy nie tylko pracom prowadzonym przez pracowników Instytutu, ale również przez szerszą społeczność badaczy z Polski oraz innych krajów. Ważnym kierunkiem prac jest rozwój baz danych pochodzących z badań wzdłużnych realizowanych zgodnie z międzynarodowymi standardami, do których należą Generations and Gender Survey (GGS) oraz Survey on Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE). Badania wzdłużne nad dynamiką procesów społecznych są coraz częściej rekomendowane przez ekspertów i uznawane przez społeczność naukową jako źródło poznania i zrozumienia najważniejszych zmian

w przebiegu życia ludzi, które zachodzą w zmieniającym się kontekście. Zmiany te wpływają zarówno na struktury społeczne, jak i na różnorodne możliwości i szanse jednostek, a także stwarzają wyzwania dla trwałego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego. Budowanie infrastruktury badawczej opartej na SHARE i GGP, które wykorzystują perspektywę przebiegu życia – uznawaną coraz częściej za wiodące podejście w demografii, socjologii czy ekonomii generacyjnej – otwiera nowe możliwości kompleksowego podejścia badawczego do najpilniejszych problemów związanych ze zmianą demograficzną, jaka dokonuje się w Polsce i innych krajach europejskich.

Bazując na europejskich doświadczeniach, rekomendacjach i najlepszych dostępnych praktykach, integracja GGP i SHARE na poziomie krajowym przyczyni się do rozwoju europejskich infrastruktur badawczych. Masa krytyczna uzyskana dzięki prowadzeniu wspólnie obu projektów pozwoli na rozwój polskiej infrastruktury badawczej, wdrażanie innowacji bezpośrednio w Polsce, budowę bazy wiedzy, wzmocnienie polskiej społeczności badawczej w zakresie nauk społecznych oraz promowanie korzystania z porównywalnych na skalę międzynarodową wysokiej jakości baz danych w działalności badawczej, co zwiększałoby szanse na wysokiej jakości wyniki naukowe i publikacje. Indywidualne wspieranie każdego projektu z osobna ograniczyłoby siłę polskiego węzła krajowego i przyspieszyłoby proces koncentracji wiedzy specjalistycznej w ograniczonej liczbie zagranicznych ośrodków naukowych (w Wielkiej Brytanii, Holandii i Niemczech), które mają ograniczone zrozumienie polskiego kontekstu i zakresu zainteresowań.

Prowadzone prace badawcze wymagają utrzymania i rozwijania współpracy międzynarodowej. Dotyczy to zarówno udziału w międzynarodowych sieciach badawczych (GGP, SHARE, NTA), działań promujących badania z obszaru statystyki i demografii, między innymi przez aktywny udział w European Association of Population Studies, a także inicjatyw EAPS takich jak Population Europe czy European Doctoral School of Demography. Współpraca ta związana jest również z kontynuacją udziału w przygotowaniu i realizacji międzynarodowych projektów badawczych. Celem prowadzonych prac badawczych jest poszukiwanie odpowiedzi na dwa kluczowe wyzwania społeczne zarysowane w programie Unii Europejskiej „Horyzont 2020”:

- (1) zdrowie, zmiany demograficzne i dobrostan;
- (2) Europa w zmieniającym się świecie – integracyjne, innowacyjne i refleksyjne społeczeństwa.

Celem inicjowanych projektów jest dostarczenie wysokiej jakości danych oraz wiedzy zarówno naukowcom, jak i pozostałym interesariuszom, którzy są zainteresowani następującymi wyzwaniami określonymi w programach „Horyzont 2020” (w latach 2016-2017 i 2018-2020):

- starzejące się społeczeństwa, aktywne starzenie się, medycyna personalizowana i usługi opiekuńcze;
- nierówności w przebiegu życia, nierówności w edukacji i na rynku pracy;
- ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- różnorodność religijna w Europie oraz znaczenie kulturowych i podstawowych wartości dla wyzwania migracji.

Dotychczasowy dorobek badawczy zespołu Instytutu wpisuje się w te priorytety badawcze i jest przesłanką do tworzenia propozycji projektów zarówno we współpracy międzynarodowej jak i w zespołach badaczy w kraju. Wyzwania te dostrzeżono bowiem również w Polskiej Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020. Podkreśla ona, że obecne trendy demograficzne i starzenie się populacji w Polsce mogą mieć negatywne konsekwencje dla wzrostu gospodarczego, dobrostanu obywateli oraz procesu integracji społecznej. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) podkreśla potrzebę inwestycji i interwencji opartych na wiedzy w celu złagodzenia potencjalnych zagrożeń gospodarczych i społecznych. Prowadzone w Instytucie Statystyki i Demografii badania mogą dostarczyć danych kluczowych dla wdrożenia drugiego szczegółowego celu SOR, który koncentruje się na zrównoważonym społecznie i terytorialnie rozwoju, zwłaszcza na spójności społecznej. W szczególności zarówno dane SHARE, jak i GGS odnoszą się zarówno do potrzeb społecznych, jak również popytu na usługi społeczne i dostępu do nich, zwłaszcza tych wynikających z wyzwań demograficznych, takich jak niska dzietność, starzenie się ludności, zmniejszanie się zasobów pracy, oraz do tych stymulujących działalność gospodarczą i rozwój umiejętności poznawczych ludzi w Polsce, określonych jako dwa istotne cele SOR. Projekt SHARE, prowadzony w ramach partnerstwa z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, przewiduje opracowanie zaleceń dla polityk, które mogłyby przyczynić się do osiągnięcia celów określonych w SOR.

Instytut w coraz większym stopniu angażuje się również w działania badawcze, w których źródłem informacji są dane administracyjne gromadzone w rejestrach publicznych. Jest to źródło danych w coraz większym stopniu wykorzystywane w

Europie i na świecie do prowadzenia analiz dotyczących różnego typu faktów zachodzących w przebiegu życia osób i rodzin.

W 2019 roku w Instytucie planowane jest uruchomienie projektu badawczego „Zintegrowana Platforma Analityczna”, którego liderem jest Ministerstwo Cyfryzacji. Zespół Instytutu Statystyki i Demografii wraz z zespołem badawczym Uniwersytetu Warszawskiego (z Instytutu Socjologii oraz Pracowni Ewaluacji Jakości Kształcenia) będzie się angażować w realizację badań zaplanowanych w ramach projektu, w tym analizy korzystania z różnego rodzaju świadczeń społecznych. Ważnym zadaniem będzie również budowanie środowiska badawczego, zaangażowanego w realizację badań w oparciu o dostępne dane administracyjne. W ramach tego projektu istotne jest tworzenie nowej wiedzy i informacji wspierających prowadzenie polityk publicznych opartych na faktach.

Instytut angażuje się również w badania o charakterze wdrożeniowym. Należy do nich kierowany przez prof. Tomasza Panka projekt „Konsumpcja mediów elektronicznych w Polsce – opracowanie metodyki badania pilotażowego oraz analiza jego wyników ze wskazaniem rekomendacji metodycznych dla przeprowadzenia badania założycielskiego”, realizowany na rzecz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w ramach prac nad wdrożeniem ogólnopolskiego badania konsumpcji mediów elektronicznych. Celem projektu jest przeprowadzenie pilotażowego badania założycielskiego oraz opracowanie bazy danych potencjalnych uczestników panelu badawczego, którzy byliby objęci pomiarem telemetrycznym, a także rekrutacja gospodarstw domowych i ich członków do panelu telemetrycznego.

Prowadzone w Instytucie działania mają również na celu wspieranie rozwoju statystyki publicznej. Bieżąca współpraca Instytutu i jego pracowników z Głównym Urzędem Statystycznym wspiera rozwój statystyki publicznej, szczególnie w obszarze badań demograficznych i społecznych. Przykładem takiej aktywności jest projekt „Budowa zintegrowanego systemu statystyki cen detalicznych” kierowany przez prof. Tomasza Panka. Projekt jest finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu GEOSTRATEG i realizowany w konsorcjum z GUS jako liderem oraz Instytutem Podstaw Informatyki PAN. Prace badawcze będą dotyczyły opracowania koncepcji modernizacji procesu mierzenia zmian cen detalicznych towarów i usług (pomiaru inflacji) przez GUS z uwzględnieniem nowych źródeł danych oraz nowatorskich metod ich pozyskiwania. Zadania badawcze związane są głównie z rozpoznaniem i oceną nowych źródeł danych o poziomach cen detalicznych i analizą

możliwości wykorzystania; eksperymentalnym testowaniem nowatorskich metod pozyskiwania danych o cenach detalicznych z nowych źródeł; wdrażaniem nowych rozwiązań metodycznych szacunku wskaźników cen (pomiaru inflacji) oraz innowacyjnych technik i narzędzi, które wspierałyby pracę ankietników statystycznych rejestrujących dane w terenie. Rezultatem prac będzie utworzenie systemu informatycznego pozwalającego na zarządzanie pozyskiwanymi danymi oraz integrację heterogenicznych i rozproszonych zbiorów danych. Równolegle powstanie system dedykowanych narzędzi dla wsparcia analizy danych dotyczących cen przez statystyków. Łącznie pozwoli to na sprawne i transparentne działanie GUS oraz wdrażanie do praktyki innowacyjnych rozwiązań w sferze administracji publicznej.

Planowany jest również dalszy rozwój współpracy z instytucjami międzynarodowymi: Komisją Europejską, Organizacją Narodów Zjednoczonych, Bankiem Światowym, Międzynarodową Organizacją Pracy oraz Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

Dotychczasowa historia Instytutu pokazuje, iż jest on miejscem pracy sprzyjającym rozwojowi naukowemu swych pracowników poprzez tworzenie szans prowadzenia badań w zespołach naukowych tworzonych wspólnie z badaczami innych instytucji krajowych i zagranicznych. Wskazane kierunki aktywności Instytutu zmierzają do zachowania tych warunków promowania rozwoju indywidualnego i wzmacniania pozycji instytucjonalnej jednostki z jednoczesnym dbaniem o adekwatną reakcję na zmieniające się warunki jej funkcjonowania oraz utrzymywanie najwyższych standardów jakości dydaktyki i badań, przejawiającej się – między innymi – rosnącą liczbą publikowanych artykułów w międzynarodowych czasopismach naukowych oraz innych publikacji.

Bibliografia wykorzystywana do opracowań dotyczących 40-lecia Instytutu Statystyki i Demografii

1. Źródła archiwalne, teczki osobowe z Archiwum SGH.

2. Zasoby stron internetowych SGH.

3. Źródła publikowane, ułożone według daty opublikowania:

(1937) *Pamiętnik trzydziestolecia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie 1906- 1936*, Warszawa 1937.

(1957) Grodek A., *Dorobek Szkoły i perspektywy rozwoju*, w: Zjazd absolwentów WKH, WSH, SGH, MSH, SGPiS 2-3 XI 1956, Warszawa 1957.

(1968) *Rozwój polskiej myśli statystycznej*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1968.

(1984) *Wyższa Szkoła Handlowa. Szkoła Główna Handlowa. Miejska Szkoła Handlowa w latach 1906 -1945*, red. Bukowska, B., Monografie i opracowania nr 134, Wydawnictwo SGPiS, Warszawa 1984.

(1986) *Poczet wybitnych profesorów SGH-SGPiS 1906-1986*, red. A. Minkiewicz, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1986.

(1988) *Polski Słownik Biograficzny*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, tom XVII, PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk tom 1988-1989.

(1990) *Proces kształcenia w SGH/SGPiS w latach 1945-1990 (podstawa prawna, struktura studiów, pracownicy) – materiał liczbowy*, opr. R. Kulczycki- kierownik tematu, J. Kowalska, M.Kot, W. Krawcowicz, ISiD SGPiS/SGH (Warszawa 1990)

(1998) *Słownik Biograficzny Statystyków Polskich*, red. B. Bulska, S. Kwiatkowski, J. Berger, Główny Urząd Statystyczny, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Warszawa 1998.

(2006) *Historia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie 2006-1996*, red. Wojciech Morawski, SGH, Warszawa 2006.

(2006) *Poczet rektorów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie*, red. J. Kaliński, SGH, Warszawa 2006.

(2017) Łazowska Bożena, *Polskie badania statystyczne w okresie II wojny światowej*, Wiadomości Statystyczne nr 4, 2017, ss. 68-85.

(2018) Tanewski Paweł, *Nasi legioniści, Studenci i absolwenci SGH w Legionach Polskich*, Oficyna Wydawnicza SGH, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2018.

(2018) *Statystycy polscy. Biogramy*, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, Warszawa 2018.

Bibliografia publikacji z demograficznych problemów węzłowych

W podserii: „**Studia nad optymalizacją struktur i procesów demograficznych w PRL**” w serii „Monografie i Opracowania, SGPiS” ukazały się:

Wybrane referaty z międzynarodowej konferencji naukowej pn. „Przeobrażenia ludnościowe a polityka społeczna”, zorganizowanej przez Instytut Gospodarstwa Społecznego SGPiS w dniach 26-28.X.1977 r., nr 73/1, Warszawa 1978 r., stron 326.

Migracje wewnętrzne ludności, stan w 1970 r. według podziału administracyjnego z 1975 r. nr 87/2, Warszawa 1980 r., stron I-XVI + 389.

Ruch naturalny i reprodukcja ludności Polski według województw w latach 1950-1978/w nowym podziale administracyjnym/, nr 105/3, Warszawa 1981 r., stron 100.

Raporty końcowe z badań w latach 1976-1980, nr 111/4, Warszawa 1982 r., stron 309.

Reprodukcja ludności w świetle postaw prokreacyjnych nowożeńców, nr 119/5, Warszawa 1982 r., stron 105.

Modele i prognozy demograficzne, nr 126/6, Warszawa 1983 r., stron 215.

Mieczysław Kędelski, *Optymalizacyjny model rozwoju rodziny ze względu na ustabilizowany rozwój populacji*, nr 131/7 Warszawa 1983 r., stron 96.

Adam Jelonek, Andrzej Zborowski, *Urbanizacja a ruch naturalny ludności w Polsce*, nr 141/8, Warszawa 1983 r., stron 88.

Irena Kowalska, Stanisława Kostrubiec, Grażyna Kowalska, *Warszawska rodzina wielodzietna w latach siedemdziesiątych*, nr 143/9, Warszawa 1984 r., stron 248.

Mieczysław Kędelski, Alicja Szuman, *Studia nad pracą zawodową kobiet w okresie macierzyństwa*, nr 167/10 Warszawa 1984 r., stron 265.

Halina Wasilewska-Trenkner, Franciszek Stokowski, Bożena Nadolna-Jakóbiak, Biruta Skrętowicz, *Studia nad dzietnością i reprodukcją ludności w Polsce*, nr 177/11, Warszawa 1985 r., stron 147.

Krystyna Stolarczyk, *Spoleczno-ekonomiczne czynniki warunkujace migracje osob w starszym wieku*, nr 188/12, Warszawa 1985 r., stron 210.

Joanna Starega-Piasek, Adam Lisowski, Jadwiga Suchecka, *Starosc psychospoleczna i potrzeby opieki medycznej ludzi starych*, nr 189/13 Warszawa 1985 r., stron 213.

Alina Baran, Jerzy Greń, Janina Józwiak, Józef Laszuk, Zdzisław Zimny, *Matematyczne metody optymalizacji zjawisk demograficznych* nr 233/14, Warszawa 1987, stron 94.

W podserii: **„Kształtowanie procesów demograficznych a rozwój społeczno-gospodarczy Polski”** w serii „Monografie i Opracowania” SGPiS ukazały się:

Mieczysław Kędelski, *Szacowanie relacji między umieralnością i trwaniem życia a środowiskiem społeczno-ekonomicznym w Polsce*, nr 132/1, Warszawa 1983, stron 154.

Ewa Frątczak, *Proces starzenia się ludności polski a proces urbanizacji*, nr 149/2, Warszawa 1984, stron 152.

Prognozowanie demograficzne a rozwój społeczno-gospodarczy pod red. J. Z. Holzera i F. Stokowskiego, nr 184/3, Warszawa 1984 r., stron 363.

Witold Rakowski, *Migracje ludności wiejskiej województwa radomskiego i ich wpływ na proces wyludniania się terenów rolniczych*, nr 195/4, Warszawa 1986 r., stron 239.

Janusz Witkowski, *Migracje a ruchliwość społeczna ludności w Polsce*, nr 196/5, Warszawa 1986 r., stron 168.

Spoleczno-demograficzne i ekonomiczne aspekty współczesnych migracji w Polsce, nr 212/6, Warszawa 1986 r., stron 361.

Studia nad migracjami ludności wiejskiej, nr 216/7, Warszawa 1986 r., stron 154.

Andrzej Ochocki, *Wpływ migracji na rozmieszczenie zasobów pracy w latach 1970-1983*, nr 221/8, Warszawa 1986 r., stron 136.

Krzysztof Link, *Spoleczno-ekonomiczne czynniki tworzenia gospodarstw domowych*, nr 222/9, Warszawa 1986 r., stron 155.

Ewa Frątczak, Kazimiera Guraj-Kaczmarek, Zofia Zarzycka, Stanisław Bartczak, Andrzej Czajkowski, Joanna Suchecka, *Wybrane uwarunkowania i konsekwencje procesu starzenia się ludności Polski*, nr 223/10, Warszawa 1987 r., stron 232.

Edward Rosset, Wilhelm Billing, *Studia nad teoriami ludnościowymi*, nr 228/11 Warszawa 1987, stron 141.

Małgorzata Rószkiewicz, *Model transformacji demograficznej – teoretyczne uogólnienia oraz praktyczne implikacje*, nr 232/12, Warszawa 1987 r., stron 131.

Alina Baran, Tomasz Panek, Elżbieta Pustola, *Powiązania procesów demograficznych i społeczno-ekonomicznych w wybranych krajach europejskich w latach 1950-1980*, nr 253/13, Warszawa 1987, stron 178.

Dzietność kobiet w Polsce – ankieta macierzyństwa 1984, pod red. J.Z. Holzera i Krzysztofa Linka, nr 254/14, Warszawa 1988 r., stron 298.

Iwona Roeske-Słomka, *Dochód jako czynnik kształtujący dzietność rodzin*, nr 265/15, Warszawa 1988 r., stron 260.

Kazimiera Guraj-Kaczmarek, Kazimiera Nowak-Sapota, Barbara Nowakowska, Włodzimierz Obraniak, *Terytorialne zróżnicowanie liczby i struktury gospodarstw domowych a potrzeby mieszkaniowe. Stan aktualny i perspektywy*, nr 266/16, Warszawa 1988, stron 180.

Henryka Bogacka, Teresa Mantorska, Franciszek Stokowski, *Ruch naturalny i reprodukcja ludności polski według województw w latach 1950-1987* (w nowym podziale administracyjnym), nr 272/17, Warszawa 1988, stron 124.

Raporty końcowe z badań w latach 1981-1985, nr 278/18, Warszawa 1988 r.

- część I: Raporty kierowników grup tematycznych, stron 256,

-część II: Raporty kierowników tematów, stron 786.

Janina Ceglowska, Józef Niekrasz, Franciszek Stokowski, *Ewolucja regionalnych podziałów demograficznych w Polsce*, nr 279/19, Warszawa 1988 r., stron 251.

W podserii: „**Uwarunkowania demograficzne rozwoju społeczno-gospodarczego Polski**” – „Monografie i Opracowania”, Instytut Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej (d. Szkoła Główna Planowania i Statystyki) ukazały się:

Studia nad determinantami reprodukcji ludności, praca zbiorowa pod red. Jerzego Z. Holzera, nr 1/275. Warszawa 1988, stron 90.

Henryk Domański, Janusz Witkowski, *Struktura społeczno-zawodowa a ruchliwość społeczna i przestrzenna ludności w Polsce*, nr 2/283, Warszawa 1989, stron 244.

Anna Augustyniak, *Czynnik entograficzny w środowiskowym różnicowaniu postaw i zachowań prokreacyjnych (badania na Warmii i Mazurach)*, nr 3/286, Warszawa 1989, stron 272.

Współczesne migracje i metodyka ich badania. Część I – Współczesne tendencje i możliwości oddziaływania na migracje w Polsce. Opracowanie naukowe – Janusz Witkowski. Część II – Dane o ruchu wędrownym ludności w wieloregionalnych modelach demograficznych – autor Marek Kupiszewski, nr 4/287, Warszawa 1989, stron 274.

Zbigniew Strzelecki, *Cykl życia rodziny a migracje*, nr 5/296, Warszawa 1989, stron 220.

Jerzy Z. Holzer, *Perspektywy demograficzne Polski do roku 2030, projekcje studialne – założenia, wyniki liczbowe, wnioski* nr 6/300. Warszawa 1990 r., stron 159.

Marlena Kuciarska-Ciesielska, Lucyna Nowak, Zbigniew Smoliński, *Postawy prokreacyjne młodych małżeństw „ankieta nowożeńców 1985*, nr 7/304, Warszawa 1990, stron 257.

Walentyna Ignaczyk, *Postawy małżeńskie i prokreacyjne młodzieży polskiej stanu wolnego - studium statystyczno-demograficzne*, nr 8/305, Warszawa 1990, stron 296.

Determinanty umiERALNOŚCI w świetle teorii i badań empirycznych, Praca zbiorowa pod red. Marka Okólskiego, nr 9/308, Warszawa 1990 , stron 254.

Wybrane problemy migracji ludności wiejskiej w Polsce, praca zbiorowa pod red. Janusza Witkowskiego, nr 10/309, Warszawa 1990, stron 284.

Jan Paradysz, *Reprodukcja ludności w Polsce. Studium metodyczno-poznawcze*, nr 11/312, Warszawa 1990, stron 283.

Maria Cieślak, Paweł Dittman, Ireneusz Kuropka, Ewa Oktabska, Roman Pawlukowicz, Barbara Radzikowska, *Rozwój demograficzny Polski - analiza i prognozowanie*, nr 12/319, Warszawa 1990, stron 178.

Elżbieta Gołata, *Studia nad terytorialnym zróżnicowaniem płodności kobiet w Polsce*, nr 13/322, Warszawa 1990, stron 297.

Eugeniusz Zdzisław Zdrojewski, *Przemiany demograficzne a rozwój społeczno-gospodarczy Pomorza Zachodniego*, nr 14/320, Warszawa 1990, stron 329.

Maria Wieczorek, *Demograficzne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwodów w Polsce*, nr 15/325, Warszawa 1990, stron 154.

Irena E. Kotowska, *Zastosowanie modelu LIPRO do prognozowania ludności polski do roku 2050*, nr 16/331, Warszawa 1991, stron 196.

Elżbieta Gocał, Witold Rakowski, *Delimitacja regionów i subregionów migracyjnych w zakresie dojazdów do pracy*, nr 17/332, Warszawa 1991, stron 162.

Zofia Zarzycka, Kazimiera Nowak-Sapota, Barbara Nowakowska, Włodzimierz Obraniak, *Terytorialne zróżnicowanie procesu starzenia się ludności Polski*, nr 18/333, Warszawa 1991, stron 181.

Małgorzata Rószkiewicz, *Mechanizm zachowań demograficznych*, nr 19/334, Warszawa 1991, stron 173.

Janusz Cichoń, *Wyludnianie się obszarów wiejskich a rozwój rolnictwa w latach 1978-1987 (przykład woj. białostockiego)*, nr 20/335, Warszawa 1991, stron 204.

Jolanta Kurkiewicz, Józef Pocięcha, Kazimierz Zając, *Metody wielowymiarowej analizy porównawczej w badaniach rozwoju demograficznego*, nr 21/336, Warszawa 1991, stron 134.

Wiktoria Wróblewska, *Nastoletnie matki w Polsce – studium demograficzne na podstawie badania „Ankieta młodych matek” z 1988 roku*, nr 22/340, Warszawa 1991, stron 156.

Ewa Frątczak, Janina Józwiak, Barbara Paszek, *Metodyka badań cyklu życia jednostki i rodziny – wybrane aspekty*, nr 23/341, Warszawa 1991, stron 157.

Krzysztof Kaczanowski, Stanisław Kurnatowski, Andrzej Malinowski, Janusz Piontek, *Zaludnienie ziem polskich między XIII w.p.n.e. a IV w.n.e – materiały źródłowe, próba oceny*, nr 24/342, Warszawa 1991, stron 250.

Usefulness of demographic modelling, Proceedings of the seminar „Usefulness of Demographic Models” Jadwisin, November 1989 r., praca zbiorowa po red. Janiny Józwiak oraz Ireny E. Kotowskiej, nr 25/345, Warszawa 1991, stron 313.

Wojciech Hanke, Irena Szadkowska-Stańczyk, Ewa Tabeau, *Przyczyny wysokiej umieralności mężczyzn w wieku produkcyjnym w Polsce – badania ankietowe 1987-1989*, nr 26/346, Warszawa 1992, stron 137.

Danuta Piekut-Brodzka, *Fundusz populacyjny a zaspokajanie potrzeb ludności*, nr 27/350, Warszawa 1991, stron 177.

Biruta Skrętowicz, *Uwarunkowania zachowań prokreacyjnych kobiet wiejskich*, nr 28/356, Warszawa 1991, stron 288.

Ewa Tabeau, *Przestrzenna analiza uwarunkowań umieralności ludności Polski w latach osiemdziesiątych*, nr 29/371, Warszawa 1993, stron 243.

Wykaz wybranych podręczników autorstwa pracowników ISiD

Niniejszy wykaz publikacji zawiera prace opublikowane od 1978 roku. Został on uporządkowany według daty pierwszego wydania. W przygotowaniu wielu publikacji mających formę prac zbiorowych uczestniczyli pracownicy Instytutu, jednak poniżej ograniczono się do podania jedynie redaktorów naukowych tych opracowań.

Jerzy Z. Holzer, *Demografia*, PWE, Warszawa 1970, 1980, 1989, 1994, 1999, 2003

wydanie szóste zmienione z 2003 roku zostało przygotowane po śmierci Autora w 2001 roku przez zespół jego uczniów w składzie: Anita Abramowska, Dorota Holzer-Żelaźewska, Irena E. Kotowska, Grażyna Marciniak, Paweł Strzelecki

Andrzej Luszniwicz, *Statystyka społeczna: podstawowe problemy i metody*, PWE, Warszawa 1978, 1982

Bogusław Szybisz, *Statystyka społeczno-ekonomiczna*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1978

Franciszek Stokowski, *Podstawy demografii*, PWE, Warszawa 1979

Alina Baran, *Statystyka turystyki*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1980

Zastosowania metod statystycznych. Zbiór zadań, praca zbiorowa pod red. Andrzeja Luszniwicza PWE, 1980, 1983

Jarosław Podgórski, Bogusław Szybisz, *Metody i techniki badań statystycznych (wprowadzenie do problematyki społeczno-gospodarczych zastosowań metod i technik statystycznych)*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1981

Franciszek Stokowski, *Statystyka: teoria – przykłady – zadania*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1980, 1982, 1991

Roman Kulczycki, *Rachunek indeksowy*, PWE Warszawa 1983

Andrzej Luszniwicz, *Indeksy kosztów utrzymania: teoria i praktyka*, PWE, Warszawa 1984

Helena Kassyk-Rokicka, *Mierniki statystyczne*, w serii Statystyka nie jest trudna, PWE, Warszawa 1986, 1994, 1996, 1998, 1999, 2001, 2011

Andrzej Luszniwicz, *Metody wnioskowania statystycznego*, w serii Statystyka nie jest trudna, PWE, Warszawa 1986, 1994, 1997, 2001

Andrzej Luszniwicz, *Statystyka ogólna*, PWE, Warszawa 1987

Janina Józwiak, Jarosław Podgórski, *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1987, 1992, 1994, 1995, 1997, 1998, 2000, 2006, 2012

Irena Kotowska, *Elementarne wprowadzenie do modelowania demo-ekonomicznego*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1987

Krystyna Regina Bąk, Irena Elżbieta Kotowska, *Metody opisu statystycznego*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1992

Jarosław Podgórski, *Statystyka z komputerem – pakiet „Statgraphics”*, Diagram, Warszawa 1993, 1995

Małgorzata Rószkiewicz, *Statystyka: kurs podstawowy*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1993, 2002

Statystyka. Zbiór zadań, praca zbiorowa pod red. Heleny Kassyk-Rokickiej, PWE, Warszawa 1981, 1987, 1991, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2005, 2011

Andrzej Luszniwicz, Teresa Słaby, *Statystyka. Zadania testowe oraz sylabusy komputerowe*, SGH, Warszawa 1995, 1998

Małgorzata Rószkiewicz, *Zarys metod statystyki wielowymiarowej*, PWSBiA, Warszawa 1995

Andrzej Luszniwicz, Teresa Słaby, *Statystyka stosowana*, PWE, Warszawa 1996

Ewa Frątczak, Janina Józwiak, Barbara Paszek, *Zastosowania analizy historii zdarzeń w demografii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1996

Jerzy Isajew, *Statystyka opisowa: teoria i przykłady*, Wyższa Szkoła Menedżerska, Warszawa 1998

Piotr Kuszewski, Jarosław Podgórski, *Statystyka. Wzory i tablice*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1998, 1999, 2001, 2002, 2005, 2008

Małgorzata Rószkiewicz, *Zarys metod statystyki wielowymiarowej z wykorzystaniem programów komputerowych STATGRAPHICS wersja 6 oraz SPSS wersja 5*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1998

Irena Krawczak, Teresa Słaby, *Statystyka: zarys metod*, Wyższa Szkoła Hotelarstwa, Gastronomii i Turystyki, Warszawa 1999

Janusz Buga, Helena Kassyk-Rokicka, *Podstawy statystyki opisowej*, Oficyna Wydawnicza WSM SIG, Warszawa 2001, 2008

Andrzej Luszniwicz, Teresa Słaby, *Statystyka z pakietem komputerowym „STATISTICA TM PL”: teoria i zastosowania*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2001, 2003, 2008

Jarosław Podgórski, *Statystyka dla studiów licencyjnych*, PWE, Warszawa 2001, 2005, 2010

Irena Kasperowicz-Ruka, *Materiały pomocnicze do studiowania statystyki. TESTY*; Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2000; w Internecie była to strona ISiD SGH i zakładka Materiały do zajęć.

Irena Kasperowicz-Ruka, *Materiały pomocnicze do studiowania statystyki. PROBLEMY I ZADANIA*; Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2001; w Internecie była to strona ISiD SGH i zakładka Materiały do zajęć.

Irena Kasperowicz-Ruka, *Materiały pomocnicze do studiowania statystyki. WZORY*; Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2001; w Internecie była to strona ISiD SGH i zakładka Materiały do zajęć.

Małgorzata Rószkiewicz, *Metody ilościowe w badaniach marketingowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002

Małgorzata Rószkiewicz, *Narzędzia statystyczne w analizach marketingowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002

Marek Gruszczyński, Stanisław Kluza, Dariusz Winek, *Ekonometria*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2003

Materiały pomocnicze do studiowania statystyki. Wspomaganie komputerowe, Część I, Część II, praca zbiorowa pod red. Ireny Kasperowicz-Ruka, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004

Statystyka społeczna. Wybrane zagadnienia, praca zbiorowa pod red. Tomasza Panka i Adama Szulca, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2004

Małgorzata Rószkiewicz, *Statystyka. Kurs podstawowy*, EFEKT, Warszawa 2005

Analiza historii zdarzeń: elementy teorii, wybrane przykłady zastosowań, praca zbiorowa pod red. Ewy Frątczak, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2005, 2009, 2014

Ewa Frątczak, Urszula Gach-Ciepiela, Hassan Babiker, *Analiza historii zdarzeń*, SGH 2005

Ewa Frątczak, Marek Pęczkowski, Kamil Sienkiewicz, Krzysztof Skaśkiewicz, *Podstawy statystyki z systemem SAS. Wersja 9.1*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2005

Statystyka społeczna, praca zbiorowa pod red. Tomasza Panka, PWE, Warszawa 2007, 2014

Wioletta Grzenda, Aneta Ptak-Chmielewska, Urszula Zwierz, *Przetwarzanie danych w SAS: wersja 9.1*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009

Tomasz Panek, *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2009

Wielowymiarowa analiza statystyczna. Teoria – przykłady zastosowań z systemem SAS, praca zbiorowa pod red. Ewy Frątczak, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2009

Tomasz Panek, *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności. Teoria i praktyka pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2011

Małgorzata Rószkiewicz, *Analiza klienta*, SPSS Polska, Kraków 2011

Małgorzata Rószkiewicz, *Projektowanie badań społeczno-gospodarczych: rekomendacje i praktyka badawcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013

Zawansowane metody analiz statystycznych, praca zbiorowa pod red. Ewy Frątczak, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012

Ewa Frątczak, Adam Korczyński, *Statystyka od podstaw z systemem SAS: wersja 9.2 i 9.3*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2013

Ewa Frątczak, Michał M. Siemiątkowski, *Statystyka od podstaw z systemem STATA*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2013

Tomasz Panek, Jan Zwierzchowski, *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej, Teoria i zastosowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2013

Aneta Ptak-Chmielewska, *Uogólnione modele liniowe*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2013

Maria Wieczorek, *Statystyka. Lubię to! Zbiór zadań*, Oficyna Wydawnicza, SGH, Warszawa 2013, 2016

Ewa Frątczak, Adam Korczyński, *Statystyka od podstaw z systemem SAS (Basic Statistics with SAS)*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2013

Roland Pressat, *Słownik demograficzny*, w języku polskim opracowała Ewa Frątczak i Aneta Ptak-Chmielewska, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2014

Statystyka – zastosowania biznesowe i społeczne, praca zbiorowa pod red. Ewy Frątczak, Alfredy Kamińskiej, Jana Kordosa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie im. prof. L. Krzyżanowskiego, Warszawa 2014

Ewa Frątczak, *Statistics for Management and Economics*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2015

Franciszek Stokowski, *Demografia*, PWE, Warszawa 2015

Karol Przanowski, *Credit Scoring. Studia przypadku procesów biznesowych*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2015

Tomasz Panek, *Jakość życia – od koncepcji do pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016

Wioletta Grzenda, *Modelowanie Bayesowskie, teoria i przykłady zastosowań*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016

Wykorzystanie metod statystycznych w opisie zjawisk ekonomiczno-finansowych, praca zbiorowa pod red. Małgorzaty Podogrodzkiej, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018

Wykorzystanie metod statystycznych w opisie zjawisk społeczno-gospodarczych: jakość życia, praca zbiorowa pod red. Małgorzaty Podogrodzkiej, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018

Wykorzystanie metod statystycznych w opisie zjawisk społeczno-gospodarczych: rynek dóbr i usług, praca zbiorowa pod red. Małgorzaty Podogrodzkiej, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018

Wykaz ważniejszych projektów badawczych

Wykaz obejmuje projekty realizowane na podstawie formalnej umowy zawartej ze Szkołą Główną Handlową w Warszawie, w której Instytut Statystyki i Demografii jest jednostką realizującą badania.

Projekty krajowe realizowane do 1991 roku

Prognozowanie liczby absolwentów szkół wyższych, projekt realizowany na zlecenie Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, 1982.

Pomiar i planowanie potrzeb społecznych, P.W.11.10, finansowany przez Instytut Gospodarki Narodowej Komisji Planowania przy Radzie Ministrów PRL, 1984-1986.

Spoleczno-ekonomiczne czynniki płodności kobiet w Polsce, POL/84/P03 na zlecenie United Nations Fund for Population Activities, 1985-1986.

Diagnozowanie i prognozowanie poziomu życia ludności Polski dla potrzeb planowania społeczno-ekonomicznego, CPBR 14.2, finansowany przez Instytut Gospodarki Narodowej Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, 1980-1989, 1987-1990.

Determinanty zróżnicowania warunków życia gospodarstw domowych w okresie transformacji gospodarczej, grant (1H02F00214) Komitetu Badań Naukowych, 1988-1989.

Projekty krajowe realizowane po 1991 roku

Pomiar ubóstwa w warunkach przekształceń rynkowych gospodarki, grant Komitetu Badań Naukowych, 1992-1993.

Monitoring warunków życia gospodarstw domowych: stan, zagrożenia, perspektywy, projekt finansowany przez Główny Urząd Statystyczny, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Komitet Badań Naukowych oraz Italian National Research Council, 1993-1996.

Obserwacja kierunków rozwoju społecznego, projekt w ramach Programu Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej, finansowany z funduszy PHARE, 1994-1996.

Założenia projektowe badania panelowego ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, badanie pilotażowe, projekt realizowany na zlecenie Głównego Urzędu Statystycznego, finansowany z funduszy PHARE w ramach programu POLSTAT, 1995-1996.

Monitoring sfery ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, grant Komitetu Badań Naukowych, 1995-1996.

Determinanty zróżnicowania warunków życia gospodarstw domowych w okresie transformacji gospodarczej, grant Komitetu Badań Naukowych, 1998.

Działalność agroturystyczna w Polsce – perspektywy rozwoju, PHARE TOURIN II, 1997.

Sklonność gospodarstw domowych do oszczędzania w aspekcie zabezpieczenia się na starość, grant Komitetu Badań Naukowych, 1998-1999.

Diagnoza Społeczna. Warunki i jakość życia Polaków, finansowany przez państwowych i prywatnych sponsorów (MPiPS, banki itd.), 1999-2015.

Uwarunkowania gromadzenia oszczędności gospodarstw domowych z przeznaczeniem na zabezpieczenie starości, grant Komitetu Badań Naukowych, 2001-2002.

Polityka ludnościowa – cele, rozwiązania, opinie, grant Komitetu Badań Naukowych, 2001-2003.

Przemiany zachowań reprodukcyjnych w Polsce i ich konsekwencje dla tworzenia i rozpadu rodzin, związków i gospodarstw domowych. Badanie panelowe, II etap, grant Komitetu Badań Naukowych, 2003-2006.

Uwarunkowania gromadzenia zasobów w gospodarstwach domowych z przeznaczeniem na zabezpieczenie okresu starości, grant Komitetu Badań Naukowych, 2004-2005.

Kompleksowe badania popytu konsumpcyjnego w Polsce w latach 1993-2002, finansowany przez NBP, 2004.

Wzmocnienie polityk równego traktowania kobiet i mężczyzn, PHARE PL 2002/000-580-01.04.02., na zamówienie Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, 2005.

Wielodyscyplinarne studium zmian „Rodziny i generacje” – panel I. Kontekstowa baza danych, grant MNiSW, 2006-2008.

Epidemiologia zagrożeń prokreacyjnych w Polsce – wielośrodkowe, prospektywne badania kohortowe, grant zamawiany, udział w badaniu koordynowanym przez Instytut Medycyny Pracy im. J. Nofera, Łódź, 2007, 2010-2011.

On the interdependencies between fertility and female employment, projekt badawczy promotorski MNiSW, 2008-2009.

Zmiany modelu rodziny a zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych, projekt badawczy promotorski MNiSW, 2009-2010.

Foresight regionalny dla szkół wyższych Warszawy i Mazowsza „Akademickie Mazowsze” 2030”, maj 2009-maj 2012.

Uwarunkowania zabezpieczania starości w polskich gospodarstwach domowych, grant Narodowego Centrum Nauki (NCN), 2011-2013.

Uwarunkowania decyzji edukacyjnych, projekt w ramach programu „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, 2012-2015.

Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinie oraz między kobietami i mężczyznami: Generacje, rodziny i płeć kulturowa – GGS-PL (pierwsza runda badania), projekt MNiSW/NCN realizowany jako część międzynarodowego programu badań demograficznych Generations and Gender Programme, 2009-2012.

Przemiany płodności w Polsce w latach 1945-2010 w kontekście efektu tempa i ilości: perspektywa mikro i makro, grant MNiSW/NCN, 2011-2014.

Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia FAMWELL, grant NCBiR z programu badawczego LIDER, 2010-2013.

Nowe wzorce formowania i rozwiązywania rodzin w Polsce i we Włoszech - w poszukiwaniu przyczyn zachodzących zmian FAMCHIP, grant NCN, we współpracy z University of Florence, 2011-2013.

Stabilność małżeństw a płodność, projekt badawczy promotorski NCN, 2012-2014.

Wpływ wodopochodnych czynników chorobotwórczych we wczesnym dzieciństwie na umieralność w starszych grupach wieku, grant NCN, 2012-2014.

Wpływ liczby wychowywanych dzieci na jakość życia rodzin w Europie FAMSIZE, grant NCN, 2012-2017.

Jakość życia osób w wieku 50 lat lub więcej w Polsce, grant NCN, 2013-2017.

Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinach oraz między kobietami i mężczyznami: generacje, rodziny i płeć kulturowa GGS-PL2 (druga runda badania), grant NCN, projekt realizowany jako część międzynarodowego programu badań demograficznych Generations and Gender Programme, 2013-2016.

Pomiar podobieństwa rozkładów umieralności, grant NCN, 2013-2014.

POLNTA - Narodowy Rachunek Transferów oraz Narodowy Rachunek Transferów Czasu dla Polski, grant NCN, projekt realizowany we współpracy międzynarodowej w ramach sieci National Transfers Accounts, 2014-2016.

Modelowanie karier równoległych: zawodowej i rodzinnej z wykorzystaniem podejścia bayesowskiego, grant NCN, 2016-2019.

Zrozumiałość, przejrzystość i efektywność indywidualnych produktów emerytalnych, grant NCN, 2017-2019.

Projekcje zapotrzebowania na opiekę wśród osób starszych w Polsce z uwzględnieniem stanu zdrowia i sytuacji rodzinnej, grant NCN, 2017-2019.

Wzorce reprodukcji ludności w świetle teorii klas społecznych Pierre'a Bourdieu, grant NCN, 2017-2019.

Wsparcie realizacji badań panelowych osób w wieku 50 lat i więcej w międzynarodowym projekcie Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE), projekt pozakonkursowy w ramach Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja Rozwój, 2016-2022.

Budowa zintegrowanego systemu cen detalicznych (INSTATCENY), finansowany przez NCBR, 2018-2022.

Konsumpcja mediów elektronicznych w Polsce – opracowanie metodyki badania pilotażowego oraz analiza jego wyników ze wskazaniem rekomendacji metodycznych na przeprowadzenie Badania Założycielskiego, finansowany przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, 2018-2019.

Projekty realizowane we współpracy międzynarodowej i finansowane/współfinansowane ze środków zagranicznych

Income and Wealth of Households, projekt finansowany przez Research Center on Income Distribution (CRI DI RE), Siena (Włochy, 1989-1990).

Family and Fertility Survey 1991, projekt realizowany pod auspicjami UNFPA w różnych krajach europejskich, współfinansowany przez UNFPA, 1990-1992.

Monitoring sfery ubóstwa w Polsce, projekt realizowany we współpracy z Ministerstwem Pracy i Spraw Socjalnych, Głównym Urzędem Statystycznym i University of Siena, 1994-1997.

Household Welfare and Behaviour during Transition in Bulgaria, Hungary and Poland, PHARE – ACE Project P96-6014-R, 1996-1999.

Economic Well-being of the elderly and pension reform, PHARE – ACE Project P96-6156-R, , 1996-1999.

Labour Market Policies, Income Support, and Work Incentives in Transition Economies, projekt koordynowany przez Centre for European Economic Research, Mannheim, 1996-1998.

Job instability and changes in family and household trends: how to cope with these challenges through occupational and social policy actions based on a renewed Lisbon Strategy?, finansowany ze środków Unii Europejskiej i koordynowany przez Fondazione Brodolini, Włochy, 2006-2007.

Generations in Dialogue, projekt finansowany przez Erste Foundations, 2009-2011.

The Policy Ideas and Practice of Active Ageing: Political, Economic and Cultural Challenges in Europe, finansowany przez Norwegian Research Council, 2010-2012.

Pilot on the methodology of the Reference Budgets in EU, realizowany w partnerstwie międzynarodowym na zlecenie Komisji Europejskiej we współpracy z Instytutem Żywności i Żywienia z Warszawy, 2014-2015.

Criteria-specific Analysis of the Active Ageing Index (AAI) at National Level in Poland, realizowany na zlecenie United Nations Economic Commission for Europe - UNECE, 2016-2017.

Projekty realizowane w programach ramowych Komisji Europejskiej

„*Network for Integrated European Population Studies (NIEPS)*”, IV Program Ramowy, koordynator projektu Population and Family Study Centre (CBGS), Belgia, 2000-2002.

„*Population policy acceptance study – The Viewpoint of Citizens and Policy Actors Regarding the Management of Population Related Change*” – DIALOG, V Program Ramowy, koordynator projektu Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung (BIB), Wiesbaden, 2002-2005.

“*The Insecure Perspectives of the Low Skilled in the Knowledge Society*” LoWER 3, VI Program Ramowy, koordynator projektu Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies AIAS, University of Amsterdam, 2004-2008.

„*Reconciling Work and Welfare in Europe (RECWOWE)*” – sieć doskonałości w ramach VI Programu Ramowego, koordynator projektu Maison des Sciences de l'Homme Ange Guépin-Nantes, France; 2007-2011.

“*Small Area Methods for Poverty and Living Condition Estimates*” SAMPLE, VII Program Ramowy, koordynator projektu University of Pisa, 2008-2011.

“*European Integration Process under New Regional and Global Settings (EUintegRATIO)*”, VII Program Ramowy, koordynator projektu SGH, 2010-2011.

„*FamiliesAndSocieties – changing families and sustainable societies: Policy context and diversity over the life course and cross generations*”, VII Program Ramowy, koordynator projektu Stockholm University, 2013-2017.

AGENTA “*Ageing Europe: An application of National Transfer Accounts (NTA) for explaining and projecting trends in public finance*”, VII Program Ramowy, koordynator projektu Vienna Institute for Demography, 2013-2017.

“Generations and Gender Programme: Evaluate, Plan, Initiate - GGP-EPI”, program Komisji Europejskiej Horizon 2020, koordynator projektu Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI), 2017-2019.

Życiorysy dyrektorów Instytutu Statystyki i Demografii

JERZY ZDZISŁAW HOLZER (1930-2001)

Dyrektor Instytutu w latach 1978 – 1999

Jerzy Zdzisław Holzer urodził się 24 lipca 1930 roku w Bydgoszczy. W 1948 roku został studentem Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, która rok później zmieniła nazwę na Szkołę Główną Planowania i Statystyki (SGPiS). W 1951 roku na Wydziale Przemysłu tej uczelni uzyskał dyplom ekonomisty planisty, a w 1953 na Wydziale Statystyki – dyplom magistra ekonomii.

Kolejne stopnie naukowe Jerzy Z. Holzer zdobywał w macierzystej uczelni: stopień doktora nauk ekonomicznych w roku 1963 na Wydziale Finansów i Statystyki na podstawie pracy pt. *Wpływ urodzeń i zgonów na kształtowanie struktury ludności Polski według płci i wieku*, a stopień doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w roku 1968, przedstawiając Radzie Wydziału Finansów i Statystyki pracę habilitacyjną pt. *Model ludności ustabilizowanej*. W marcu 1969 roku uzyskał tytuł naukowy docenta, we wrześniu 1979 roku Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk ekonomicznych, a w czerwcu 1989 roku – tytuł profesora zwyczajnego nauk ekonomicznych.

Pracę zawodową Jerzy Z. Holzer rozpoczął jako młodszy asystent w Katedrze Statystyki SGPiS we wrześniu 1950 roku. Dwa lata później przyznano mu stanowisko starszego asystenta, a we wrześniu 1954 roku uzyskał stopień adiunkta. Samodzielne wykłady ze statystyki ogólnej oraz ekonomicznej podjął w 1955 roku, a w 1958 roku – wykłady z demografii. W latach 1954-1956 prowadził ćwiczenia ze statystyki do wykładu prof. Stefana Szulca na Wydziale Geografii Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1958-1963 prowadził ponadto wykład z demografii z elementami statystyki dla słuchaczy Wydziału Historyczno-Socjologicznego Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie.

W latach 1956-1963 pracował dodatkowo (w wymiarze pół etatu) w Głównym Urzędzie Statystycznym na stanowisku kierownika Zespołu Badań Demograficznych. W tym czasie zainicjował szereg badań i publikacji analitycznych, które kontynuowane są do dziś. Zajmował się metodami szacowania ludności w układzie terytorialnym, weryfikacją metody obliczania współczynnika umieralności niemowląt (wprowadził zasadę zmienności wartości współczynnika alfa), budową tablic wymieralności.

Na propozycję prof. dr Jana Drewnowskiego, ówczesnego Dziekana Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Ghany w Legon, Jerzy Z. Holzer został oddelegowany na okres 1963-1966 do pracy w tworzonym tam Instytucie Statystyki. Prowadził wykłady i seminaria z demografii oraz badania w zakresie oceny procesów demograficznych w Ghanie. Efektami tych badań były: monografia o sezonowości urodzeń i zgonów wybranych miast w Ghanie, artykuły oraz rozdział w rozprawie habilitacyjnej o zastosowaniu modelu ludności ustabilizowanej.

Po powrocie do kraju pracował w latach 1966-1971 w Szkole Głównej Planowania i Statystyki. Prowadził wówczas wykłady ze statystyki ogólnej oraz wykłady, seminarium magisterskie i doktoranckie z demografii.

Od września 1971 roku do września 1973 roku Jerzy Z. Holzer pracował w Centrum Programu Ludnościowego Afrykańskiej Komisji Gospodarczej ONZ z siedzibą w Addis Abebie (Etiopia) na stanowisku regionalnego doradcy demograficznego. Łącznie odbył 17 misji do 7 krajów afrykańskich na zaproszenie rządów tych krajów. Doradztwo obejmowało pomoc przy opracowaniu programów spisów ludności, formułowaniu planów naukowo-badawczych w zakresie demografii dla centrów lub instytutów uniwersyteckich współpracujących z ONZ. W tym czasie brał czynny udział w szkoleniu demografów afrykańskich. W 1972 roku wykladał przez jeden semestr demografię dla studentów Wydziału Statystyki Uniwersytetu Haile-Selassie w Addis Abebie w ramach

pomocy ONZ dla Etiopii. W latach 1972 i 1973 przeprowadził miesięczne intensywne cykle wykładów z demografii dla słuchaczy Studium Statystycznego ONZ przy Uniwersytecie w Dar-es Salaam w Tanzanii. W 1973 roku szkolił demografów w Regionalnym Instytucie Badań Ludnościowych usytuowanym przy Uniwersytecie Ghany w Legon.

W październiku 1973 roku profesor Jerzy Z. Holzer podjął pracę w Wydziale Spraw Społecznych ONZ z siedzibą w Genewie na stanowisku demografa. Prowadził tam analizy porównawcze różnych problemów ludnościowych w Europie. Ich efektem były publikacje: *Recent Trends in Family Setting Patterns in European Countries* (był to referat wprowadzający na seminarium ONZ pt. „Youth and Responsible Parenthood”, które odbyło się w Lillehammer w Norwegii w maju 1974 roku) oraz *Expected Trends in Population Size and Sex-Age Structure, 1970-2000* (to opracowanie stanowiło rozdział VII do publikacji pt. *Post-War Demographic Trends in Europe and the Outlook Until the 2000*, która była drugą częścią *Economic Survey of Europe in 1974* Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ).

Ponadto w latach 1973-1977 Jerzy Z. Holzer był organizatorem pracy Grupy Roboczej do Spraw Demografii Społecznej ONZ w ramach Europejskiego Programu Rozwoju Społecznego, gdzie co roku odbywały się seminaria na różne tematy związane z procesem reprodukcji ludności w Europie. W maju 1976 roku zorganizował w Polsce posiedzenie tej Grupy Roboczej, którego przedmiotem było przygotowanie założeń metodologicznych do studium porównawczego płodności kobiet w krajach o niskiej dzietności – w ramach Światowego Programu Badań Płodności (WFS). Brał też udział w pracach Komitetu Doradczego międzynarodowego programu badań pt. „Fertility and Family Surveys in Countries of the ECE Region”, realizowanego w różnych krajach w latach dziewięćdziesiątych XX w.

W 1977 roku, po rozwiązaniu Europejskiego Wydziału Spraw Społecznych ONZ, Jerzy Z. Holzer podjął swoje obowiązki zawodowe w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. Prowadził wykłady z demografii, seminaria magisterskie i doktorskie. W latach 1978-1999 był dyrektorem Instytutu Statystyki i Demografii SGPiS (SGH), a w kadencji 1981-1984 pełnił funkcję prorektora do spraw badań naukowych w SGPiS.

Pierwsze wyniki prac naukowo-badawczych z zakresu metod analiz demograficznych Jerzy Z. Holzer zaczął publikować w latach 1957-1958. Później powstały opracowania monograficzne oparte na własnych badaniach prowadzonych w Zespole Badań

Demograficznych GUS. Dotyczyły one problematyki umieralności ludności i płodności kobiet. Pole zainteresowań naukowo-badawczych rozszerzyło się również o problematykę wędrowek ludności oraz analizę procesu reprodukcji ludności. Uwieńczeniem tego nurtu było przygotowanie książki *Podstawa analizy demograficznej* (PWE, Warszawa 1963). Uzyskała ona pozytywne recenzje w naukowych czasopismach krajowych i zagranicznych oraz została przyjęta jako podręcznik akademicki.

Wyniki dalszych pogłębionych studiów w zakresie metod analizy i oceny procesów demograficznych zostały opublikowane przez Jerzego Z. Holzera w książce *Demografia* (PWE, Warszawa 1970). Jest to podręcznik, który poza materiałem dydaktycznym przedstawia w sposób syntetyczny problematykę procesów demograficznych Polski. Kolejne wydania, zmienione i poszerzone o przegląd najważniejszych współczesnych teorii uwarunkowań procesów demograficznych, ukazały się w latach 1980, 1989, 1994, 1999. Ostatnie wydanie z 2003 roku przygotował zespół współpracowników z Instytutu Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Osobny nurt zainteresowań Jerzego Z. Holzera stanowiły studia w zakresie umieralności, a szczególnie zagadnienia budowy tablic wymieralności. Jego autorstwa są części założen metodologicznych, jak i wyników opublikowanych w opracowaniach pt. *Polskie tablice wymieralności 1955/1956; Polskie tablice wymieralności 1960/61* oraz pierwszych opublikowanych po wojnie tablic wymieralności ludności miasta stołecznego Warszawy 1958/1959. Są to opracowania o trwałej wartości poznawczej. Tablice te były praktycznie wykorzystywane przy opracowywaniu prognoz demograficznych w Polsce w latach sześćdziesiątych XX wieku. Wyniki badań nad umieralnością ukazały się jako rozdział w książce *Sex Differentials in Mortality, Trends, Determinants and Consequences* (współautor J. Mijakowska), wydanej przez Australijski Narodowy Uniwersytet w Canberra w 1983 roku.

Szczególne zainteresowania profesora Jerzego Z. Holzera skupiały się wokół metod budowy projekcji i prognoz demograficznych oraz oceny procesu reprodukcji ludności. Syntezą wyników prac badawczych na ten temat była książka pt. *Prognoza demograficzna Polski do roku 1975* (PWE, Warszawa 1959). Następne lata przyniosły dalsze bardziej pogłębione studia w tym zakresie. Praca doktorska pt. *Urodzenia i zgony a struktura ludności Polski, 1950-2000* (PWE, Warszawa 1964) stanowiła kolejny krok w tych studiach, które następnie związały J. Z. Holzera z Komitetem Badań i Prognoz „Polska 2000” PAN. W publikacji tego Komitetu pt. *Prognozy rozwoju demograficznego Polski* nr 3/1971, ukazały się dwa jego opracowania, tj. *Krytyczna ocena zasad budowy współczesnych prognoz demograficznych*

w Polsce oraz *Prognoza demograficzna Polski do roku 1990 jako podstawa polityki zatrudnienia i kształcenia – projekt ekspertyzy*. Szczególnie pierwsze z tych opracowań stanowiło krytyczną syntetyczną ocenę dotychczasowych zasad konstrukcji prognoz demograficznych. W I tomie publikacji *Strategia Rozwoju Polski do roku 2020*, wydanej w 2000 roku przez Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, ukazało się opracowanie Jerzego Z. Holzera (współautor R. Serek) pt. *Sytuacja demograficzna świata i Polski w okresie do roku 2020*.

W latach 1986-1987 Jerzy Z. Holzer kierował zespołem przygotowującym studialne prognozy rozwoju ludności Polski. W styczniu 1987 roku Komitet Prognozowania Rozwoju Kraju „Polska 2000” wydał pracę pt. „*Trzyvariantowa prognoza stanu i struktury ludności Polski do roku 2000 – opracowanie wstępne*”, której Profesor był współautorem. W 1990 roku J. Z. Holzer opublikował w wydawnictwach SGPiS monografię pt. *Perspektywy demograficzne Polski do roku 2030, Projekcje studialne – założenia, wyniki liczbowe, wnioski*.

Poszerzenie badań o tematykę teoretycznych zależności między strukturą płci i wieku ludności a współczynnikami ruchu naturalnego ludności wiąże się z problematyką zastosowań modelu ludności ustabilizowanej. Temat ten stanowił przedmiot rozprawy habilitacyjnej J. Z. Holzera pt. *Model ludności ustabilizowanej* oraz cyklu artykułów. Do najważniejszych wśród nich należy zaliczyć teksty w „Studiach Demograficznych”: *Wyznaczanie roczników wyżu i niżu demograficznego w Polsce. Zakres falowania liczebności wybranych grup wieku* (nr 3/4 (61/62), 1980, współautor B. Młacki); *Próba wyznaczenia optymalnej liczby urodzeń dla osiągnięcia ustabilizowanej struktury płci i wieku ludności Polski w roku 2060*” (nr 1/63, 1981, współautor J. Józwiak); *Wartości poznawcze i ograniczenia modelu ludności ustabilizowanej w problematyce optymalizacyjnej*” (1981, nr 3/65) oraz *Wyższe demograficzne w Polsce, Analiza porównawcza* (1984, nr 4/78). Są to prace wnoszące zarówno nowe propozycje analityczne, jak i stanowiące istotny wkład do oceny procesów demograficznych.

Prace metodyczne z zakresu pomiaru wpływu procesów demograficznych na strukturę ludności według płci i wieku przedstawione zostały w kilku opracowaniach. W marcu 1977 roku na międzynarodowej konferencji w Waszyngtonie Jerzy Z. Holzer przedstawił adaptację pewnej metody pomiaru wpływu wybranych czynników na zmianę liczby urodzeń i ich struktury według wieku matki. Referat ten został opublikowany jako rozdział pt. *Components of change in number and structure of births by age of mothers in urban and rural areas of Poland, 1950-1975* w książce zatytułowanej *Social, Economic and Health Aspects of Low Fertility* (NIH, Waszyngton 1980). Polska wersja tego referatu

ukazała się w „Studiach Demograficznych” w 1977 roku; było to pionierskie opracowanie w literaturze krajowej.

W 1978 roku opublikowana została praca Jerzego Z. Holzera pt. *Zastosowanie modelu analizy umożliwiającego szacowanie potencjalnego wpływu migracji wewnętrznych na poziom współczynników ruchu naturalnego* („Studia Demograficzne” 1978, nr 53). Praca ta stanowi oryginalny wkład metodyczny do budowy tzw. pośrednich metod oceny wpływu migracji na procesy demograficzne.

Duża część prac wymienionych powyżej prowadzona była w ramach problemów węzłowych. Ich syntezę zawiera opracowanie *Demograficzne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania reprodukcji ludności* („Monografie i Opracowania SGPiS” 1982, nr 111/4). Raport końcowy z badań w latach 1976-1980, autorstwa Jerzego Z. Holzera, przekazany był Rządowej Komisji Ludnościowej, która szereg wniosków wdrożyła do polityki planistycznej organów centralnych administracji państwowej.

Szczególne znaczenie we współczesnej problematyce demograficznej nabiera analiza procesu starzenia się ludności. Profesor Jerzy Z. Holzer został w 1984 roku zaproszony przez Sekcję Demograficzną EKG ONZ w Genewie do opracowania koncepcji studium porównawczego procesu starzenia się ludności w krajach wysoko rozwiniętych. Na podstawie tej koncepcji, po serii posiedzeń Grupy Roboczej, którą kierował Profesor wspólnie z kierownikiem Demographic Unit w EKG ONZ w Genewie, powstała monograficzna praca ukazująca przede wszystkim demograficzne konsekwencje procesu starzenia się ludności oraz wybrane społeczno-ekonomiczne jego skutki. Rozdział dotyczący Polski pt. *The Aging of the Population in Poland, 1950-2020* został opublikowany w 1987 roku. Kolejnym etapem prac w tym nurcie było dokonanie – na zaproszenie Departamentu Ludności ONZ w Nowym Jorku – syntetycznej oceny problematyki związanej z aktywnością zawodową ludzi starych. Ta synteza została zaprezentowana na międzynarodowym sympozjum naukowym w Tokio w 1986 roku, zaś jej polska wersja ukazała się w „Studiach Demograficznych” (1987, nr 2).

Przemiany struktur demograficznych w kontekście procesu reprodukcji, a zwłaszcza proces starzenia się ludności, stanowiły przedmiot zainteresowań badawczych J. Z. Holzera w ostatnich latach jego życia. Były one usytuowane w szerszym tle perspektywy zmian demograficznych na świecie i w Europie, ich skutków ekonomicznych i społecznych. Łączyło się z tym zajmowanie się także polityką ludnościową rozpatrywaną jako element polityki społecznej.

Ważnym obszarem prac badawczych J. Z. Holzera była problematyka demograficzna krajów Afryki. Wyniki pierwszych prac z tego zakresu zostały opublikowane w monografii pt. *Seasonality of Vital Events in Selected Towns of Ghana, An Analysis of Registration Data Relating to the Period 1956-1960*. Skrót tej publikacji został włączony do książki wydanej w Londynie pt. *The Population of Tropical Africa* (wyd. Longmans, Green, co. ltd. 1968). Wyniki własnych badań procesów demograficznych krajów Afryki zostały przedstawione w części pierwszej rozprawy habilitacyjnej J. Z. Holzera, jak również w materiałach z konferencji ludnościowej, zorganizowanej w Sydney przez Międzynarodową Unię dla Naukowego Badania Ludności (IUSSP). Opracowanie pt. *Estimate of the Age Structure of Ghana's Population. An Application of the Stable Population Model* (Sydney, IUSSP, 1967) jest umieszczone na liście wyselekcjonowanej literatury zalecanej w najobszerniejszym amerykańskim podręczniku pt. *The Methods and Materials of Demography* z 1971 roku (do rozdziału pt. "Some Methods of Estimation for Statistically Underdeveloped Areas").

W 1979 roku w „Economic Papers”, wydawanych w SGPiS, opublikowana została praca Jerzego Z. Holzera pt. *Some Demographic and Socio-economic Aspects of Urbanization in Africa*. Została ona również przełożona na język niemiecki i wydana w serii „Beiträge zur Demographie” w Berlinie (NRD) w 1979 roku. Z tematyką krajów rozwijających się wiąże się też opracowanie dotyczące problematyki ludnościowej Chińskiej Republiki Ludowej („Studia Demograficzne” 1983, nr 2).

Biorąc pod uwagę doświadczenia związane z pracą w Afryce, Fundusz Ludnościowy ONZ (UNFPA) powierzył Profesorowi zorganizowanie seminarium dla ekspertów z krajów rozwijających się, na temat: „Użytkowanie prognoz demograficznych dla planowania rozwoju społeczno-ekonomicznego”. Pierwsze takie seminarium odbyło się w 1987 roku, a następne prowadzone były w latach 1988 i 1989.

W 1976 roku zostało uruchomione w Polsce centralne kierowanie badaniami w większości dziedzin nauki. Profesor Jerzy Z. Holzer został kierownikiem Problemu Węzłowego „Optymalizacja struktur i procesów demograficznych w Polsce Ludowej” (we wrześniu 1978) oraz „Kształtowanie procesów demograficznych a rozwój społeczno-gospodarczy Polski” (we wrześniu 1980), a w czerwcu 1986 roku powierzono mu kierowanie programem badawczym „Uwarunkowania demograficzne rozwoju społeczno-gospodarczego Polski”.

Profesor Jerzy Z. Holzer stale, choć w różnych formach, współpracował z Głównym Urzędem Statystycznym. Konsultował założenia do spisów powszechnych, uczestniczył w dyskusjach nad założeniami do kolejnych prognoz demograficznych, opiniował metody obliczania niektórych wskaźników demograficznych. Wielokrotnie recenzował zawartość publikacji demograficznych, a zwłaszcza rocznika demograficznego. Od 1978 roku był członkiem Naukowej Rady Statystycznej przy Prezesie GUS. Za wkład w rozwój statystyki ludności i badań demograficznych Prezes GUS przyznał Profesorowi dyplom i plakietkę pamiątkową „Za długoletnią i ofiarną pracę w dziedzinie polskiej statystyki” (w 1968 roku, w pięćdziesiątą rocznicę utworzenia Głównego Urzędu Statystycznego). Trzydzieści lat później (w 1998 roku) Prezes GUS przyznał mu złotą odznakę honorową „Za zasługi dla statystyki RP”.

Profesor Jerzy Z. Holzer działał aktywnie w komitetach PAN. Był członkiem Komitetu Nauk Demograficznych PAN od chwili jego powstania, tj. od 1963 roku. Pełnił w nim funkcję sekretarza naukowego (1967-1971) i wiceprzewodniczącego (1977-1981), a w 1981 roku został jego przewodniczącym na dwie kolejne kadencje. Łącznie 14 lat poświęcił działalności organizacyjnej, starając się o kreowanie naukowego środowiska demograficznego.

W 1981 roku Jerzy Z. Holzer został powołany przez Prezydium Polskiej Akademii Nauk na członka Komitetu Prognozowania Rozwoju Kraju „Polska 2000”, a w 1984 roku - na członka Prezydium; od 1987 roku pełnił funkcję wiceprzewodniczącego tego Komitetu. Był przewodniczącym Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk w kadencji 1999-2002, członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk (od 1991 roku), członkiem Academia Europea (od 1995 roku). W 1987 roku został członkiem Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przy Prezydium PAN w kadencji 1987-1989. Od 1999 roku był wiceprzewodniczącym Rządowej Rady Ludnościowej, a jej członkiem był od początku istnienia Rady (uprzednio Komisji).

Działał także aktywnie w organizacjach międzynarodowych. Od 1966 roku był członkiem rzeczywistym International Union for Scientific Study of Population (IUSSP). W 1979 roku został powołany w skład Komitetu Organizacyjnego 19 Konferencji Generalnej. Należał do Rady Naukowej IUSSP w kadencji 1981-1985. Od 1974 roku był członkiem rzeczywistym International Statistical Institute (ISI). Był także członkiem założycielem i od momentu powstania w 1985 r. członkiem European Association for Population Studies (EAPS). W latach 1981-1998 J. Z. Holzer wchodził w skład Rady Naukowej Międzynarodowego Komitetu Współpracy w dziedzinie

Naukowych Badań Demograficznych (CICRED) z siedzibą w Paryżu. Od 1981 roku wielokrotnie przewodniczył polskiej delegacji na posiedzenia Komisji Ludnościowej ONZ w Nowym Jorku. Wiele razy pełnił funkcję wiceprzewodniczącego i sprawozdawcy tej Komisji, a w latach 1981-1983 był jej przewodniczącym. W 1994 roku został wybrany wiceprzewodniczącym i sprawozdawcą Komitetu przygotowującego Międzynarodową Konferencję Ludnościową w Kairze. Profesor Jerzy Z. Holzer współpracował też z Międzynarodowym Instytutem Stosowanej Analizy Systemów (IIASA) w Laxenburgu pod Wiedniem. Był członkiem Polskiego Zespołu Współpracy z IIASA przy PAN w latach 1996-1998 i 1999-2002.

Wyniki długoletniej działalności naukowej profesora Jerzego Z. Holzera zostały opublikowane w 25 książkach i ponad 150 innych opracowaniach, a prawie połowa z nich ukazała się w wydawnictwach zagranicznych.

Źródło: I.E.Kotowska, 2001, *Profesor Jerzy Zdźisław Holzer, 1930-2001*, Studia Demograficzne, nr 2/140, 9-19.

JANINA JÓZWIAK (1948-2016)

Dyrektor Instytutu w latach 1999-2016

Janina Józwiak urodziła się 15 lutego 1948 roku w Cieślach. Tam ukończyła szkołę podstawową, by kontynuować naukę w liceum w Płocku. W 1965 roku podjęła studia na Wydziale Finansów i Statystyki w Szkole Głównej Planowania i Statystyki na kierunku ekonometria, które ukończyła w 1970 roku. Po rocznym stażu asystenckim w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego podjęła studia doktoranckie w Szkole Głównej Planowania i Statystyki. Po ich ukończeniu w 1974 roku została zatrudniona w katedrze Statystyki i Demografii na Wydziale Finansów i Statystyki.

Stopień doktora nauk ekonomicznych uzyskała w 1976 roku na podstawie dysertacji poświęconej zagadnieniom agregacji w łańcuchach Markowa przygotowanej pod opieką naukową prof. Iry Koźniewskiej. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych Janina Józwiak zainteresowała się problematyką ludnościową. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych podjęto bowiem centralnie koordynowane badania procesów ludnościowych, których koordynatorem był powstały w 1978 roku Instytut Statystyki i Demografii (ISiD), kierowany przez prof. Jerzego Z. Holzera. Janina Józwiak została kierownikiem Zakładu Demografii, angażując się zarówno w prace organizacyjne jak i

badania. Zajmowała się wówczas modelowaniem dynamiki populacji i jej struktury, prognozowaniem demograficznym, zastosowaniami ujęć modelowych w analizach procesów demograficznych. Lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte to okres rozwoju modelowania demograficznego, w tym wielostanowych modeli dynamiki populacji. Do tego nurtu nawiązywały badania prowadzone w projektach centralnie koordynowanych, nad którymi czuwała Janina Józwiak. Niewątpliwie w ten sposób dokonano znacznego postępu w zakresie stosowania ilościowych narzędzi analizy procesów demograficznych w Polsce. Uwieńczeniem tego etapu rozwoju naukowego Janiny była habilitacja „*Matematyczne modele ludności*” (1985, Monografie i Opracowania nr 176, SGPiS), która zawierała przegląd modeli projekcyjnych w klasycznej, wielostanowej oraz stochastycznej wersji oraz propozycje nowych rozwiązań analitycznych. Na jej podstawie Janina uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w 1986 roku.

W latach osiemdziesiątych zacieśnia się współpraca Instytutu z europejskim środowiskiem demograficznym. Prof. Jerzy Z. Holzer uczestniczył aktywnie w utworzeniu w 1983 roku European Association for Population Studies (EAPS). Prof. Dirk van de Kaa, prezydent EAPS i dyrektor Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI) w Hadze, zaoferował stypendia dla polskich demografów. Dwumiesięczny pobyt Janiny w NIDI, jej pierwszy naukowy pobyt za granicą, zaowocował nie tylko zacieśnieniem kontaktów naukowych, ale opublikowaniem w 1992 roku przez NIDI monografii „*Mathematical Models of Population*”, powstałej na podstawie habilitacji. Książka ta wzbudziła zainteresowanie w środowisku demograficznym i przyczyniła się do rozpoznawalności Janiny Józwiak w tym środowisku. Równoległa współpraca polskiego zespołu demografów z prof. Fransem Willekenssem, który wielokrotnie przebywał w ISiD z racji wykładów w ramach „International Training Workshop on the Use of Population Projections for Socio-Economic Planning”, programu UNFPA realizowanego w ISiD, wpłynęła na rosnące zainteresowanie modelowaniem demograficznym w Polsce, w tym modelami wielostanowymi.

W latach osiemdziesiątych Janina Józwiak interesowała się nie tylko zastosowaniami metod matematycznych i statystycznych w badaniu procesów ludnościowych, ale także zwróciła uwagę na zachowania demograficzne w zmieniającym się kontekście społecznym i ekonomicznym oraz konsekwencje zmian struktur demograficznych. Oprócz rozważań teoretycznych zajmowała się zastosowaniami modeli projekcyjnych,

w szczególności do badania procesu starzenia się ludności – jego demograficznych determinant oraz konsekwencji dla systemu emerytalnego w Polsce, wyprzedzając zresztą późniejszą debatę o tych kwestiach. Także publikacje dotyczące dynamiki zachowań demograficznych wpisywały się w europejską debatę o zmianie paradygmatu badań demograficznych, która polega na przejściu od ujęć w skali makro do ujęć w skali mikro, przyczyniając się do zmiany podejścia badawczego także w Polsce i poszerzając spektrum metod analizy przebiegu życia jednostki. Zaowocowało to z jednej strony rozwojem w Polsce badań ankietowych dotyczących zmian demograficznych, z drugiej zaś – doskonaleniem metod analitycznych stosowanych do analizy danych indywidualnych. Ostatnie publikacje Profesor Józwiak dotyczą identyfikacji mechanizmu zmian zachowań demograficznych w Polsce i wpływu czynników społecznych i ekonomicznych na te zmiany.

Osiągnięcia naukowe Janiny Józwiak i Jej aktywność na rzecz rozwoju demografii i nauk ekonomicznych zostały uhonorowane tytułem profesora nauk ekonomicznych nadanym w 1993 roku.

Różnorodność wątków badawczych i ewolucja zainteresowań naukowych Profesor Janiny Józwiak wpisują się w najbardziej znaczący nurt współczesnych badań demograficznych, świadcząc o umiejętności dostrzegania problemów ważnych na kolejnych etapach ich rozwoju. Uczestnictwo w międzynarodowych projektach badawczych i konferencjach, a także praca na rzecz międzynarodowej społeczności demograficznej przyczyniły się do rozpoznawalności na forum międzynarodowym. O pozycji naukowej jako demografa świadczy wybór na wiceprezydenta (1999-2003) oraz prezydenta (2003-2008) przez członków European Association for Population Studies (EAPS). Po upływie tej kadencji Janina Józwiak została powołana na Honorowego Prezydenta EAPS. Dzięki jej staraniom uhonorowano w 2003 roku tytułem doktora honoris causa SGH światowej sławy demografa Profesora Dirka J. van de Kaa. Od 2009 roku Janina pełniła funkcję wiceprezesa Presidium of Council of Advisors dla European Population Partnership, instytucji zajmującej się integracją badań demograficznych w Europie oraz ich upowszechnianiem. Równocześnie była zaangażowana w kształcenie kadr naukowych w dziedzinie badań ludnościowych, uczestnicząc w pracach Committee on Education przy EAPS. Dotyczyły one kształcenia specjalistów z demografii na poziomie magisterskim i doktoranckim w Europie. Była członkiem konsorcjum International Max-Planck Research School in Demography (2000-2004). Profesor

Józwiak uczestniczyła w założeniu European Doctoral School of Demography w 2005 roku i była członkiem Scientific Board tej szkoły.

Profesor Janina Józwiak aktywnie uczestniczyła też w pracach na rzecz rozwoju środowiska demograficznego w kraju oraz angażowała się w działalność ekspercką dotyczącą problematyki demograficznej. W latach 1990-1993 była wiceprzewodniczącą Komitetu Nauk Demograficznych PAN, a w latach 1993-2003 – jego przewodniczącą. Od 2004 roku była Honorową Przewodniczącą KND. Od 2007 roku przewodniczyła Radzie Redakcyjnej „Studiów Demograficznych”. Była współautorką ekspertyzy dla Narodowej Rady Rozwoju powołanej w kancelarii Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Była także członkiem grupy eksperckiej ds. polityki rodzinnej utworzonej w kancelarii Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego.

Równoległy nurt aktywności badawczej Profesor Janiny Józwiak, który pojawił się w latach dziewięćdziesiątych dotyczył zagadnień systemów edukacji wyższej i zarządzania badaniami. Była aktywnym członkiem zarówno formalnego zespołu ds. reformy szkolnictwa wyższego w Polsce, jak i nieformalnego zespołu ds. reformy SGPiS. Prace tego zespołu doprowadziły do fundamentalnej reformy macierzystej uczelni. Ich ukoronowaniem był powrót do historycznej nazwy – Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. W 1993 roku Janina Józwiak została rektorem, była drugim rektorem uczelni wybranym w wolnych wyborach. Mając zaledwie 45 lat, stanęła przed wyzwaniem przebudowania struktur organizacyjnych uczelni i gruntownej reformy programów nauczania oraz intensyfikacji współpracy naukowej z zagranicą i biznesem. Podolała temu, tworząc uczelnię zdolną do reagowania na zmieniające się potrzeby otoczenia. Profesor była inicjatorką utworzenia Klubu Partnerów SGH, instytucjonalnej więzi środowiska akademickiego z biznesem. W 1999 roku po ukończeniu drugiej kadencji przejęła kierowanie Instytutem Statystyki i Demografii.

Wieloletnia praca Profesor Janiny Józwiak na rzecz przemian szkolnictwa wyższego obejmowała nie tylko reformy szkolnictwa w Polsce, ale także restrukturyzację europejskiego systemu szkolnictwa wyższego. Była wiceprzewodniczącą Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997-1999). Swoimi osiągnięciami i doświadczeniem mogła się dzielić na forum międzynarodowym – została wybrana do Zarządu CRE-Association of European Universities, stowarzyszenia skupiającego rektorów uczelni europejskich, by działać aktywnie na rzecz reform szkolnictwa w Europie.

W latach 2007-2011 Profesor Józwiak była członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, a także członkiem Zespołu ds. Nagród Premiera RP. Przejawem innych działań związanych z rozwojem edukacji wyższej była praca w krajowych i międzynarodowych gremiach zajmujących się jakością edukacji wyższej.

Z tym obszarem aktywności wiąże się też praca na rzecz rozwoju edukacji menadżerskiej i współpracy nauki z praktyką gospodarczą. Profesor Janina Józwiak pełniła funkcję prezesa Polskiego Forum Akademicko-Gospodarczego (1998-2002) oraz Stowarzyszenia Edukacji Menedżerskiej FORUM (2003-2014), przewodniczyła Kapitulie Nagrody Gospodarczej Prezydenta RP (1998-2005) i była członkiem tej Kapituły (2011-2014). Koordynowała prace w ramach segmentu „Wiedza i Innowacje dla Rozwoju” Polskiego Forum Strategii Lizbońskiej (2004-2005). Była też członkiem Komisji Etyki Bankowej przy Związku Banków Polskich oraz Rady Fundacji Bankowej im. Ludwika Kronenberga.

Równolegle Profesor była zaangażowana w działania na rzecz organizacji i zarządzania badaniami w Polsce: przewodniczyła pracom Zespołu Nauk Ekonomicznych, Społecznych i Prawnych KBN, pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Komitetu Badań Naukowych (2000-2004), kierowała Interdyscyplinarnym Zespołem ds. Współpracy z Zagranicą w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2005-2008). Pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Komitetu „Polska w Zjednoczonej Europie” przy Prezydium PAN (2003-2006). Ważnym etapem tych działań było zaangażowanie w prace Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej – Profesor Józwiak była członkiem Rady Fundacji (2000-2004), a potem została wybrana przewodniczącą Rady (2004-2008). W latach 2007-2008 jako zastępca przewodniczącego Panelu Głównego uczestniczyła w Narodowym Programie „Foresight Polska 2020” Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jednym z głównych celów tego programu była identyfikacja najważniejszych kierunków badań w wybranych obszarach nauki i ich zastosowań. Swoje doświadczenie w tym zakresie wykorzystwała, pełniąc w latach 2010-2012 funkcję lidera merytorycznego projektu ‘Foresight regionalny dla szkół wyższych Warszawy i Mazowsze „Akademickie Mazowsze 2030”, którego celem było opracowanie możliwych scenariuszy rozwoju edukacji wyższej dla potrzeb gospodarki opartej na wiedzy.

W latach 2008-2010 powierzono Profesor Janinie Józwiak funkcję zastępcy przewodniczącego Komitetu Polityki Naukowej i Naukowo-Technicznej Rady Nauki. W 2010 roku została powołana w skład Rady Narodowego Centrum Nauki, zaś od 2012

roku przewodniczyła Komisji Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce w Radzie NCN. Od 2007 roku była członkiem Komitetu Naukoznawstwa PAN.

Wiedza i doświadczenie Profesor Józwiak zyskały uznanie na forum międzynarodowym – była ekspertem w działaniach na rzecz organizacji badań w Europie: delegatem Polski do Komitetów Programowych w 5. i 6. Programach Ramowych Komisji Europejskiej i ekspertem w zakresie badań w międzynarodowych instytucjach, w tym w Komisji Europejskiej. Od 2008 roku była członkiem panelu SH-3 „Environment and Society”, Starting Grants w European Research Council. Od 2012 roku była członkiem Network Board w New Opportunities for Research Funding Co-operation in Europe, instytucji finansującej badania w Europie, do której należy NCN.

Profesor Janina Józwiak była niewątpliwie uczoną o światowym wymiarze. Wynikało to ze zdolności do podejmowania współczesnej, ważnej tematyki badawczej i plasowania swoich wyników w publikacjach o obiegu międzynarodowym, a także inicjowania nowych nurtów badań. W każdym z obszarów swej aktywności: naukowo-badawczej, na rzecz organizacji i rozwoju badań, rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej, doskonalenia systemu szkolnictwa wyższego czy współpracy nauki z praktyką gospodarczą miała dorobek budzący wysokie uznanie w środowisku. Jej osiągnięcia na forum krajowym i międzynarodowym zostały uhonorowane wysokimi odznaczeniami państwowymi. W uznaniu zasług w rozwijaniu współpracy akademickiej w 1996 roku Prezydent Republiki Francuskiej przyznał jej Order Kawalera Legii Honorowej. Była odznaczona, między innymi, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1998) oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2011). W 2015 roku otrzymała indywidualną nagrodę I stopnia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za całokształt swych osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych. W kwietniu 2016 roku z okazji 110-lecia SGH Profesor otrzymała od Marszałka Województwa Mazowieckiego dyplom uznania z podziękowaniem za znaczący wkład w dynamiczny rozwój Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie i podnoszenie standardów kształcenia oraz działalność na rzecz województwa mazowieckiego.

Jej umiejętność dostrzegania i podejmowania strategicznych wyzwań znalazła wyraz nie tylko w przeprowadzeniu jako rektor SGH reform uczelni. Profesor kierowała też programem TEMPUS, który nie tylko zmienił zasadniczo program zajęć prowadzonych przez ISiD, ale także pozwolił na nawiązanie kontaktów, kontynuowanych w badaniach naukowych w latach następnych. Jej zaangażowanie w działania na rzecz europejskiego środowiska demograficznego i autorytet naukowy wzmocniły też zasadniczo pozycję

ISiD na forum międzynarodowym, zajmowaną już przez Instytut dzięki staraniom profesora Jerzego Z. Holzera. W 1997 roku Instytut współorganizował wraz z Akademią Ekonomiczną w Krakowie tzw. *Intermediate Population Conference* pod auspicjami European Association for Population Studies. W 2003 roku powierzono Instytutowi organizację *European Population Conference* EAPS, która po raz pierwszy odbywała się w Europie Środkowo-Wschodniej. Ostatnio w latach 2013-2015 Instytut prowadził dwie edycje European Doctoral School of Demography, powstałej w 2005 roku.

Profesor Józwiak była też cenionym dydaktykiem niezwykle popularnym wśród studentów. Prowadziła, między innymi, ze statystyki, zaawansowanych metod statystycznych, demografii, modelowania i prognozowania demograficznego. Wykształciła kilka pokoleń polskich demografów, a wznowienia podręcznika *Statystyka od podstaw*, napisanego wspólnie z dr. Jarosławem Podgórskim, służą kolejnym generacjom studentów.

Źródło: I. E. Kotowska, 2016, *Profesor Janina Józwiak (1948-2016)*, *Studia Demograficzne* nr 2/170, 9-16.

IRENA ELŻBIETA KOTOWSKA

Dyrektor Instytutu w latach 2016-2018

Irena E. Kotowska urodziła się 11 kwietnia 1947 roku w Starachowicach. Tam ukończyła szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące. W 1965 roku podjęła studia na Wydziale Finansów i Statystyki w Szkole Głównej Planowania i Statystyki na kierunku ekonometria, które ukończyła w 1970 roku. Po rocznym stażu asystenckim w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego podjęła studia doktoranckie w Szkole Głównej Planowania i Statystyki. W 1978 roku uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych (również specjalność ekonometria) na Wydziale Finansów i Statystyki na tej samej uczelni. Kolejny stopień naukowy doktora habilitowanego nauk ekonomicznych uzyskała w Kolegium Analiz Ekonomicznych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie w 1995 roku. W 2006 roku uzyskała tytuł profesora nauk ekonomicznych. W latach 1995-2016 kierowała Zakładem Demografii Instytutu Statystyki i Demografii (ISiD) SGH. Po przedwczesnej śmierci prof. Janiny Józwiak kierowała Instytutem w latach 2016-2018.

W latach 1999-2005 prof. Irena E. Kotowska była członkiem Senatu SGH, a w latach 2003-2009 przewodniczyła Senackiej Komisji ds. Nauki.

Główne obszary zainteresowań badawczych Profesor Ireny E. Kotowskiej obejmują: współzależności procesów ekonomicznych i demograficznych, przemiany rodziny i gospodarstw domowych a rynek pracy, prognozowanie demograficzne, statystykę rynku pracy i warunków życia, politykę dotyczącą ludności, politykę społeczną, metodykę

badania społecznych (organizacja badań, zakres badań, harmonizacja badań). W ostatnich dwóch dekadach (tzn. po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego) badania dotyczyły zmiany demograficznej w Europie rozpatrywanej w powiązaniu z przeobrażeniami na rynku pracy, modelami „welfare state” oraz przekształceniem społecznych ról płci i ich percepcji. Profesor kontynuowała w nich swoje wcześniejsze zainteresowania uwarunkowaniami demograficznymi rynku pracy, aktywnością zawodową ludności, a zwłaszcza aktywnością kobiet i zmianą ich sytuacji na rynku pracy po 1989 roku oraz zmianami zachowań dotyczących rodziny związanymi z tzw. nową demografią Europy. W swoich pracach podejmowała także nowe zagadnienia – przemiany społecznych ról kobiet oraz reformy modeli „welfare state” w Europie w kontekście zmiany demograficznej oraz przeobrażeń na rynku pracy. Intensywne prace badawcze nad uwarunkowaniami zmian zachowań dotyczących rodziny w Polsce oraz w Europie, realizowane od połowy lat 1990-tych w zespołach krajowych i międzynarodowych, doprowadziły do sformułowania nowego podejścia badawczego do tego zagadnienia. Profesor postuluje rozpatrywanie zmian rodziny w kontekście uwarunkowań instytucjonalnych, strukturalnych i kulturowych, uznając konieczność jednoczesnego rozpatrywania przeobrażeń dokonujących się na rynku pracy oraz percepcji społecznych ról płci wraz z modelami polityki społecznej („welfare state”). Zmiany modelu rodziny rozpatruje w dwóch wymiarach – demograficznym i ekonomicznym, uwzględniającym stopień zaangażowania kobiet i mężczyzn na rynku pracy oraz w rodzinie.

Problematyki tej dotyczyły badania realizowane w ramach projektów badawczych kolejnych programów ramowych Komisji Europejskiej (NIEPS: 2000-2003, IV Program Ramowy, DIALOG: 2002-2005, V Program Ramowy, LOWER: 2004-2008, V Program Ramowy, RECOWE: 2007-2011, VII Program Ramowy, FamiliesAndSocieties: 2012-20017, VII Program Ramowy) czy projektów European Foundation for Living and Working Conditions (Family and Work: 2009, *Families in the economic crisis: Changes in policy measures in the EU*, 2014) oraz DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (*Job instability and changes in family and household trends: 2005-2006*). Do tego nurtu należy zaliczyć panelowe badania demograficzne prowadzone w ramach międzynarodowego programu badawczego „Generations and Gender Programme” (GGP), utworzonego w 2001 roku w celu rozpoznania i wyjaśnienia mechanizmów przyczynowo-skutkowych współczesnych przeobrażeń demograficznych w krajach europejskich. Profesor jest koordynatorką tych badań w Polsce, członkiem Consortium Board w tym programie oraz pełniła z wyboru funkcję przewodniczącej Council of Partners (2013-2017), ciała zrzeszającego zarówno

przedstawicieli krajów uczestniczących w programie GGP jak i zainteresowanych udziałem w nim w przyszłości.

Profesor Irena E. Kotowska jest także współautorką pierwszych w Polsce panelowych badań warunków i jakości życia „Diagnoza Społeczna”, realizowanych w Polsce w latach 2000-2015 przez Radę Monitoringu Społecznego. Jest jej współzałożycielką i członkiem oraz współautorką opracowań prezentujących wyniki kolejnych rund tych badań, przygotowanych wspólnie z młodszymi współpracownikami naukowymi.

Profesor jest także ekspertem w zakresie procesów ludnościowych, rynku pracy i statystyki społecznej, a także badań w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych w wielu instytucjach i organizacjach naukowych. Jest członkiem Naukowej Rady Statystycznej, Rządowej Rady Ludnościowej, Komitetu Nauk Demograficznych oraz Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN. W 2011 roku została wybrana na przewodniczącą Komitetu Nauk Demograficznych PAN w kadencji 2011-2015, a w 2015 roku została wybrana na drugą kadencję (2015-2018). W latach 2002-2008 kierowała Radą Naukową Środkowoeuropejskiego Forum Badań Migracyjnych, a w latach 2005-2011 przewodniczyła Radzie Naukowej Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. W latach 2008-2012 była członkiem Rady Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, zaś w latach 2012-2016 pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Rady Fundacji. Od 2008 roku należy do Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Współpracy z Zagranicą w MNiSW. W latach 2013-2016 była członkiem Sekcji Nauk Ekonomicznych Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów.

Profesor Kotowska pełniła także funkcję eksperta dla przedstawicieli administracji rządowej. W latach 2004-2005 była członkiem Rady Społecznej przy Prezesie Rady Ministrów. W latach 2011-2014 pełniła rolę wiodącego eksperta w zespole ekspertów przy Kancelarii Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Zespół ten opracował program polityki rodzinnej „Dobry Klimat dla Rodziny”. Jest też autorką ekspertyzy przygotowanej dla Kancelarii Prezydenta RP (2013), współautorką ekspertyz dla Naukowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP (2009) oraz dla Senatu RP i Sejmowej Komisji ds. Rodziny i Polityki Społecznej. Od połowy lat osiemdziesiątych wieku współpracuje z Głównym Urzędem Statystycznym w zakresie badań demograficznych, rynku pracy i warunków życia gospodarstw domowych. Współpracuje także z Instytutem Spraw Publicznych, Instytutem Badań Strukturalnych i Fundacją Batorego. W przeszłości współpracowała także z Instytutem Badań nad Gospodarką Rynkową, Polskim Forum Strategii Lizbońskiej, Instytutem Badań Edukacyjnych, Ministerstwem

Pracy i Polityki Społecznej, Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych oraz Biurem United Nations Development Programme w Polsce.

W latach 1999-2006 Profesor Kotowska była zastępcą przewodniczącego Wydziału I Nauk Społecznych PAN i odpowiadała – między innymi – za działalność komitetów PAN oraz wydawnictwa Wydziału I. Do 2014 roku była ekspertem PAN we współpracy z European Federation of National Academies of Sciences and Humanities – *ALLEA*. Aktywnie uczestniczyła także w działaniach środowiska naukowego na rzecz nadania odpowiedniej rangi naukom humanistycznym i społecznym przy formułowaniu programu badań Horizon 2020. Jest współautorką wspólnego stanowiska ośmiu europejskich akademii nauk „*Mastering Demographic Change in Europe*” przygotowanego z inicjatywy Niemieckiej Akademii Nauk Leopoldina (2013).

Profesor Kotowska działa też aktywnie na rzecz środowiska demograficznego w Polsce. Jej działalność obejmowała m.in. następujące aktywności:

- w latach 1991-1993 kierowała pracami Sekcji Demometrii Komitetu Nauk Demograficznych PAN,
- w latach 1994-1999 była sekretarzem naukowym Komitetu Nauk Demograficznych PAN,
- w latach 1994-1999 była zastępcą redaktora naczelnego Studiów Demograficznych wydawanych przez Komitet Nauk Demograficznych PAN,
- w latach 1999-2012 była redaktorem naczelnym czasopisma *Studia Demograficzne*,
- uczestniczy w pracach Rządowej Radzie Ludnościowej, w szczególności była zaangażowana w prace organizacyjne i merytoryczne dwóch Kongresów Demograficznych (2002, 2012).

Od 1987 roku Profesor należy do *European Association for Population Studies* (EAPS). Z ramienia Instytutu Statystyki i Demografii SGH współorganizowała dwie konferencje EAPS w Polsce (Kraków 1997, Warszawa 2003). W kolejnych konferencjach organizowanych przez EAPS pełniła rolę organizatora sesji w ramach grup tematycznych. W EAPS pełniła funkcję skarbnika, a obecnie jest członkiem komitetu nominacyjnego nagród tego stowarzyszenia. Wraz z prof. Janiną Józwiak współdziała przy tworzeniu Population Europe (European Population Partnership) – sieci zrzeszającej instytucje europejskie zajmujące się badaniami ludnościowymi. Ponadto w ramach działalności naukowej i organizacyjnej poza granicami kraju oprócz funkcji

eksperta Rady Europy, OECD, Komisji Europejskiej, była przedstawicielką Polski w European Advisory Committee on Statistical Information in the Economic and Social Spheres (CEIES 2004-2008). Od 2009 roku reprezentuje Polskę w European Statistical Advisory Committee – grupie doradczej dla Eurostatu i Komisji Europejskiej.

W latach 2008-2012 Profesor Kotowska reprezentowała Polskę w Programme Committee for „Socio-economic Sciences and the Humanities – SSH” w ramach VII Programu Ramowego Komisji Europejskiej, uczestnicząc w formułowaniu priorytetów badawczych. Brała także udział w ocenie projektów badawczych VII Programu Ramowego. W latach 2012-2013 była członkiem Expert Group on Social Investment for Growth and Cohesion, utworzonej przez Komisję Europejską i uczestniczyła w pracach nad sformulowaniem Social Investment Package. W latach 2015-2016 była członkiem Horizon 2020 Advisory Group for European Research Infrastructures przy Komisji Europejskiej.

Działalność dydaktyczna prof. Ireny E. Kotowskiej w SGPiS SGH obejmowała początkowo zajęcia ze statystyki i ekonometrii, a także od połowy lat osiemdziesiątych zajęcia z demografii. W latach dziewięćdziesiątych prowadziła także zajęcia ze statystyki rynku pracy. Wraz z prof. Janiną Józwiak i prof. Tomaszem Pankiem opracowała w latach dziewięćdziesiątych program zajęć tworzących tzw. ścieżkę demograficzno-społeczną w SGH. Powstała ona w wyniku realizacji projektu TEMPUS, którego celem była reforma dydaktyki na tej uczelni. Profesor od początku XXI wieku prowadziła w SGH wykłady z demografii i przedmiotów dotyczących problematyki ludnościowej (modele i prognozy demograficzne, społeczno-ekonomiczne skutki zmian demograficznych) w języku polskim i angielskim. Organizowała też seminaria magisterskie i doktorskie z problematyki ludnościowej. Była także wykładowcą w European Doctoral School of Demography (EDSD), rocznym programie doktorskim z demografii powstałym w 2005 roku pod auspicjami European Association for Population Studies. W latach 2013-2015 uczestniczyła w organizacji tego programu w SGH. Ponadto była członkiem Rady Naukowej EDSD.

Profesor Kotowska jest promotorką kilkudziesięciu prac magisterskich, 10 obronionych prac doktorskich, jednej z otwartym przewodem doktorskim oraz trzech kolejnych będących w fazie przygotowawczej do otwarcia przewodu doktorskiego. Profesor recenzowała także prace doktorskie i habilitacyjne oraz wnioski o tytuł profesora. Łącznie przygotowała 72 recenzji prac doktorskich i habilitacyjnych, pięć recenzji

profesorskich oraz osiem recenzji wydawniczych. Była także recenzentką wniosków o projekty badawcze zgłaszanych do KBN, MNSiW i NCN.

Profesor Kotowska jest autorką dwóch rozdziałów w podręczniku z demografii (pod red. J. Kurkiewicz, 2010) oraz współautorką dwóch rozdziałów w podręczniku ze statystyki społecznej (pod red. T. Panka, 2007, 2014). Ponadto opracowała wraz z zespołem i dokonała redakcji naukowej pośmiertnego wydania podręcznika Jerzego Z. Holzera *Demografia* (PWE 2003).

Źródło: A. Abramowska-Kmon, 2017, *Prof. dr hab. Irena E. Kotowska – naukowiec, dydaktyk, wychowawca*, *Studia Demograficzne* nr 2/172, 7-12.

AGNIESZKA CHŁOŃ-DOMIŃCZAK

Dyrektor Instytutu od 2018 roku

Agnieszka Chłoń-Domińczak urodziła się 12 listopada 1973 roku w Warszawie. Uczęszczała do XIV Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica. Jej kariera akademicka jest od początku związana ze Szkołą Główną Handlową w Warszawie. W 1998 roku uzyskała z wyróżnieniem tytuł magistra na kierunku Metody Ilościowe i Systemy Informacyjne. Już w trakcie studiów rozpoczęła współpracę z Instytutem Ekonometrii SGH. W ramach stażu asystenckiego prowadziła ćwiczenia do wykładu prof. dr. hab. Tomasza Szapiro z analizy matematycznej. W trakcie studiów należała do grupy studentów, którzy założyli działające do dzisiaj Koło Naukowe Analiz Ekonomicznych. W 1997 roku uzyskała stypendium naukowe Fundacji im. Stefana Batorego do Oksfordu, gdzie pod kierunkiem naukowym profesora Stephena Nickella pracowała nad przygotowaniem pracy magisterskiej.

Kontynuowała następnie studia doktoranckie w SGH, a w 2003 roku uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych w Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH, przedstawiając rozprawę doktorską pt. „Stabilność systemów emerytalnych w świetle starzenia się ludności”, której promotorem był prof. dr hab. Marek Góra. W styczniu 2018 roku, również w Kolegium Analiz Ekonomicznych, uzyskała stopień naukowy doktora habilitowanego, a w październiku 2018 roku Senat Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie zatrudnił ją na stanowisku profesora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Początki pracy zawodowej Agnieszki Chłoń-Domińczak związane były z administracją publiczną. W styczniu 1997 roku rozpoczęła pracę w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, w Biurze Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Emerytalnej pod kierownictwem swojego promotora prof. Marka Góry. W trakcie tej pracy była odpowiedzialna za prowadzenie analiz dotyczących planowanych rozwiązań w systemie emerytalnym, w tym analiz mikrosymulacyjnych dotyczących wysokości świadczeń emerytalnych, a także opracowanie pod kierunkiem ekspertów ze Szwecji modelu makrosymulacyjnego prognozującego wpływ reformy emerytalnej na poziom wydatków i aktywów systemu emerytalnego w zależności od przyjętych scenariuszy demograficznych, ekonomicznych oraz parametrów systemu emerytalnego. W ramach tej pracy miała możliwość zapoznania się z metodami analitycznymi i prognostycznymi stosowanymi w demografii. Od września 1998 roku do marca 1999 roku wykonywała obowiązki zastępcy dyrektora Biura Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Emerytalnej. W 1999 roku odbyła letnią praktykę w centrali Banku Światowego w Waszyngtonie, gdzie pracowała nad analizami systemów emerytalnych o zdefiniowanej składce w krajach europejskich, a także nad artykułem podsumowującym wprowadzenie reformy systemu emerytalnego w Polsce. W latach 1999–2002 była zatrudniona na stanowisku asystenta w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową, gdzie zajmowała się, między innymi, prowadzeniem analiz z wykorzystaniem Modelu Budżetu Polityki Społecznej. Prace te dotyczyły funkcjonowania systemów emerytalnego i rentowego.

W kwietniu 2002 roku rozpoczęła pracę na stanowisku dyrektora Departamentu Analiz i Prognoz Ekonomicznych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Koordynowała tam prace programowe i analityczne dla ministerstwa i rządu. Obejmowały one między innymi: opracowanie szczegółowych rozwiązań oraz ocenę skutków proponowanych reform w ramach tzw. planu Hausnera, przygotowanie Wspólnego Memorandum na rzecz Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum), Krajowego Planu Działań na rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006 oraz 2007-2009 i Krajowego Raportu Strategicznego na temat zabezpieczenia społecznego i integracji społecznej. Współpracowała z europejskimi i międzynarodowymi instytucjami w obszarze koordynacji polityki społecznej. Brała udział w pracach Komitetu ds. Ochrony Socjalnej (Social Protection Committee), Grupy Roboczej ds. Starzenia się Ludności (Ageing Working Group), a także była członkiem Komitetu Zatrudnienia, Pracy i Spraw Socjalnych (Employment, Labour and Social Affairs Committee) OECD. W latach 2006-2008 była wiceprzewodniczącą Komitetu ds. Ochrony Socjalnej oraz członkiem Biura Komitetu Zatrudnienia, Pracy i Spraw Socjalnych, przewodniczyła też Grupie

Roboczej ds. Spraw Socjalnych w OECD. W okresie 2002-2008 w trakcie pracy w administracji publicznej była dwukrotnie podsekretarzem stanu: od grudnia 2004 roku do listopada 2005 roku w Ministerstwie Polityki Socjalnej oraz od stycznia 2008 roku do października 2009 roku w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Jej obowiązki obejmowały, między innymi, nadzór nad obszarem ubezpieczeń społecznych, polityki rodzinnej oraz równego traktowania (w latach 2008-2009). W szczególności była odpowiedzialna za przygotowanie ustawy o emeryturach pomostowych, wypłat emerytur kapitałowych oraz dostosowanie systemu rentowego do systemu emerytalnego (nie weszły one w życie ze względu na weto prezydenta), opracowanie programu „Solidarność pokoleń – działania na rzecz aktywizacji osób w wieku 50+”, a także zmiany w Kodeksie pracy polegające na wydłużeniu i uelastycznieniu urlopów macierzyńskich oraz wprowadzające urlop ojcowski. Pod jej nadzorem powstawały również założenia do projektów ustawy o opiece nad dziećmi do lat 3. W latach 2003-2005 była członkiem Rady Nadzorczej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a w latach 2007-2009 członkiem Komisji Nadzoru Finansowego z ramienia Ministra Pracy i Polityki Społecznej. W 2006 roku została mianowana na urzędnika służby cywilnej po przejściu postępowania kwalifikacyjnego. W 2009 roku otrzymała nagrodę im. Andrzeja Bączkowskiego, przyznawaną za zaangażowanie w sferze działalności na rzecz służby publicznej.

W październiku 2009 roku podjęła pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Statystyki i Demografii SGH. Jednocześnie za zgodą rektora SGH rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Edukacyjnych (IBE) również na stanowisku adiunkta. W trakcie pracy w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie uczestniczyła w realizacji sześciu projektów naukowych. Cztery z nich to projekty o charakterze międzynarodowym: „Generacje, płeć kulturowa i rodziny” (GGs-PL1), NEUJOBS Creating and adapting jobs in Europe in the context of socio-ecological transition, Projekt SHARE 50+ w Europie (ang. Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) oraz „Generacje i rodziny – Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami i w rodzinie” (GGs-PL2). Dwa projekty: „System oceny i prezentacji wyników inwestycyjnych kapitałowych systemów emerytalnych” i „Odwrót od obowiązkowych funduszy emerytalnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w reakcji na kryzys finansowy i fiskalny. Przyczyny, skutki, rekomendacje w zakresie reguł fiskalnych” to projekty krajowe, finansowane ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowego Centrum Nauki.

W styczniu 2014 roku Agnieszka Chłoń-Domińczak rozpoczęła realizację projektu badawczego „Starzejąca się Europa: Zastosowanie narodowych rachunków transferów dla wyjaśniania i prognozowania trendów w finansach publicznych” (Ageing Europe: An application of national transfer accounts (NTA) for explaining and projecting trends in public finances – AGENTA), finansowanego w ramach VII. Programu Ramowego przez Komisję Europejską w latach 2014-2017. W projekcie była kierownikiem czwartego zadania badawczego, którego celem była analiza publicznych dochodów i wydatków w kontekście zmian demograficznych.

W maju 2014 roku uzyskała grant NCN na realizację projektu badawczego „Narodowy rachunek transferów oraz narodowy rachunek transferów czasu dla Polski” (POLNTA). Grant ten został przyznany w ramach konkursu Harmonia realizowanego we współpracy międzynarodowej z prof. Ronaldem D. Lee z University of California, Berkeley, USA. Projekt ten był realizowany do listopada 2017 roku przez zespół badawczy w Instytucie Statystyki i Demografii.

W latach 2009-2017 Agnieszka Chłoń-Domińczak łączyła aktywność w SGH z pracą w interdyscyplinarnym zespole Instytucie Badań Edukacyjnych. Kierowała tam zespołami: Edukacji i Rynku Pracy oraz Krajowych Ram Kwalifikacji, a w latach 2016- 2017 była kierownikiem Zakładu Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Zespoły te współuczestniczyły w realizacji projektów finansowanych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Dr hab. Chłoń-Domińczak, prof. SGH, opracowywała również liczne ekspertyzy oraz uczestniczyła w zespołach opracowujących rekomendacje dla realizacji polityk publicznych dla Banku Światowego, OECD, Międzynarodowej Organizacji Pracy, East-West Institute (w ramach projektu TACIS) dotyczące funkcjonowania oraz możliwych reform systemów emerytalnych w Polsce, Rosji, Słowacji, Czechach, Macedonii, Tadżykistanie, Mołdawii, Chorwacji, Czarnogórze, Ukrainie, Bośni i Hercegowinie, Serbii, a także w krajach Azji Wschodniej. Prace te pozwoliły jej na poszerzenie wiedzy dotyczącej teoretycznych i praktycznych aspektów funkcjonowania systemów emerytalnych.

Po rozpoczęciu pracy naukowej w SGH wyniki badań zostały zaprezentowane na około 20 konferencjach międzynarodowych. Najważniejsze konferencje, na których omawiała swoje prace to European Population Conference, Population Association of America Annual Meeting, międzynarodowe konferencje NTA, konferencje FISS (Foundation for

International Studies on Social Security). Brała również udział w przygotowaniu pięciu konferencji naukowych o charakterze międzynarodowym.

Od 2009 roku Agnieszka Chłoń-Domińczak pełni funkcję 'liason person' w europejskiej sieci instytutów demograficznych Population Europe, jest również członkiem Rady Doradców tej sieci. W ramach tej działalności brała udział w przygotowywaniu założeń funkcjonowania sieci Population Europe, współorganizowała Population Europe Event w Warszawie, była współautorką *policy brief*. Była członkiem Policy Advisory Board w projekcie Multilinks (w ramach VII. Pogramu Ramowego).

Od 2013 roku jest członkiem sieci ekspertów European Social Policy Network (ESPN) doradzającej Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia i Polityki Społecznej; w ramach tej działalności przygotowuje raporty i opracowania techniczne dotyczące kwestii związanych z rynkiem pracy oraz systemem emerytalnym, a także krótkie raporty tematyczne. Współpracowała i opracowywała raporty krajowe dotyczące: wspierania długookresowo bezrobotnych, inwestycji społecznych, emerytur dla osób pracujących w szczególnych warunkach, a także krótki raport dotyczący podniesienia wieku emerytalnego. Od 2018 roku koordynuje działania polskiej grupy w tej sieci eksperckiej. Od 2014 roku jest również członkiem Expert Group on Education, która doradza Dyrekcji Generalnej ds. Edukacji w kwestiach dotyczących działań na rzecz edukacji w krajach członkowskich.

W latach 2010-2017 reprezentowała Polskę (wspólnie z prof. Ewą Chmielecką) w Grupie Doradczej ds. Europejskiej Ramy Kwalifikacji. Jest to nieformalna grupa powołana do wspierania działań Komisji Europejskiej i Unii Europejskiej w obszarze ram kwalifikacji – między innymi – zajmująca się oceną krajowych raportów referencyjnych.

Jako członek grupy badawczej: Polska Grupa Emerytalna SGH brała udział w pracach eksperckich dla Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych, analizując uwarunkowania funkcjonowania systemu emerytalnego w Polsce.

Od 2018 roku współpracuje z Ośrodkiem Przetwarzania Informacji – Państwowym Instytutem Badawczym, gdzie w zespole eksperckim – na zlecenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – przygotowuje koncepcję oraz opracowuje kolejne edycje system monitorowania losów zawodowych absolwentów uczelni.

Współpracowała z Fundacją Rektorów Polskich (FRP). Brała udział w pracach zespołu przygotowującego pod przewodnictwem prof. Jarosława Górniaka diagnozę szkolnictwa wyższego (opublikowaną w 2015 roku), uczestniczyła również w pracach zespołu FRP przygotowującego koncepcję studiów na 5. poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji.

Była przewodniczącą Rady Konsultacyjnej do spraw realizacji Rządowego Programu „Solidarność Pokoleń. Działania dla Zwiększenia Aktywności Zawodowej Osób w Wieku 50+” (2015), wcześniej (w okresie 2013-2014) kierowała grupą ekspertów, która na zlecenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej przygotowywała aktualizację tego programu. Opracowywała również ekspertyzę w ramach Programu Polityki Rodzinnej RP „Dobry Klimat dla Rodziny” (2012). Była również ekspertem sejmowej Komisji Rodziny i Polityki Społecznej

Dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak jest również zaangażowana w proces dydaktyczny na uczelni, zarówno na studiach doktoranckich, podyplomowych, jak i studiach I i II stopnia. Była promotorem siedmiu prac licencjackich oraz 14 prac magisterskich przygotowywanych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Opiekowała się czterema słuchaczami European Doctoral School of Demography, realizowanej w SGH w latach 2013–2015.

Życiorysy zmarłych pracowników – statystyków i demografów związanych z Zakładem i Katedrą Statystyki, Katedrą i Instytutem Statystyki i Demografii

Opracowanie: Irena Kasperowicz-Ruka, Franciszek Stokowski

Zygmunt Limanowski (1877-1943)

Zygmunt Limanowski urodził się 15 listopada 1877 roku we Lwowie. Jego rodzicami byli Bolesław i Wincentyna z d. Szarska.

Od 1898 roku studiował na uniwersytecie, potem na politechnice w Zurychu, w 1903 roku rozpoczął studia ekonomiczne na wolnym uniwersytecie w Brukseli. Przerwał jednak studia angażując się w działalność niepodległościową w ramach PPS, za co został skazany na więzienie w słynnym pawilonie X cytadeli warszawskiej. Był też więziony w twierdzy w Modlinie. Po wyjściu z więzienia, głównie z powodu choroby płuc, osiedlił się w Zakopanem, gdzie zaprzyjaźnił się ze Stefanem Żeromskim. W 1911 roku podjął studia w zakresie statystyki matematycznej i ubezpieczeniowej na uniwersytecie w Wiedniu.

Zygmunt Limanowski pracował i pełnił kierownicze funkcje w wielu instytucjach związanych ze statystyką i ubezpieczeniami: w Biurze Statystyki we Lwowie, w Wydziale Statystycznym Powszechnej Dyrekcji Ubezpieczeń Wzajemnych, w Polskim Instytucie Aktuariuszy, w Wydziale Statystycznym miasta stołecznego Warszawy, w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego. Współpracował z Instytutem Gospodarstwa Społecznego, z Sekcją Budżetów Domowych. W 1925 roku założył i redagował do 1939 roku czasopismo „Kronika Warszawy”, z dodatkiem „Miesięcznik Statystyczny”. W 1938 roku został pierwszym redaktorem „Przeglądu Statystycznego”, organu Polskiego Towarzystwa Statystycznego (reaktywowanego w 1937 roku z Sekcji Statystyki Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich). Jego działalność naukowa znana była nie tylko w Polsce. W 1925 roku został członkiem

Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Hadze, przewodniczył tam Sekcji Statystyki Wielkich Miast. W 1930 roku wybrano go na honorowego członka Węgierskiego Towarzystwa Statystycznego.

W latach 1916-1939 oraz 1941-1943 Zygmunt Limanowski pracował w WSH/SGH. W 1925 roku został mianowany profesorem – był jednym z pierwszych ośmiu mianowanych w tym roku profesorów uczelni i jednym z 13 profesorów przedwojennych. Został członkiem Senatu i kierownikiem Katedry Teorii Statystyki. Jako wykładowca statystyki, rachunku prawdopodobieństwa, matematyki i statystyki ubezpieczeniowej wypromował z tych dziedzin wielu magistrów oraz dwóch doktorów: w 1932 roku dyplom doktora z uczelnianym numerem 3 otrzymał Jan Wiśniewski (praca nosiła tytuł „Wahania sezonowe w budownictwie”), a w 1940 roku, w ostatnich miesiącach działania SGH, tuż przed zamknięciem uczelni przez niemieckie władze okupacyjne, doktorat obronił Egon Vielrose (praca nosiła tytuł „Prognoza szeregów rozwojowych”, dyplom miał numer 26). Doktorat z następnym numerem (27) obroniony został w SGH dopiero w listopadzie 1945 roku.

Bogaty dorobek naukowy prof. Zygmunta Limanowskiego stanowiły artykuły i książki. Do najważniejszych publikacji można zaliczyć: „Cukrownictwo w Polsce” (1916), „Zniszczenia wojenne w budowach Królestwa Polskiego” (1918), tłumaczenie z języka angielskiego podręcznika G. Yule’a „Wstęp do teorii statystyki” (1918, trzy wydania do 1939) oraz podręcznik „Teoria statystyki opracowana według wykładów p. prof. Limanowskiego”. Należy dodać, że prof. Zygmunt Limanowski w znacznym stopniu przyczynił się do ujednoczenia terminologii statystycznej stosowanej w Polsce, zgodnie z ówczesnymi standardami europejskimi.

W uznaniu zasług w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej Senat SGH uchwałą z dnia 11 października 2017 roku nadał sali dydaktycznej numer 322 w budynku głównym uczelni nazwę „Sala im. Zygmunta Limanowskiego”.

Stefan Szulc (1881-1956)

Stefan Szulc urodził się 19 grudnia 1881 roku w Prażuchach koło Kalisza. Jego rodzicami byli Edmund i Natalia z d. Biederman. Ojciec był pastorem ewangelickim.

W 1900 roku w Warszawie ukończył szkołę średnią i podjął studia. Na uniwersytecie w Dorpacie studiował teologię i filozofię, natomiast na Uniwersytecie im. Humboldta

w Berlinie zapoznał się z naukami ekonomicznymi i ze statystyką. W Warszawie poszerzał wiedzę na Uniwersytecie oraz w Towarzystwie Kursów Naukowych.

W 1906 roku rozpoczął pracę zawodową w szkołach średnich w Warszawie. Do 1919 roku był nauczycielem języka niemieckiego. Znał również języki rosyjski, francuski i angielski.

Po odzyskaniu niepodległości, już w 1919 roku, Stefan Szulc związał się z Głównym Urzędem Statystycznym, w którym pracował do końca życia (z przerwą w okresie II wojny światowej). W GUS przeszedł przez różne szczeble, począwszy od referenta, a kończąc na stanowisku prezesa. Jego niezwykle zasługi dla GUS w okresie międzywojennym związane są z wydawnictwami i z biblioteką, której był założycielem i pierwszym kierownikiem. Był też naczelnikiem Wydziału Wydawnictw i Pomocy Naukowych oraz Wydziału Statystyki Ludności. To z Jego – jako naczelnego redaktora – inicjatywy powstały takie serie, jak: „Statystyka Polski”, „Kwartalnik Statystyczny” i miesięcznik „Wiadomości Statystyczne”.

Po wybuchu wojny w 1939 roku Stefan Szulc wyjechał do Lwowa, gdzie pracował w Instytucie Handlu. Wrócił do Warszawy w 1941 roku i znalazł zatrudnienie w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego. W pierwszych dniach powstania został wraz z rodziną wysiedlony do Niemiec. Już w marcu 1945 roku wrócił do Warszawy i został mianowany prezesem GUS. Pełnił tę funkcję aż do przejścia na emeryturę w 1949 roku. Później współpracował z GUS jako rzeczoznawca i konsultant.

Stefan Szulc rozpoczął pracę dydaktyczną na uczelniach jeszcze w 1920 roku, łącząc ją z zatrudnieniem w GUS. Prowadził wówczas wykłady w Wolnej Wszechnicy Polskiej, najpierw jako docent, a od 1936 roku jako profesor nadzwyczajny w dziedzinie statystyki i demografii. Od 1923 roku wykladał też oba te przedmioty na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w ramach prac zleconych. Z pracą dydaktyczną nie rozstał się również w okresie okupacji. W latach 1941-1944 wykladał statystykę i demografię na tajnych kursach Uniwersytetu Warszawskiego i Wolnej Wszechnicy Polskiej oraz Miejskiej Szkoły Handlowej (dzisiejsza Szkoła Główna Handlowa). Po wyzwoleniu kontynuował wykłady zarówno na Uniwersytecie Warszawskim, jak również w SGH. W 1947 roku został mianowany profesorem zwyczajnym na UW.

Powojenne wykłady profesora w SGH (od 1949 roku w SGPiS) miały charakter prac zleconych. W archiwum zachowały się cztery umowy w tym zakresie: podpisana w 1949 roku przez rektora Cz. Nowińskiego, w 1951 roku przez prorektora K. Romaniuka, w

1954 roku przez rektora O. Lange (rektor Lange w uzasadnieniu napisał, że prof. Stefan Szulc należy do najwybitniejszych specjalistów w zakresie statystyki i demografii na świecie) i umowa na rok akademicki 1955/1956 podpisana przez rektora A. Grodka. Profesor Szulc zmarł w październiku 1956 roku.

Dorobek naukowy prof. Stefana Szulca obejmuje 74 prace autorskie. Zdecydowana większość z nich dotyczy zagadnień ludnościowych i metodologii badań w tym zakresie. Już w latach 1928 i 1931 opublikował opracowania dotyczące polskich tablic wymieralności, co miało prekursorski charakter. Chyba jako pierwszy, jeszcze w 1929 roku, zwrócił uwagę na niezbędność standaryzacji współczynników demograficznych w analizach porównawczych, omawiając ten problem na sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego. Jego dwutomowy obszerny podręcznik *Metody Statystyczne* wydany na początku lat pięćdziesiątych był wielokrotnie wznawiany i stanowił bazowy podręcznik dla wielu pokoleń studentów. Profesor Szulc był członkiem wielu towarzystw naukowych, krajowych i zagranicznych, w tym założycielem i prezesem Polskiego Towarzystwa Statystycznego.

Za wybitne zasługi na polu statystyki i demografii prof. Stefan Szulc został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (przed wojną) oraz Orderem Odrodzenia Polski (uchwała KRN z 1946 roku) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (uchwała Rady Państwa z 1955 roku)¹⁶.

Edward Szturm de Sztrem (1885-1962)

Urodził się 11 lipca 1885 roku w Petersburgu.

Jego ojciec Jan związany był ze środowiskiem polskiej inteligencji. Po ukończeniu gimnazjum w Astrachaniu w 1903 roku rozpoczął studia na uniwersytecie w Petersburgu, głównie na Wydziale Prawa, które ukończył w 1912 roku. Ponadto na uniwersytecie w Petersburgu studiował także nauki ekonomiczne, a na Uniwersytecie w Nancy pogłębiał wiedzę matematyczną. Poznał również sześć języków obcych (angielski, francuski, rosyjski, niemiecki, włoski i hiszpański).

¹⁶ Prof. Stefan Szulc jest dziadkiem pracownika Instytutu dr hab. Adama Szulca, prof. SGH (por. drzewo genealogiczne zamieszczone na końcu książki).

Pracę zawodową od początku związał ze służbami statystycznymi, najpierw w Rosji (na Ukrainie), a od 1918 roku – po odzyskaniu niepodległości przez Polskę – w Warszawie. Pracował krótko na etacie statystyka w Biurze Pracy Społecznej, później został kierownikiem Wydziału Statystycznego w Ministerstwie Apropowizacji, gdzie prowadził badania z zakresu statystyki przemysłu, rolnictwa, cen, zatrudnienia oraz ludności. W 1920 roku badania statystyczne Ministerstwa Apropowizacji zostały przejęte przez GUS, gdzie Edward Szturm de Sztrem został naczelnikiem Wydziału Statystyki Rolniczej i Apropowizacji. Od tego czasu Jego praca zawodowa związana była ze statystyką i z GUS.

W 1926 roku został wiceprezesem, a w 1929 roku przejął po J. Buzku stanowisko prezesa GUS, które zajmował aż do wybuchu II wojny światowej. Miał duże zasługi w przygotowaniu drugiego w Polsce spisu ludności w 1931 roku. Ze statystyk branżowych wiele uwagi poświęcał problematyce rolnej. Był inspiratorem i głównym redaktorem publikacji GUS w okresie międzywojennym. Wielokrotnie reprezentował wówczas GUS i polską statystykę na międzynarodowych konferencjach, w tym na sesjach Międzynarodowego Instytutu Statystycznego, którego był członkiem od 1931 roku.

Okres II wojny światowej Edward Szturm de Sztrem spędził na emigracji. Przedostał się najpierw do Francji, potem do Portugalii, a w maju 1941 roku do Londynu. We Francji pracował dla Polskiego Czerwonego Krzyża, w Londynie opracował m. in. Atlas Statystyczny Polski. W latach 1943-1946 prowadził też wykłady ze statystyki na Uniwersytecie w Oxfordzie .

W 1946 roku Edward Szturm de Sztrem wrócił do kraju i skupił się głównie na pracy w szkołach wyższych. Już w okresie międzywojennym był wykładowcą w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, gdzie w 1930 roku otrzymał tytuł docenta. W 1946 roku objął stanowisko rektora Akademii Nauk Politycznych. W 1948 roku został nominowany na profesora zwyczajnego statystyki i demografii na Wydziale Nauk Społecznych PAN.

W 1952 roku profesor Szturm de Sztrem związał się z SGPiS, gdzie został kierownikiem Katedry Demografii. Pracował tu do emerytury, tj. do 1961 roku. Wydał w tym czasie dwa podręczniki: *Elementarny kurs statystyki* i *Elementy demografii*. Ten ostatni (wydany w 1955 roku) można chyba traktować jako pierwszy podręcznik demografii, z którego uczyli się tego przedmiotu nasi nauczyciele, tacy jak: Jerzy Z. Holzer, Mikołaj Latuch czy też Michał Pohoski. Na zakończenie warto nadmienić, że prof. Edward Szturm de Sztrem był w latach 1947-1951 wiceprezesem Międzynarodowego Instytutu

Statystycznego. Odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł w Warszawie we wrześniu 1962 roku.

Oskar Lange (1904-1965)¹⁷

Oskar Lange urodził się w Tomaszowie Mazowieckim.

Stopień magistra zdobył w 1926 roku na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1928 roku obronił rozprawę doktorską na temat „Koniunktura w życiu gospodarczym Polski 1924-1932”, uzyskując stopień naukowy doktora. W 1931 roku przedstawił na Uniwersytecie Jagiellońskim swoją pracę habilitacyjną „Statystyczne badania koniunktury gospodarczej”. W latach 1926-1937 był pracownikiem naukowym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie zajmował się teorią statystyki. W latach 1938–1945 wykładał statystykę na Uniwersytecie w Chicago.

Profesor Oskar Lange w latach 1949-1956 pełnił funkcję kierownika Zakładu Teorii Statystyki, a w latach 1952-1955 był rektorem Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. W latach 1957-1961 był promotorem czterech prac doktorskich na czterech różnych wydziałach SGPiS: Ogólnoekonomicznym, Handlu Zagranicznego, Ekonomiki Produkcji oraz Finansów i Statystyki.

Działalność naukowa Profesora obejmowała ekonomię polityczną, statystykę, ekonometrię oraz cybernetykę ekonomiczną. Był autorem książek: *Wstęp do ekonometrii* (1958), *Całość i rozwój w świetle cybernetyki* (1962), *Ekonomia polityczna* (tom I 1959, tom II 1965), *Optymalne decyzje* (1964), *Wstęp do cybernetyki ekonomicznej* (1964).

Za pracę naukową został wyróżniony dwukrotnie nagrodą państwową I stopnia (1955, 1964).

Jan Wiśniewski (1904-1939)

Jan Wiśniewski urodził się w Jadowie.

¹⁷ Z wielu wątków dotyczących bogatej działalności politycznej i naukowej wybieramy tylko ten, który dotyczy pracy Profesora w SGPiS.

W latach 1922 -1925 studiował w WSH, a w latach 1929-1930, jako stypendysta Kasy im. Mianowskiego, na Harvard University w Bostonie. Zaginął na froncie w 1939 roku, a okoliczności Jego śmierci nie są znane do dzisiaj.

W latach 1924-1939 pracował w WSH/SGH w Katedrze Teorii Statystyki, kierowanej przez prof. Zygmunta Limanowskiego, jako asystent, adiunkt, docent i samodzielny wykładowca statystyki matematycznej oraz statystyki gospodarczej. Pracował także w Instytucie Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen.

W 1925 roku Jan Wiśniewski obronił w WSH pracę dyplomową „Indeksy cen hurtowych w Królestwie Polskim w latach 1894-1903”. W 1929 roku otrzymał tytuł magistra na podstawie obrony pracy „Koniunktura gospodarcza w Królestwie Polskim w latach 1894-1903”. W 1932 roku za pracę „Wahania sezonowe w budownictwie” otrzymał tytuł doktora (dyplom nr 3; promotorem Jego pracy był prof. Zygmunt Limanowski), a w 1934 roku na podstawie pracy „Rozkład dochodów według ich wysokości” – tytuł doktora habilitowanego. Przedmiotem wykładu habilitacyjnego było „Szacowanie popytu na podstawie rozkładu dochodów”.

Jan Wiśniewski w czasie studiów i pracy aktywnie działał społecznie w Akademickim Związku Sportowym. Sam trenował kilka dyscyplin sportowych i w okresie studiów osiągnął w nich wiele sukcesów.

Był członkiem kilku krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych, takich jak Econometric Society, National Geographic Society, Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich, Sekcji Statystyki (Towarzystwo to powstało w 1917 roku, a od 1937 roku, na bazie jego Sekcji Statystyki, reaktywowano Polskie Towarzystwo Statystyczne, założone w Krakowie w 1912 roku).

Bogaty dorobek naukowy J. Wiśniewskiego obejmuje ponad 100 publikacji w języku polskim, angielskim, niemieckim, zamieszczanych w periodykach polskich (np. w „Kwartalniku Statystycznym”) oraz zagranicznych (takich jak: „Biometrika”, „Econometrica”, Journal of the American Statistical Association” czy „Journal of the Royal Statistical Society”). Wydany w 1939 roku podręcznik *Jak korzystać z danych statystycznych* wznowiony został w 1948 roku i oceniony przez Hilarego Minca jako „rzetelny i solidny”. Prof. Jan Tinbergen (nagroda Nobla w 1969 roku), w wywiadzie z 18 stycznia 1970 roku udzielonym Trybunie Ludu, wymienił Jana Wiśniewskiego jako jednego z polskich uczonych, z którym się często kontaktował i z którym konsultował swoje prace.

Egon Vielrose (1907-1984)

Egon Vilrose urodził się w 1907 roku w Dąbrowie Górniczej.

W latach 1925-1930 studiował matematykę na Uniwersytecie Warszawskim, a w latach 1930-1933 na WSH/SGH, na kierunku ubezpieczeniowym.

W latach 1935-1939 pracował w SGH w Katedrze Teorii Statystyki, kierowanej przez prof. Zygmunta Limanowskiego. W latach 1945-1949 wykładał w SGH statystykę matematyczną, matematykę i demografię.

Praca dyplomowa Eгона Vielrose (1933) nosiła tytuł „System finansowy ubezpieczenia społecznego w Polsce”. W 1940 roku za pracę „Prognoza szeregów rozwojowych” otrzymał stopień doktora (dyplom nr 26), a promotorem pracy był prof. Zygmunt Limanowski. W 1960 roku, na podstawie opublikowanej w 1958 roku pracy *Zarys demografii potencjalnej* otrzymał na Uniwersytecie Warszawskim stopień doktora habilitowanego.

W latach 1934-1938 Egon Vielrose pracował także w Biurze Głównym Funduszu Pracy, w latach 1938-1942 w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego miasta stołecznego Warszawy, a po 1945 roku – w wielu różnych miejscach oraz na różnych stanowiskach: m.in. w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego miasta stołecznego Warszawy (jako zastępca naczelnika), w Ministerstwie Finansów (jako starszy radca do spraw statystyki), w Katedrze Ekonometrii Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Łódzkiego (jako kierownik katedry), w Państwowym Wydawnictwie Naukowym (redakcja matematyczna i ekonomiczna), w Instytucie Pracy w Warszawie (kierował Zakładem Warunków Bytu), w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych Głównego Urzędu Statystycznego (jako konsultant). W latach 1967-1974 wykładał na Uniwersytecie w Ibadanie w Algierii, a w latach 1974-1978 wykładał demografię na Uniwersytecie Warszawskim.

Od 1962 roku Egon Vielrose był członkiem Komitetu Nauk Demograficznych PAN. Przewodniczył (od 1974 roku) Sekcji Demometrii i uczestniczył w pracach Sekcji Demografii Historycznej. W latach 1978-1980 pełnił w Komitecie funkcję redaktora czasopisma naukowego „Przeszłość Demograficzna Polski”. Należał do dwóch zagranicznych towarzystw naukowych: Econometric Society i International African Institute.

Bogaty dorobek naukowy obejmuje ponad 200 publikacji (w tym sześć książek oraz 130 artykułów) z dziedziny statystyki matematycznej, społecznej i ekonomicznej oraz z dziedziny ekonometrii i demografii, pisanych w języku polskim i w językach obcych. E. Vielrose tłumaczył z języka rosyjskiego i angielskiego wiele prac z dziedziny nauk społecznych (np. *Historia gospodarcza ludności świata*, *Teoria ekonomii a socjalizm*, *Rozwój i zacofanie gospodarcze. Studia z teorii rozwoju gospodarczego*) oraz z dziedziny statystyki (np. *Zasady analizy ekonomicznej* (1959), *Ekonomia matematyczna* (1961), *Wprowadzenie do ekonometrii* (1963), *Programowanie dynamiczne: zastosowania* (1967)).

Nawiązując do współczesności można dodać, że w pierwszych powojennych latach, dla potrzeb Biura Odszkodowań Wojennych przy Prezydium Rady Ministrów, Egon Vielrose dokonał szacunku wartości pieniężnej polskich strat w ludziach podczas II wojny światowej.

Kazimierz Romaniuk (1908-1996)

Kazimierz Romaniuk urodził się 1 kwietnia 1908 roku w Warszawie. Pochodził z robotniczego środowiska warszawskich kolejarzy.

W 1927 roku otrzymał świadectwo dojrzałości w Państwowym Gimnazjum im. Tadeusza Rejtana w Warszawie i w tym samym roku podjął studia w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie. Już w okresie studiów zainteresował się bliżej problematyką statystyczną i demograficzną, w zakresie których się specjalizował, głównie pod kierunkiem prof. Zygmunta Limanowskiego. Jego nauczycielami, których często i z dużą sympatią wspominał, byli również profesorowie: Edward Lipiński, Władysław Zawadzki, Ludwik Krzywicki, Konstanty Krzeczkowski i Maurycy Jaroszyński.

W 1931 roku ukończył studia, składając pracę dyplomową „Kolejki powiatowe w Polsce w 1928/1929 na tle ogólnych postulatów dotyczących przedsiębiorstw komunalnych”. W 1933 roku obronił pracę magisterską „Formy organizacyjne w przedsiębiorstwach komunalnych w Polsce”, napisaną pod kierunkiem prof. Maurycego Jaroszyńskiego. W 1946 roku Senat Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie uznał tę pracę (magisterską) jako pracę doktorską. W 1955 roku Kazimierz Romaniuk trzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1962 roku profesora zwyczajnego.

Całe życie zawodowe Profesora było ściśle związane z polską statystyką. Jego pierwszym miejscem pracy po studiach był Główny Urząd Statystyczny. Bardzo bliski kontakt z GUS – jako członek Rady Naukowej – utrzymywał Profesor niemal do ostatnich dni

swego życia. Jeszcze w 1996 roku, na kilka tygodni przed śmiercią, uczestniczył aktywnie w posiedzeniu Rady, zabierając głos w dyskusji.

W latach 1930-1934 K. Romaniuk pracował w Głównym Urzędzie Statystycznym na stanowisku referenta, w latach 1934-1935 jako referendarz w Biurze Studiów Ministerstwa Skarbu, od 1935 roku do 1939 roku w Związku Rewizyjnym Samorządu Terytorialnego.

W latach 1930-1934 Kazimierz Romaniuk był asystentem w Katedrze Ekonomii Politycznej Leona Władysława Biegeleisena w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Prowadził tam wykłady zleczone na temat ekonomiki przedsiębiorstwa oraz statystyki w przedsiębiorstwie. W czasie wojny pracował w Zarządzie Miejskim w Warszawie, w latach 1939-1943 w Wydziale Opieki Zdrowia, a od 1943 roku na stanowisku wicedyrektora Wydziału Statystycznego. Wydział ten w znacznym stopniu kontynuował funkcję GUS w zakresie obsługi informacyjnej społeczeństwa w warunkach konspiracji (w tym dla Jana Piekalkiewicza, delegata rządu na kraj). Badano między innymi straty poniesione w roku 1939, ruch naturalny ludności (szczególnie informacje o zgonach) oraz warunki bytu ludności. Kazimierz Romaniuk, pod pseudonimem „Polak”, niemal od początku okupacji pracował też w Biurze Informacji i Propagandy ZWZ-AK.

Przez pierwsze tygodnie po zakończeniu wojny GUS funkcjonował w zniszczonym mieszkaniu przy ul. Marszałkowskiej, a później przez wiele miesięcy w częściowo ocalałym gmachu szkoły zawodowej przy ul. Narbutta na Mokotowie. Niezwykle trudnymi problemami do pokonania było wówczas zdobycie szyb do okien, biurek, papieru, nie było telefonów, nie funkcjonowała poczta ani komunikacja. W takich warunkach tworzył Profesor zręby nowej statystyki. Najtrudniejszym jednak problemem był brak wykwalifikowanych kadr statystycznych. Dlatego nazwisko Profesora znaleźć możemy wśród pierwszych wykładowców reaktywowanej po wojnie Szkoły Głównej Handlowej. Przez kilka lat profesor Romaniuk łączył pracę w GUS z pracą dydaktyczną i naukową na uczelni.

W lutym 1945 roku Kazimierz Romaniuk został dyrektorem Wydziału Statystycznego Zarządu Miejskiego w Warszawie, a już w marcu 1945 roku wiceprezesem GUS. Stanowisko to sprawował do roku 1951. Zajmował się przede wszystkim organizacją odradzającej się po okupacji instytucji. Do pracy w GUS K. Romaniuk wrócił jeszcze w

latach 1973-1975, pracując na pół etatu w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych.

Nie sposób pominąć dwóch osiągnięć Profesora z tamtych lat, związanych z Jego pracą w GUS. Pierwszym jest przeprowadzony już w lutym 1946 roku powszechny spis ludności (Profesor opracował jego program merytoryczny i sprawował ogólne kierownictwo organizacyjne), drugim jest stojący do dziś gmach GUS, który jest owocem licznych zabiegów i konsultacji Profesora, jako przyszłego użytkownika, z zespołami architektów.

O dalszych losach profesora Romaniuka zadecydowały zmiany organizacyjne, jakie miały miejsce w naszej uczelni w 1949 roku. Po przekształceniu SGH w SGPiS i utworzeniu wydziałów Profesor został prodziekanem, a zaraz potem dziekanem Wydziału Statystycznego. Powołanie na prorektora w 1951 roku spowodowało rezygnację z pracy w kierownictwie GUS.

W latach 1946-1949 Profesor pracował także w łódzkim oddziale SGH, a następnie (w latach 1949-1950) w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Łodzi. Od roku 1955 wykładał w Instytucie Nauk Społecznych, później w Wyższej Szkole Nauk Społecznych.

W 1949 w SGPiS utworzono nie tylko wydziały, ale także katedry i zakłady. To wówczas powstał najpierw Zakład Teorii Statystyki, przemianowany później w Katedrę Statystyki. Ich formalnym kierownikiem w latach 1949-1956 był prof. O. Lange, jednakże ze względu na Jego liczne obowiązki nad bieżącą działalnością tych jednostek czuwał K. Romaniuk, mianowany na profesora w 1951 roku. Po przejściu prof. O. Lange w 1956 roku na Uniwersytet Warszawski, prof. K. Romaniuk został formalnie kierownikiem Katedry Statystyki, którą to funkcję piastował aż do przejścia na emeryturę w 1978 roku.

Przez blisko 15 lat najbardziej aktywnego okresu swego życia Profesor decydował o losach SGPiS jako członek jej ścisłego kierownictwa. Przez trzy kadencje (z roczną przerwą, w latach 1951-1959) pełnił funkcję prorektora, a następnie przez dwie kadencje (w latach 1959-1965) funkcję rektora. Mądrość Profesora, Jego spokój i rozwaga sprawiły, iż uczelnia mogła w tym trudnym politycznie okresie spełniać swe dydaktyczne i naukowe zadania. W tym czasie niemal dwukrotnie zwiększono liczbę miejsc dla studentów. SGPiS pod kierunkiem Kazimierza Romaniuka rozwijała kontakty zagraniczne. W ramach Wyższego Kursu Planowania Gospodarczego organizowano zajęcia (w języku francuskim i angielskim) dla cudzoziemców. Szkołę odwiedzali

również wykładowcy z zagranicy. W 1965 roku zapadła decyzja o uruchomieniu punktów konsultacyjnych SGPiS w Białymstoku, Olsztynie i Płocku. W czasie kadencji prof. K. Romaniuka (w 1961 r.) z SGPiS związał się światowej sławy ekonomista prof. Michał Kalecki.

W latach siedemdziesiątych główny nurt zainteresowań naukowych Profesora związany był z badaniami demograficznymi. Kazimierz Romaniuk kierował ogólnopolskimi pracami prowadzonymi w ramach tzw. problemu węzłowego nt. „Optymalizacji struktur i procesów demograficznych w Polsce Ludowej”, a ostatnim jego ukochanym dzieckiem było Polskie Towarzystwo Demograficzne, którego był współzałożycielem i prezesem.

Lista publikacji prof. Kazimierza Romaniuka zawiera około 200 pozycji, które dotyczą głównie statystyki ekonomicznej i demografii. Są wśród nich podręczniki i monografie wydane przez PWN, PWE i SGPiS. Przez wiele lat (od 1954 roku do 1971 roku był redaktorem naczelnym „Przeglądu Statystycznego”, od momentu utworzenia Komitetu Nauk Demograficznych PAN był jego członkiem. Uczestniczył także w pracach Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Komitetu Badań i Prognoz „Polska 2000” funkcjonujących przy PAN. Był wśród inicjatorów powołania Rządowej Komisji Ludnościowej. Brał również udział w pracach wielu instytucji międzynarodowych, w tym Międzynarodowego Instytutu Statystycznego.

Profesor Kazimierza Romaniuk miał bardzo szerokie, dalekie od statystyki zainteresowania, w których realizowała się Jego dusza humanisty. Bardzo interesował się historią Polski, zwłaszcza tą odległą. Wiedzą o Polsce Piastów i Jagiellonów mógł dorównać zawodowym historykom. Godzinami lubił gawędzić na te tematy. Był miłośnikiem literatury i muzyki. Skrupulatnie przez wiele lat gromadził swój prywatny księgozbiór.

Dla każdego Profesor miał zawsze czas, służył ojcowską radą i pomocą. Nikt nie pamięta go zdenerwowanym czy mówiącym podniesionym głosem. Niezwykłą rozwagą oraz spokojem umiał łagodzić i rozwiązywać wszelkie konflikty, problemy międzyludzkie, stwarzać atmosferę rodzinnej współpracy i wzajemnej pomocy.

Za swoją działalność naukową i pozanaukową uhonorowany został wieloma odznaczeniami, w tym – między innymi – Krzyżem Komandorskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Stanisław Konferowicz (1908-1990)

Stanisław Konferowicz urodził się w Andrzejewie.

W latach 1928-1931 studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim. W 1934 roku opracował podręcznik statystyki dla studentów prawa, który miał dwa przedwojenne wydania. W latach 1948-1980 pracował w WSH/SGPiS w Katedrze Statystyki/ Katedrze Statystyki i Demografii/ Instytucie Statystyki i Demografii. W latach 1955-1956 pełnił w Hanoi (w Indochinach) funkcję komisarza do spraw wykonania uchwał genewskich z 1953 roku, a w latach 1965-1966 wykładał statystykę ekonomiczną na uniwersytecie w Sudanie (Chartum).

W SGPiS doc. dr hab. Stanisław Konferowicz pełnił funkcje dziekana Wydziału Statystycznego (rok akademicki 1951/1952) oraz dziekana Wydziału Statystyki (lata 1952-1954).

W 1959 roku Stanisław Konferowicz za pracę „Twórcy metod statystycznych John Graunt i William Petty na tle epoki” otrzymał stopień doktora (dyplom nr 75). Promotorem pracy był prof. dr hab. Kazimierz Romaniuk. W 1962 roku, po obronie pracy habilitacyjnej „Fryderyk Józef Maszyński statystyk doby Sejmu Czteroletniego”, uzyskał stopień docenta (43 to uczelniany numer habilitacji).

Warto dodać, że w 1960 roku, w czasie zbierania w ZSRR materiałów do rozprawy habilitacyjnej, Stanisław Konferowicz odnalazł 25 woluminów protokołów z Sejmu Czteroletniego. W 1964 roku dokumenty te wróciły do Polski i zostały przekazane do archiwum Akt Nowych.

Adam Machnowski (1919-1989)

Adam Machnowski urodził się 22 grudnia 1919 roku w Warszawie, w niezamożnej rodzinie mieszczańskiej.

W 1937 roku, po ukończeniu szkoły średniej, wstąpił ochotniczo do wojska. We wrześniu 1939 roku w stopniu podchorążego uczestniczył w działaniach wojennych. Przebywał w kilku obozach jenieckich na terenie Niemiec.

Bezpośrednio po wojnie, w latach 1946-1949, studiował w Szkole Głównej Handlowej. W roku akademickim 1949/1950 był asystentem w Katedrze Statystyki SGPiS. W SGPiS

w latach 1954-1960 kontynuował studia magisterskie na Wydziale Finansów i Statystyki, specjalizując się w zakresie statystyki matematycznej.

Już w czasie studiów (w 1947 roku) podjął pracę w Głównym Urzędzie Statystycznym, z którym związał całe swoje życie zawodowe. Przeszedł przez wszystkie szczeble urzędnicze, począwszy od sekretarza administracyjnego, poprzez naczelnika wydziału i dyrektora departamentu. W 1972 roku został wiceprezesem i pierwszym zastępcą prezesa GUS, którą to funkcję sprawował aż do emerytury, na którą przeszedł w 1982 roku.

Adam Machnowski jest autorem i współautorem wielu opracowań, głównie z zakresu statystyki społeczno-ekonomicznej oraz demograficznej. Szczególnie dużo artykułów zamieszczał w „Wiadomościach Statystycznych”. Część z nich miała charakter metodologiczny. Był również aktywny w kontaktach międzynarodowych. Uczestniczył w wielu konferencjach i seminariach organizowanych w szczególności w ramach RWPG.

Adam Machnowski otrzymał kilka odznaczeń, w tym m.in. Złoty Krzyż Zasługi (w 1959 roku) i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (w 1964 roku). Zmarł w styczniu 1989 roku i został pochowany na warszawskich Powązkach.

Bohdan Szulc (1922-2014)

Bohdan Szulc urodził się 19 czerwca 1922 roku w Warszawie jako syn Józefa i Reginy (z d. Paszkowska).

W 1927 roku jego rodzice przeprowadzili się do Pabianic, gdzie uczęszczał do szkół i gdzie w 1939 roku zdał maturę. W czasie wojny w latach 1940-1944 pracował w Pabianicach jako ślusarz. W lutym 1944 roku został z całą rodziną aresztowany i zesłany do obozu koncentracyjnego. Po powrocie do Pabianic (w latach 1945-1947) utrzymywał się z korepetycji. Studia rozpoczął w oddziale łódzkim SGH, a kontynuował je i ukończył w Warszawie w 1948 roku. Dyplom magistra uzyskał w 1952 roku. Równocześnie studiował matematykę na Uniwersytecie Warszawskim.

W 1947 roku, jeszcze jako student, rozpoczął pracę dydaktyczną w Katedrze Statystyki, będąc kolejno: zastępcą asystenta, asystentem, starszym asystentem, adiunktem i starszym wykładowcą (zastępcą profesora). Bohdan Szulc odbył staż naukowy w Genewie na tamtejszym uniwersytecie oraz w Europejskiej Komisji Gospodarczej.

Na początku lat pięćdziesiątych, po przekształceniu SGH w SGPiS, utworzono w SGPiS pięć wydziałów. Jednym z nich był Wydział Statystyczny, którego dziekanem był prof. Kazimierz Romaniuk, a prodziekanem do spraw Studium Zaocznego był Bohdan Szulc. Powołanie go na to stanowisko przez rektora Oskara Lange na rok akademicki 1953/1954 zachowało się w uczelnianym archiwum.

W pracy badawczej Bohdan Szulc zajmował się statystyką ekonomiczną, w szczególności bilansami gospodarki narodowej (sferą produkcji, spożycia, siłą nabywczą pieniądza) oraz indeksami ekonomicznymi. W związku z tym, niemal równocześnie z podjętą pracą na uczelni, nawiązał ścisłą współpracę z Głównym Urzędem Statystycznym. Jako ekspert działał również w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów oraz w Komisji Ekonomicznej RWPG.

Bohdan Szulc jest autorem licznych skryptów i pomocy naukowych. Pierwszy z nich, dostosowany do wykładu prof. Stefana Szulca, B. Szulc przygotował jeszcze w roku akademickim 1947/1948, gdy kończył studia i rozpoczął pracę w Katedrze. Tuż po nim, wspólnie z Egonem Vielrose, opracował zbiór zadań. Skryptowe wydanie *Teorii statystyki* doczekało się wielu wydań i niemal przez dwa dziesięciolecia było podstawowym podręcznikiem statystyki w naszej uczelni. Finalne wydanie *Teorii statystyki* zostało opublikowane przez PWE.

Praca Bohdana Szulca w SGPiS przerwana została w 1967 roku kontraktem zawartym w ramach ONZ, a związanym z wyjazdem zagranicznym do Narodowego Instytutu Statystyki i Ekonomiki Stosowanej w Rabacie (Maroko). Przedłużane urlopy w SGPiS zakończyły się po pięciu latach rozwiązaniem umowy z uczelnią przez ówczesnego rektora prof. Wiesława Sadowskiego. W związku z tym, po kilku latach pracy w Rabacie, B. Szulc wyjechał do Kanady, gdzie pracował w tamtejszym Centralnym Urzędzie Statystycznym. Po przejściu na emeryturę wrócił do kraju i uczestniczył w naszym jubileuszowym spotkaniu przed 10 laty. Zmarł 5 października 2014 roku w wieku 92 lat w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu ewangelickim w rodzinnych Pabianicach¹⁸.

¹⁸ Bohdan Szulc był bratankiem prof. Stefana Szulca (por. drzewo genealogiczne zamieszczone na końcu książki).

Roman Kulczycki (1923-2010)

Roman Kulczycki urodził się 15 marca 1923 roku w Grudziądzu w rodzinie inteligenckiej.

W 1928 roku jego rodzice (matka – Maria z Czajkowskich, ojciec – Józef) przenieśli się do Warszawy. Było to związane głównie z zainteresowaniami zawodowymi ojca, który podjął pracę lekarza weterynarii w klinice chirurgicznej. Później przeszedł do pracy na Uniwersytecie Warszawskim, a po wojnie – po powrocie z emigracji – został wybitnym profesorem Wydziału Weterynarii SGGW.

Roman Kulczycki zdażył w 1939 roku, przed wybuchem wojny, skończyć gimnazjum ogólnokształcące im. M. Reja w Warszawie (wówczas tzw. „mała matura”). Działania wojenne i brak ojca, który znalazł się na emigracji sprawiły, że musiał zająć się pracą zarobkową. W okresie okupacji pracował jako furman w firmie transportowej. Ta forma zarobkowania nie była całkiem przypadkowa, bo po ojcu przejął zamiłowanie do koni. Pod koniec wojny brał udział w Powstaniu Warszawskim. Jako członek AK był żołnierzem kompanii szturmowej batalionu „Kiliński” (pseudonim „Hust”). Uczestniczył, między innymi, w zdobyciu „PASTY-y”. Po upadku powstania znalazł się w niemieckim obozie jenieckim, skąd powrócił w lipcu 1945 roku.

Nie mając możliwości funkcjonowania w zniszczonej Warszawie, podjął epizodyczną pracę w Spółdzielni Rolniczo-Handlowej w Opocznie. Jednakże już w 1946 roku znalazł się z powrotem w Warszawie i rozpoczął pracę w sekcji matematycznej ZUS. Tu również pracował krótko, gdyż myślał o podjęciu studiów i w roku akademickim 1946/1947 odbył w SGH tzw. kurs wstępny. Po jego zaliczeniu w 1947 roku rozpoczął studia. Ukończył je w 1950 roku już w ramach upaństwowionej i przeorganizowanej Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. Był absolwentem Wydziału Planowania Handlu, specjalizował się w zakresie statystyki gospodarczej. We wrześniu 1952 roku za pracę „Tematyka statystyki plac robotników przemysłu państwowego” otrzymał tytuł magistra nauk ekonomicznych.

W czasie studiów Roman Kulczycki spotkał się z wieloma wybitnymi pracownikami nauki. Pracę magisterską napisał na seminarium ówczesnego doktora K. Romaniuka, późniejszego rektora SGPiS i wieloletniego kierownika Katedry Statystyki i Demografii. Ich współpraca trwała przez kilka dziesięcioleci. W arkana teorii statystyki i demografii wprowadzał R. Kulczyckiego prof. Stefan Szulc. Wiedzę ekonomiczną pobierał od wybitnych profesorów Aleksego Wakara i Edwarda Lipińskiego. Rektorem uczelni był

wówczas prof. Oskar Lange. W indeksie Romana Kulczyckiego figurują również nazwiska takich profesorów jak: S. Berezowski (geografia), K. Boczar i L. Koźmiński (ekonomika handlu), S. Skrzywan (księgowość), A. Grodek (historia), czy też J. Loth (geografia).

Pod koniec studiów, w marcu 1950 roku, Roman Kulczycki rozpoczął pracę asystenta w Katedrze Statystyki SGPiS i kontynuował ją bez żadnych przerw, aż do przejścia na emeryturę w 1993 roku. Aby uzyskać pełne uprawnienia i przygotowanie do pracy na uczelni, w latach 1953-1955 odbył dodatkowe, obowiązujące wówczas studia (tzw. aspirantura).

Pracę dydaktyczną i naukową na uczelni Roman Kulczycki łączył z praktyką statystyczną w Głównym Urzędzie Statystycznym, gdzie podjął pracę we wrześniu 1950 roku tuż po ukończeniu studiów. Przez kilka miesięcy pracował w Departamencie Zatrudnienia i Plac, a od 6 grudnia 1950 roku był naczelnikiem Wydziału Programów i Metodologii w Biurze Koordynacji Badań Statystycznych. Etatowy związek z GUS został przerwany na dwa lata ze względu na wspomniane wyżej studia aspiranckie. Po ich zakończeniu Roman Kulczycki kontynuował pracę w GUS, tym razem na pół etatu w Departamencie Statystyki Przemysłu, najpierw w Wydziale Analiz (1955-1958), a następnie w Wydziale Bilansów Gospodarki Narodowej. Zajmował się metodologią badań dynamiki produkcji przemysłowej, a w szczególności konstrukcją indeksów fizycznych rozmiarów produkcji w wieloletnich szeregach czasowych (z uwzględnieniem porównań z okresem międzywojennym).

31 stycznia 1959 roku Roman Kulczycki przestał pracować na etacie w Głównym Urzędzie Statystycznym i przeszedł na pół etatu do Instytutu Handlu Wewnętrznego, gdzie przez trzy lata (1959-1962) był kierownikiem pracowni statystycznej. Zmiana ta związana była z podjęciem prac badawczych nad przemianami w spożyciu dóbr i usług. Roman Kulczycki nie zerwał jednak kontaktów z Głównym Urzędem Statystycznym. Był członkiem Sekcji Statystyki Gospodarczej oraz Sekcji Ekonometrycznej działających w ramach Statystycznej Rady Naukowej GUS. Bywał wielokrotnie konsultantem GUS, zwłaszcza w problematyce indeksów ekonomicznych. Z ramienia uczelni koordynował również współpracę między SGPiS i GUS.

Ścisły kontakt z praktyką Głównego Urzędu Statystycznego przyniósł efekty w postaci pracy doktorskiej „Zróżnicowanie wydajności pracy w zależności od wielkości

przedsiębiorstw w przemyśle wielkim i średnim w roku 1956”. Praca napisana pod kierunkiem naukowym prof. Kazimierza Romaniuka obroniona została w 1961 roku.

Z kolei owocem współpracy z Instytutem Handlu Wewnętrznego była praca habilitacyjna „Statystyczne metody badania przemian w strukturze spożycia” przedłożona Radzie Wydziału w styczniu 1967 roku. Kolokwium habilitacyjne odbyło się dokładnie dwa lata później i przyjęte zostało jednogłośnie, co zdarza się nieczęsto. W bardzo pozytywnych recenzjach podkreślano w szczególności praktyczną użyteczność zaprezentowanych w pracy rozwiązań metodologicznych. Jeszcze przed odbytym kolokwium, bo w 1968 roku, Roman Kulczycki został zatrudniony na etacie docenta. Jego praca naukowo-badawcza została uwieńczona w 1978 roku powołaniem na profesora nadzwyczajnego.

Roman Kulczycki niemal przez cały okres pracy na uczelni pełnił różnorodne funkcje, począwszy np. od opiekuna domów studenckich na Jelonkach. Najważniejszy był jednak Jego wieloletni udział w pracy władz Wydziału Finansów i Statystyki oraz we władzach Uczelni. W 1971 roku, dwa lata po habilitacji, został po raz pierwszy, pod koniec kadencji, prodziekanem Wydziału, zastępując na tym stanowisku doc. Ryszarda Chelińskiego. Następnie był prodziekanem przez trzy kolejne pełne kadencje aż do 1981 roku. Zajmował się głównie dydaktyką, miał dobry kontakt ze studentami i cieszył się ich pełnym poparciem i uznaniem.

Po trzyletniej przerwie, w 1984 r. wybrany został przez Radę Wydziału na dziekana i powołany na to stanowisko przez ówczesnego rektora prof. Zygmunta Bosiakowskiego. Dobra ocena jego pracy dziekańskiej sprawiła, że w 1987 roku powołany został na stanowisko prorektora uczelni. Podobnie jak przez wiele lat w dziekanacie, tak i tu zajmował się koordynacją procesu dydaktycznego, tym razem w ramach całej uczelni.

Na dorobek naukowy Profesora, oprócz wymienionych wyżej prac doktorskiej i habilitacyjnej, składa się około 50 monografii, podręczników, artykułów i innych opracowań dotyczących głównie statystyki ekonomicznej. Omawiając dorobek edytorski profesora warto nadmienić, że w latach 1968-1973 był on sekretarzem naukowym „Przeglądu Statystycznego”.

W pracy dydaktycznej prof. Romana Kulczyckiego dominowały dwa wątki. Pierwszym były wykłady ze statystyki ekonomicznej. Drugim nurtem, gdzie zasługi Profesora są szczególnie duże, były seminaria dyplomowe, głównie magisterskie. Trudno dokładnie

ustalić, ale pod względem liczby wypromowanych magistrów Profesor chyba do dziś pozostaje w Katedrze (Instytucie) rekordzistą.

Będąc wiernym swej macierzystej uczelni (SGPiS/SGH), prof. Roman Kulczycki wspierał często proces dydaktyczny w zakresie statystyki w wielu innych ośrodkach akademickich, pracując na części etatu lub umowę o dzieło. Chyba najdłużej, bo przez około 15 lat, począwszy od 1976 roku, uczył statystyki w filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Przez kilka lat kierował nawet pracą tamtejszej Katedry Statystyki. Ponadto, w latach 1962-1966 wykładał statystykę w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie, w latach 1966-1970 był kierownikiem Zakładu Statystyki i Ekonometrii w Wojskowej Akademii Politycznej (na Wydziale Ekonomiczno-Wojskowym). Okazjonalnie prowadził również wykłady w innych ośrodkach, jak np. na studium doktoranckim Akademii Medycznej, na różnorodnych kursach organizowanych przez GUS, Spółdzielczość Pracy, Stowarzyszenie Głównych Księgowych itp.

Za swą działalność Roman Kulczycki otrzymał wiele nagród i odznaczeń. W 1970 roku przyznano mu Srebrny Krzyż Zasługi, a trzy lata później Złoty Krzyż Zasługi. W 1979 roku otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a w 1982 roku – Warszawski Krzyż Powstańczy. Poza wyżej wymienionymi miał wiele innych wyróżnień uczelnianych, resortowych i regionalnych. Czterokrotnie otrzymał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1969, 1972, 1974 i 1977), wielokrotnie nagrody Rektora.

Profesor Kulczycki był w środowisku akademickim postacią bardzo lubianą. Jego niezwykle przyjazny stosunek do współpracowników i studentów, optymistyczna postawa wobec życia i rozwiązywanych nierzadko trudnych problemów, bezpośredniość w codziennych kontaktach i chęć pomocy innym, a także często goszczący na Jego twarzy pogodny uśmiech wpływały bardzo pozytywnie na kształtowanie stosunków międzyludzkich.

Wanda Feldman (1924-2005)

Wanda Feldman urodziła się w Kijowie.

Maturę uzyskała w 1950 roku, stopień magistra w 1955 roku w SGPiS. W 1955 roku rozpoczęła pracę w macierzystej uczelni w Katedrze Statystyki. Zakończyła ją już w Instytucie Statystyki i Demografii przejściem na emeryturę w 1985 roku.

W 1964 roku na Wydziale Finansów i Statystyki SGPiS obroniła pracę doktorską na temat „Relacja płac nominalnych w gospodarce uspołecznionej w Polsce w latach 1955-1960” (252 to uczelniany numer Jej doktoratu). Promotorem pracy był prof. dr hab. Kazimierz Romaniuk. Publikacje dr Wandy Feldman dotyczyły statystyki ekonomicznej oraz demografii.

Michał Pohoski (1927-2012)

Michał Pohoski urodził się 26 listopada 1927 roku w Mińsku Mazowieckim.

Ukończył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W 1950 roku podjął pracę w SGPiS, prowadząc ćwiczenia i seminaria ze statystyki i demografii. Po doktoracie uzyskanym w 1963 roku objął również wykłady z obu tych przedmiotów. Jego praca doktorska nt. „Migracje ze wsi do miast”, oparta na wynikach ankiety Instytutu Ekonomiki Rolnej, została wysoko oceniona i wydana w formie książkowej przez PWE w 1963 roku. Prowadził również wykłady w Wyższej Szkole Nauk Społecznych.

Jego myśli naukowe krążyły nie tylko po polu demograficznym, ale również wokół socjologii. Uchodził powszechnie „za najlepszego socjologa wśród demografów i najlepszego demografa wśród socjologów”. Nie przypadkiem zatem był członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz dwukrotnie w latach 1959 i 1963 członkiem delegacji polskiej na Światowych Kongresach Socjologów w Mediolanie i Waszyngtonie. Na tym ostatnim wygłosił referat na temat socjologii wsi.

Konsekwencją tych zainteresowań był fakt, że w 1964 roku przeniósł się z SGPiS na Wydział Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Tam też się habilitował (1983 rok) i uzyskał tytuł profesorski (1991 rok), pracując aż do emerytury (2007 rok). W latach 1993-1999 był dziekanem Wydziału Filozofii i Socjologii UW. Przez wiele lat pełnił funkcję dyrektora Instytutu Socjologii UW. Zmarł 25 grudnia 2012 roku¹⁹.

¹⁹ Franciszek Stokowski: jako student miałem okazję wysłuchać jego wykładu z demografii, naocznie przekonać się o jego „socjologicznych upodobaniach” i on właśnie sprawił, że całe swoje skromne życie naukowo-badawcze i dydaktyczne związałem z demografią.

Mikołaj Latuch (1931-2005)

Mikołaj Latuch urodził się w Tarnawatce.

Stopień magistra zdobył w 1956 roku na Wydziale Ogólnoekonomicznym SGPiS. W 1954 roku, jeszcze jako student, rozpoczął pracę w Katedrze Statystyki Wydziału Ogólnoekonomicznego (a od 1959 roku Wydziału Finansów i Statystyki), którą zakończył w 1968 roku przejściem do pracy do Katedry Polityki Społecznej nowoutworzonego Wydziału Ekonomiczno-Społecznego – piątego wydziału SGPiS. Pracował tam do 2002 roku, pełniąc kolejno funkcje kierownika Zakładów: Polityki Społecznej, Społeczno-Demograficznych Zagadnień Rodziny, Demografii Społeczno-Ekonomicznej oraz Katedr: Polityki Społecznej i Ekonomii Pracy, Demografii Społeczno-Ekonomicznej (od 1984 roku). W latach 1965-1971 był wicedyrektorem, a w latach 1972-1980 dyrektorem Instytutu Gospodarstwa Społecznego. W latach 1965-1972 pełnił także funkcję kierownika naukowo-dydaktycznego punktu konsultacyjnego Wydziału Finansów i Statystyki w Olsztynie.

W 1962 roku Mikołaj Latuch obronił na Wydziale Finansów i Statystyki SGPiS pracę doktorską na temat „Repatriacja ludności polskiej w latach 1955-1960 na tle zewnętrznych ruchów wędrowniczych” (nr 155 na uczelnianej liście doktoratów). Promotorem pracy był prof. E. Szturm de Sztrem. W 1968 roku, jeszcze na Wydziale Finansów i Statystyki, po obronie rozprawy habilitacyjnej pod tytułem „Migracje wewnętrzne ludności w Polsce w okresie industrializacji (1950-1960)” (nr 119 na uczelnianej liście habilitacji), Mikołaj Latuch otrzymał stopień naukowy docenta. Profesorem nadzwyczajnym został w 1974 roku, a zwyczajnym w 1982 roku. W latach 1973-1993 wypromował aż 19 doktorów.

Był autorem około 160 prac z zakresu statystyki i demografii, między innymi, *Repatriacja ludności polskiej w latach 1955-60 na tle zewnętrznych ruchów wędrowniczych* (1961), *Migracje wewnętrzne w Polsce na tle industrializacji* (1970), *Polityka ludnościowa. Współczesne problemy* (1973), *Rozwój ludności krajów socjalistycznych* (1978), *Demografia społeczno-ekonomiczna* (1980), (wyd. II rozszerzone, 1985), *Polityka ludnościowa europejskich krajów socjalistycznych* (1983).

Władysław Tomaszewski (1931-?)

Władysław Tomaszewski urodził się 14 lutego 1931 roku w rodzinie robotniczej.

W wieku szkolnym przemieszczał się wraz z rodziną poprzez Miechów i Przecław do Lwowa. Po wojnie, w 1945 roku, zamieszkał wraz z rodziną w Bytomiu, gdzie skończył gimnazjum i liceum, zdając maturę w 1949 roku. W tym roku rozpoczął studia w Akademii Handlowej w Krakowie, skąd przeniósł się na Wydział Statystyczny SGPiS, przekształcony później w Wydział Ogólnoekonomiczny.

Jeszcze w czasie studiów, od 1 września 1951 roku, rozpoczął pracę w Katedrze Statystyki, kolejno jako asystent, starszy asystent i adiunkt. Dyplom magistra ekonomii uzyskał w 1954 roku. W badaniach naukowych zajmował się programowaniem liniowym, publikując wiele artykułów, głównie w „Ekonomiście” i w „Przeglądzie Statystycznym”. W roku akademickim 1958/1959 był na stypendium Fundacji Forda na Uniwersytecie Yale w Stanach Zjednoczonych. Po powrocie do kraju przygotował pracę doktorską, której promotorem był prof. Kazimierz Romaniuk. Praca pt. „Przybliżone metody programowania liniowego i przykłady ich zastosowań” zawierała w szczególności propozycje nowych rozwiązań w zakresie zagadnień transportowych oraz struktury produkcji. Stopień naukowy doktora uzyskał w 1963 roku.

Pracę w Katedrze Statystyki SGPiS zakończył we wrześniu 1964 roku, przenosząc się na UMCS w Lublinie. Tam kontynuował pracę dydaktyczną i naukową w zakresie statystyki. W roku akademickim 1975/1976 pełnił funkcję dziekana Wydziału Ekonomicznego.

Janina Blajer (Holzer) (1932-2001)

Janina Blajer urodziła się w 1932 roku w Wysokiej koło Łańcuta.

Maturę uzyskała w 1951 roku. Studia rozpoczęła w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Krakowie (WSE), skąd przeniesiona została na Wydział Statystyczny w SGPiS w Warszawie. Po ukończeniu studiów w 1954 roku Janina Blajer rozpoczęła pracę w Katedrze Statystyki na stanowisku zastępcy asystenta (pomocniczego pracownika nauki), a później, od 1955 roku, na stanowisku asystenta. W 1957 roku, na prośbę zainteresowanej, umowa o pracę w SGPiS została rozwiązana. Publikacje mgr Janiny Blajer dotyczyły zagadnień związanych z umiarkowaniem niemożliwych.

Stefan Górecki (1940-2013)

Stefan Górecki urodził się w 1940 roku w Udrzynie.

Maturę uzyskał w Sadowej w 1958 roku. Studia rozpoczął na Wydziale Matematyki Uniwersytetu Warszawskiego, jednak je przerwał na skutek kłopotów rodzinnych. Po rocznej przerwie kontynuował studia na Wydziale Ekonomii Politycznej Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1965 roku zdobył tytuł zawodowy magistra w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Berlinie.

W 1965 roku rozpoczął pracę w Katedrze Statystyki i Demografii, a w 1988 roku przeszedł do pracy w Instytucie Rozwoju Gospodarczego SGPiS. Pracował tam aż do przejścia na wcześniejszą emeryturę w 2001 roku. Pracując w Katedrze Statystyki i Demografii, kontynuował na studiach zaocznych Uniwersytetu Warszawskiego swoje zainteresowanie matematyką pod kątem pogłębienia wiedzy w zakresie nauczania statystyki.

W 1974 roku Stefan Górecki obronił na Wydziale Finansów i Statystyki SGPiS pracę doktorską na temat „Metodologia wyceny środków trwałych przemysłu w statystyce ekonomicznej” (670 – uczelniany numer doktoratu). Promotorem pracy był doc. dr hab. Stanisław Konferowicz. Dr Stefan Górecki interesował się badaniem koniunktury polskiego przemysłu, a także metodologią pomiaru zjawisk ekonomicznych. Tematyka ta miała być przedmiotem rozprawy habilitacyjnej, która nie została jednak ukończona.

Irena Stanisława Krawczak (z domu Adamczyk) (1941-2018)

Irena Adamczyk urodziła się w Warszawie, tu ukończyła w 1959 roku Liceum Ogólnokształcące im. Jana Zamoyskiego, a w 1964 roku kierunek *Statystyka* na Wydziale Finansów i Statystyki SGPiS.

W latach 1964-1974 i w latach 1985–1992 Irena Adamczyk (od 1976 roku Irena Krawczak), pracowała w Katedrze Statystyki i Demografii SGPiS. W latach 1974-1975 była zatrudniona w Mazowieckim Kombinaście Budowy Domów w Legionowie, a w latach 1975-1985 oraz po roku 1992 w Instytucie Turystyki w Warszawie.

W 1972 roku Irena Adamczyk obroniła pracę doktorską na temat „Warunki bytu ludności w plockim rejonie intensywnej industrializacji”. Praca ta została ogłoszona drukiem w wydawnictwie PWN w 1974 roku.

Związek Ireny Krawczak z zajęciami dydaktycznymi w SGPiS/SGH był trwały pomimo kolejnych zmian miejsca podstawowego zatrudnienia. W latach 1977-1978 Irena Krawczak prowadziła w SGPiS zajęcia ze statystyki na Studiach Podyplomowych

Ekonomiki Inwestycji, a w następnych latach na studiach dziennych oraz zaocznych sobotnio-niedzielnym.

Irena Krawczak była niezwykle aktywna na różnych polach, nie tylko dydaktycznych i badawczych, ale także społecznych i politycznych. W 1975 roku ukończyła w Instytucie Matematycznym PAN w Warszawie XXVIII Kurs Zastosowań Matematyki. Od 1977 roku pracowała w Konserwatorium Metodologii Prognozowania w Komitecie Badań i Prognoz „Polska–2000” PAN. W latach 1980-1986 powstało w wyniku tej współpracy wiele publikacji, między innymi w Zeszytach Naukowych IGS oraz „Wiadomościach Statystycznych”.

Po 1989 roku podjęła współpracę i prawie do końca życia prowadziła zajęcia ze statystyki w wielu warszawskich uczelniach prywatnych.

Irena Krawczak od 1972 roku pełniła przez wiele lat funkcję ławnika sądowego w Wydziale Rodziny i Nieletnich Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy. Od 1969 roku działała w Stronnictwie Demokratycznym najpierw jako sekretarz koła; później zajmowała tam wiele innych ważnych stanowisk.

Dorobek naukowy Ireny Krawczak jest obszerny, obejmuje około 300 publikacji, w tym kilka książek, monografii, podręczników oraz zbiorów zadań. Polem Jej zainteresowań badawczych była szeroko pojęta statystyka społeczna oraz metodologia prognozowania ruchu turystycznego krajowego i zagranicznego.

Halina Wasilewska-Trenkner (1942-2017)

Halina Wasilewska-Trenkner urodziła się w 1942 roku w Warszawie.

Tytuł zawodowy magistra zdobyła w 1964 roku na Wydziale Handlu Zagranicznego SGPiS. W 1965 roku rozpoczęła pracę w macierzystej uczelni, w Katedrze Statystyki i Demografii. W 1974 roku podjęła pracę w sekretariacie Rządowej Komisji Ludnościowej, pozostając tam do 1986 roku.

W latach 1975-1990 była sekretarzem naukowym Komitetu Nauk Demograficznych PAN, w latach 1986-1989 pełniła funkcję wicedyrektora w Zespole Zatrudnienia i Dochodów Ludności w Komisji Planowania, w latach 1989-1991 była dyrektorem Centralnego Urzędu Planowania, w latach 1991-1992 przewodniczącą 29 sesji Senior Economic Advisors przy EKG ONZ. W latach 1995-2001 jako podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów kierowała przygotowaniem i realizacją budżetu państwa.

W okresie sierpień-październik 2001 roku była ministrem finansów, następnie do sierpnia 2002 roku ponownie podsekretarzem stanu, a od sierpnia sekretarzem stanu i pełnomocnikiem rządu do spraw restrukturyzacji finansów publicznych. W latach 2004-2010 była członkiem Rady Polityki Pieniężnej, a od 2010 roku członkiem zespołu doradców prezesa Narodowego Banku Polskiego.

W 1973 roku Halina Wasilewska-Trenkner obroniła na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym SGPiS pracę doktorską na temat „Ekonomiczno-społeczne aspekty emigracji z Polski w latach 1960-1970” (uczelniany numer doktoratu 625). Promotorem pracy był doc. dr hab. Mikołaj Latuch. Polem szczególnych naukowych zainteresowań dr Haliny Wasilewskiej-Trenkner była polityka ludnościowa oraz powiązania zachodzące między procesami demograficznymi a gospodarką. Zainteresowania te znalazły swój wyraz w licznych publikacjach naukowych.

Anna Kowalska (1962-2002)

Anna Kowalska urodziła się w 1962 roku w Warszawie.

Maturę uzyskała w 1981 roku. Tytuł magistra zdobyła w 1986 roku na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym SGPiS. Po ukończeniu studiów w latach 1986–1992 pracowała na macierzystym wydziale w Katedrze Demografii Społeczno-Ekonomicznej. W 1985 roku, przygotowując się do pracy nauczyciela akademickiego, ukończyła Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne w SGPiS, a w 1987 roku ukończyła z bardzo dobrą oceną studia podyplomowe „Doskonalenie pedagogiczne dla nauczycieli akademickich”.

W 1991 roku Anna Kowalska obroniła na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym SGPiS pracę doktorską na temat „Rozrodczość i umieralność w dużych miastach o różnym stopniu degradacji środowiska” (1487 to uczelniany numer doktoratu). Promotorem pracy był prof. dr hab. Janusz Witkowski. Przedmiotem badań dr Anny Kowalskiej był wpływ degradacji środowiska na procesy demograficzne.

W 1992 roku rozpoczęła pracę w Instytucie Statystyki i Demografii SGH. Przerwała ją przedwczesna śmierć w 2002 roku.

Barbara Sakson (1963-2010)

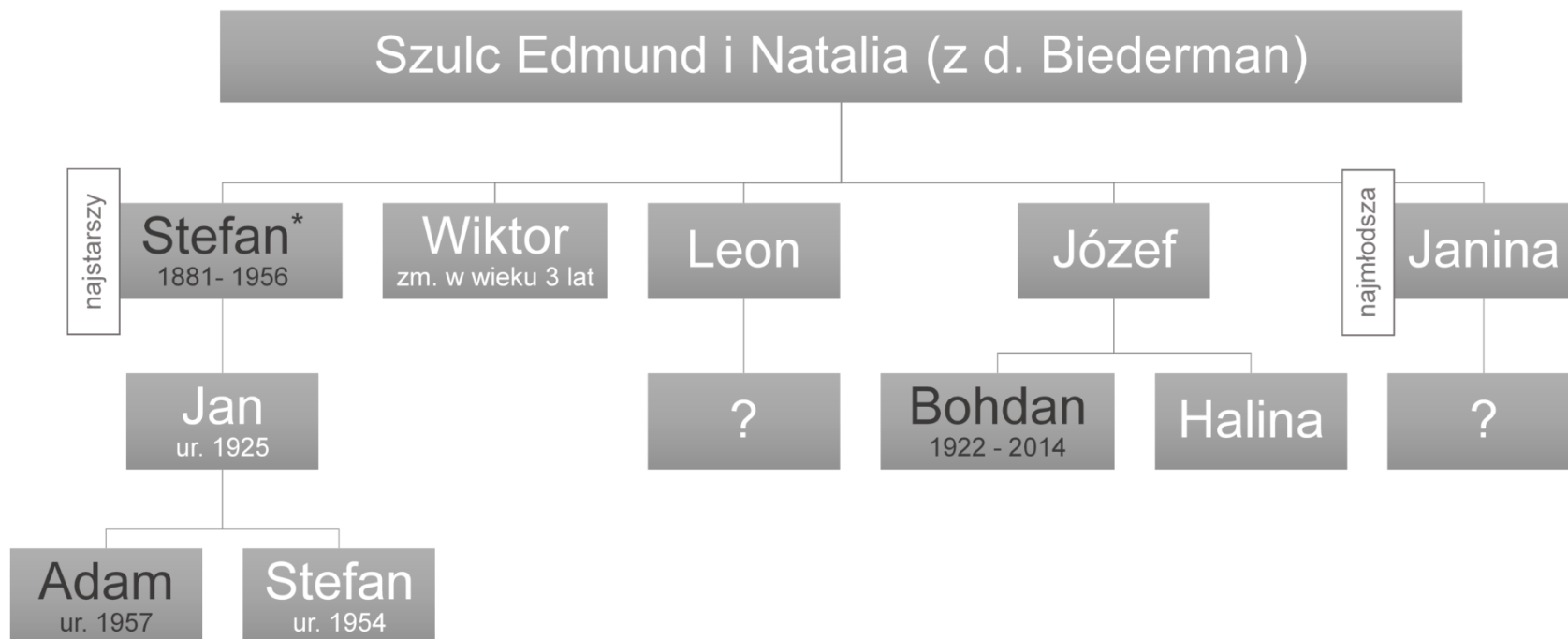
Barbara Sakson urodziła się w 1963 roku w Jadowie.

Maturę uzyskała w 1983 roku w liceum w Zielonce, tytuł zawodowy magistra zdobyła w 1988 roku na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego.

W 1991 roku rozpoczęła pracę w Instytucie Statystyki i Demografii SGH, którą w 2010 roku przerwała przedwczesna śmierć. Pogodna, życzliwa światu i ludziom, z godnym najwyższego podziwu męstwem znosiła trudy ciężkiej, przewlekłej choroby.

Dr Barbara Sakson zajmowała się badaniami procesów migracyjnych. Jej prace cieszyły się uznaniem w środowisku demograficznym. W 1998 roku Barbara Sakson obroniła w Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH pracę doktorską na temat „Ludność obecna Polski w dniu 06.12.1988 roku. Wpływ "niewidzialnych" migracji zagranicznych na strukturę demograficzną” (1611 to uczelniany numer doktoratu). Promotorem pracy był prof. dr hab. Marek Okólski. Jej analizy wzbudziły duże zainteresowanie, a ich wyniki są stale przywoływane. W 2003 roku otrzymała grant z Komitetu Badań Naukowych i wyjechała do Stanów Zjednoczonych w celu badania charakterystycznych dla tych czasów wzorców skupień migracji z Polski. Wyniki tych badań opisane zostały w szkicu rozprawy habilitacyjnej, która niestety nie mogła już zostać ukończona.

STATYSTYCZNY „KLAN” SZULCÓW

* Wśród znanych wychowanków prof. Stefana Szulca wymieniana jest Felicja Romaniukowa (żona profesora Kazimierza Romaniuka)

W 2018 roku Instytut Statystyki i Demografii obchodził swe 40-lecie. Instytut powstał z przekształcenia Katedry Statystyki i Demografii i był w 1978 roku jedynym instytutem w SGPiS łączącym dydaktykę z uprawnieniami do samodzielnego prowadzenia projektów badawczych o ogólnopolskim zasięgu. Było to także rozwiązanie wyjątkowe w skali kraju, bowiem wówczas do prowadzenia badań naukowych wyodrębniano w ramach uczelni specjalne instytuty badawcze, które nie zajmowały się dydaktyką. Przed prof. Jerzym Z. Holzerem, dyrektorem Instytutu, stało więc zadanie stworzenia zespołu, który będzie łączyć prowadzenie dydaktyki z zaangażowaniem w badania naukowe. Niniejsze opracowanie dowodzi, że się to udało.